

MAGYAR POSTA

MEGJELENIK ÉVENKINT TIZSZER
ELŐFIZETÉSI ÁR ÉVI 8 PENGŐ
MŰSZAKI MELLÉKLETTEL 12 PENGŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
I. KER., KRISZTINA-KÖRUT 12. SZAM
BUDAI POSTAPALOTA IV. EM. 424

TELEFON: AUT. 505—97. — MŰSZAKI ÜGYEKBEN J. 454—48.

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M. KIR. POSTAVEZÉRIGAZGATÓSÁG MEGBIZÁSÁBÓL
A M. KIR. POSTA JOGASZ- ÉS MÉRNÖK TISZTVISELŐI ORSZAGOS EGYESULETÉNEK
SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁGA.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. ALKÉR SÁNDOR M. KIR. POSTAFŐIGAZGATÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. NAGY SÁNDOR
M. KIR. POSTATANÁCSOS.

TÁRSSZERKESZTŐ:

PETAINEK JÓZSEF
M. KIR. POSTAFŐMÉRNÖK.

A m. kir. posta műszaki berendezéseinek felújítása és fejlesztése a világháború után.*

Irta: KOL FERENC h. államtitkár.

Le renouvellement et le développement des installations techniques de la poste roy. hongroise après la guerre mondiale. Par François Kol, Sous-secrétaire d'Etat. L'auteur expose par gros traits le travail avec lequel l'Administration des Postes roy. hongr. a levé sur un niveau moderne ses installations techniques, en assurant le développement de l'industrie hongroise et l'existence des milliers d'ouvriers.

Construction de centrales téléphoniques nouvelles. Automatisation du service téléphonique. Comptage par pièce des conversations locales. Pose de câbles. Centrales rurales. Création de centrales CB. Service radiotélégraphique. Construction de la station radiophonique et du Studio. Acquisition de wagons-poste, d'autobus et d'autres véhicules. Construction et achat d'hôtels de poste nouveaux.

A világháború romboló hatását a hadviselő felek hírszolgálati berendezései sem kerülték el. Köztudomású, hogy a gyengeáramú elektrotechnika fejlődésének éppen a világháború emberfeletti hírszolgálati követelményei adtak oly hatalmas lökést, melynek következtében még ma is bámulatraméltó lépésekkel halad előre, úgyhogy az elérhető eredményeket ma még nem is sejtjük. A háború alatt elért vívmányok azonban kizárólag a háború szolgálatában álló hírszolgálati berendezéseken érvényesültek, ezek pedig már ideiglenes jellegük miatt is alig voltak a háború megszűnte után a békés hírszolgálatba átvehető és különösen nem azokon a helyeken, ahol létesültek.

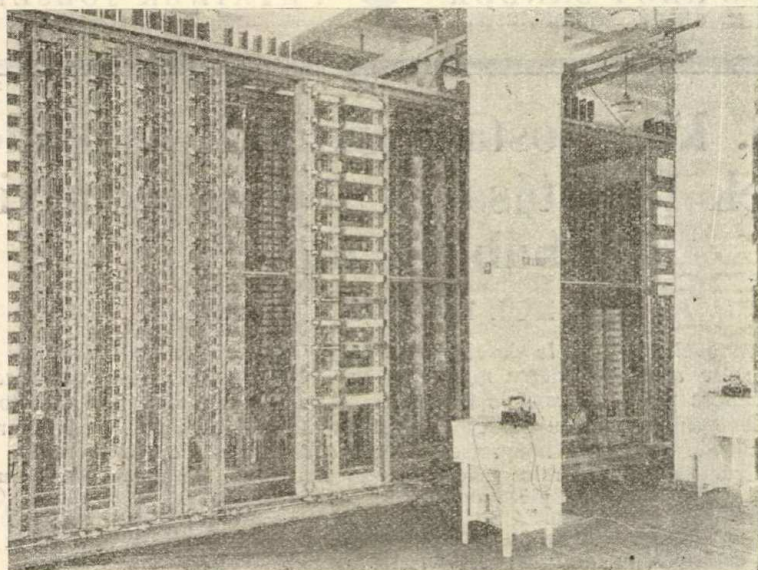
Maradt tehát tulajdonképpen csak maga a háború alatt erősen kifejlődött tudományág, melynek követelményei voltaképpen inkább súlyosbították a táviró- és távbeszélőberendezések tulajdonosai szá-

* Megjelent a „Technika“ 1930. évi 2. és 3. számában.

mára azt az amúgy is súlyos feladatot, hogy a békebeli állapottal szemben a szó szoros értelmében roncsnak tekinthető berendezéseiket minél előbb a háború után csakhamar rohamosan kifejlődött konjunkturális üzleti élet türelmetlen követelményeit kielégítő, üzempépes állapotba helyezték.

A m. kir. posta feladata ezen a téren még súlyosabb volt, mert tőlünk a háború alatt teljesen tönkre nem ment műszaki berendezések nagy része Romániába került.

A feladat súlyos volta azonban még nagyobb tetterőre sarkalta a magyar posta mérnöki karát, mely azonnal hozzálátott a munkák megkezdéséhez. Azok megindítását gondos külföldi tanulmányok, részletes elméleti és gyakorlati ismeretek szerzése és a hazai viszonyok gondos mérlegelése előzte meg, aminél nem lehetett figyelmen

I. ábra. A „Krisztina“ automata-központ részlete.

kívül hagyni a mindinkább tért hódító racionalizálási törekvéseket sem.

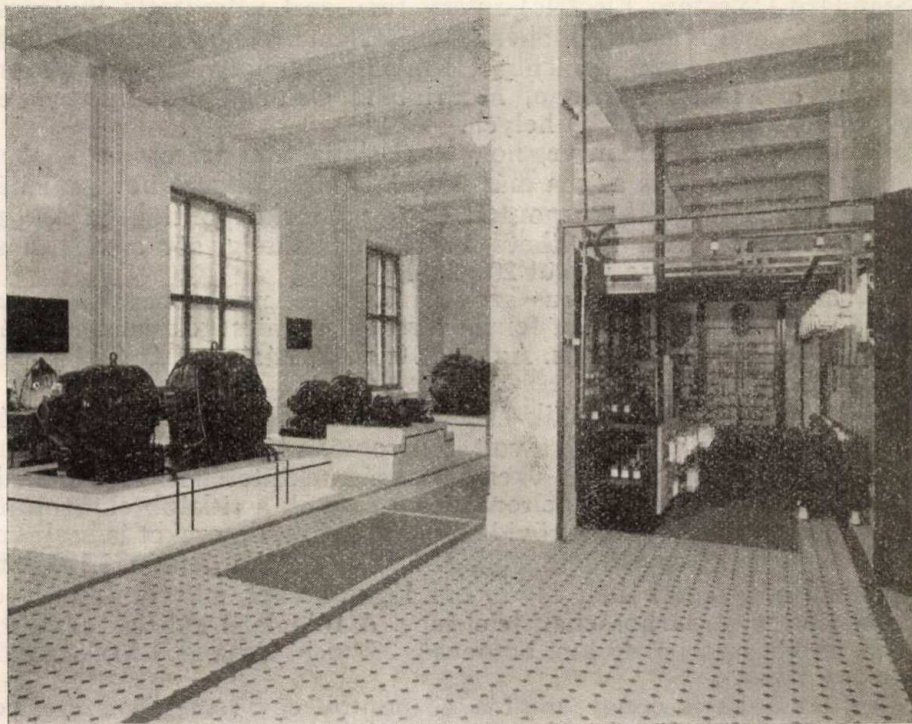
Az alábbiakban ismertetjük vázlatos vonásokban azt a munkát, melyet a m. kir. posta e feladat teljesítésében kifejtett s amellyel a műszaki berendezéseit nemcsak a mai — dicsekvés nélkül mondhatjuk — korszerű szintre emelte, hanem az arra fordított nagyszemű beruházások révén a magyar iparra is rendkívül termékenyítőleg hatott, sok magyar iparvállalat fejlődését és a munkások ezreinek megélhetését biztosította.

*

Az 1888. évben Puskás Tivadar által szerény keretek között életre hívott budapesti távbeszélő az évek folyamán a fejlődés különböző fázisain átesve, Budapest valóságos idegrendszerévé nőtte ki magát,

mely nélkül a főváros gazdasági élete ma már el sem képzelhető. A háború végén már 24.000 előfizetője van.

A hiányos fenntartás és a háborús évek kényszerítő körülményei folytán rendszertelenül és ötletszerűen végzett fejlesztési munkák következtében az egész berendezés nagyon betegen került ki a háborúból. A hálózat tele volt nagy részben elrozsdásodott vashuzalokkal, túlterhelt tetőtartókkal és sem az áramvezetés, sem a stabilitás szempontjából már nem felelt meg. A központok befogadóképességük határán voltak, a Teréz központ pedig már teljesen elhasznált állapotban volt.

2. ábra. A „Krisztina“ automata-központ erősáramú gépei és kapcsolótáblájának szerelési oldala.

Uj távbeszélőközpontokat kellett tehát építtetni. Mivel pedig a három (Teréz, József, Lipót) manuális központtal már eljutottunk a manuális rendszerrel elérhető fejlődés határára, a mechanizálás és racionalizálás szelleme a teljes automatarendszer választását diktálta. Ennek előnyei — amint azt ma már tapasztalatból is tudjuk — elvitathatatlanok. A kapcsolásoknál a manuális rendszerben el nem kerülhető emberi tévedések itt már csak az előfizetőnél fordulhatnak elő, mert ő maga kapcsol magának. A berendezés többi részében csak az emberi idegektől és kimerültségtől független géphibák és hálózati hibák történhetnek, melyek a technika mai állása mellett jól meg-

épített és fenntartott berendezésben minimumra szoríthatók le. Az üzemi költség lényegesen kevesebb, mint a manuális rendszerben. A központok számának szaporodása nem növeli meg a kapcsolási szolgálatot és az előfizetőnek nem okoz több tennivalót annál, mint mikor saját központjában kapcsolt előfizetőt hív fel. A központokkal és mellékközpontokkal az előfizetők súlypontjába, azok közelébe mehetünk és ezzel a vezetékálózatban nagy megtakarítás érhető el, amivel ellensúlyozhatjuk az automataközpontok gépi berendezéseinek a manuális berendezésekénél drágább voltát.

Az üzemben lévő többféle rendszer beható tanulmányozása és a beérkezett ajánlatok lelkiismeretes átvizsgálása alapján a m. kir. posta a Standard (Western Electric) rotary rendszert választotta Budapest számára. Ez már abban az időben kifogástalanul működött többek közt Brüsszelben, Hágában, Zürichben, Koppenhágában és ezt a rendszert fogadták el később Párisban, Madridban, Oslóban, Bukarestben és még számos Európán kívüli helyen.

A berendezést, tekintve, hogy az előfizetők száma időközben szépen szaporodott és az ma már 44.000, 70.000 előfizető befogadására rendeltük meg 6 főközponttal és 10 mellékközponttal. Ez a központok szaporításával bővíthető 100.000 előfizetőig, sőt a választási fokozatok megnövelése nélkül 200.000-ig.

A budapesti automatikus szolgálatba fokozatosan bevonjuk Budapest körül 15 km. körben fekvő városok és községek jelenleg még különálló telefonhálózatait is. Az első 70.000-es hálózat már 8 községre fog kiterjedni.

Egyidejűleg megterveztük és megkezdtük a hálózat bővítését és átépítését is. Itt is rátértünk a volt, túlnyomóan légvezetékes rendszerrel a stabilitás és általános üzembiztonság tekintetében sokkal kedvezőbb földalatti és fali kábelrendszerre és csak a ritkább előfizetőjű, külső kerületekben építünk rövid légvezetékeket, de ezeket is csak kevéssé megterhelt, egylábú tartókkal. Eddig a háború után 1.100 km. nagy- és kiséységű kábelt és 925 km. légvezetéket építettünk már be, ami 42.568 km. érpárhossznak felel meg. A földalatti kábelek számára 14 km. tömbszatorna, 48 km. betoncső, 237 drb. akna és 1.535 elosztószekrény épült.

Ez a munka is épűgy, mint a központok egy részének szerelése, még folyik és a kettő együtt nyer majd befejezést.

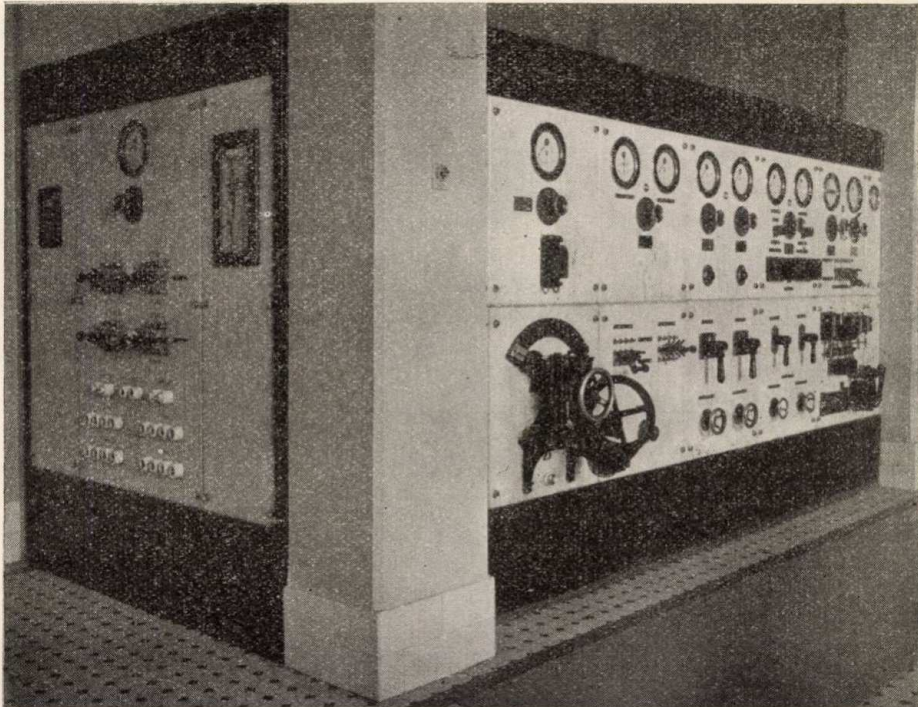
Az automatikus távbeszélőszolgálat bevezetése előtt meg kellett teremteni az áramkörök üzembiztonságán kívül annak egy másik elengedhetetlen előfeltételét. Át kellett térni az elavult és igazságtalan általános díjszabásról a beszélgetésenkénti díjszabásra, mert csak így lehetett a központok gépberendezését pontos számításokkal méretezni.

Az automatizálás tempóját a gyártás és a szerelés előrehaladása, valamint a hálózat átépítésének a rendelkezésre álló hitel által sajnosan mérsékelt tempója diktálta.

Először üzembe vettük rövid időközökben egymásután a régi Teréz központ egyidejű megszüntetésével a 10.000-es *Belváros*, a 10.000-es *Teréz* és a jelenleg már 8.000-es *Krisztina* főközpontokat a Krisztinához tartozó és összesen 3.000 előfizető befogadására képes *Vár*, *Óbuda*, *Svábhegy* és *Zugliget* mellékközpontokkal együtt. Ezzel

már összesen 31.000 előfizető befogadására alkalmas, automatikus berendezéssel rendelkezünk. A következő lépés az elmúlt év december 14-én történt, amikor a *Lipót* manuális központ helyett nyitottuk meg a *Lipót* automata központot *Ujpest* mellékközpontjával együtt újabb 5.000 állomás befogadására alkalmasan.

Hátra van még a megrendelt 70.000-es berendezésből a *József* manuális központ megszüntetése és a helyébe lépő újabb 10.000-es *Teréz*, a 16.000-es *József* és a 3.600-as *Lágymányos* központok, valamint a *Zugló*, *Kőbánya*, *Kispest*, *Pesterzsébet* és *Budafok* mellékközpontok megnyitása. Ezek is már nagy részben szerelés alatt vannak és re-

3. ábra. A „Krisztina“ automata-központ kapcsolótáblájának kezelési oldala.

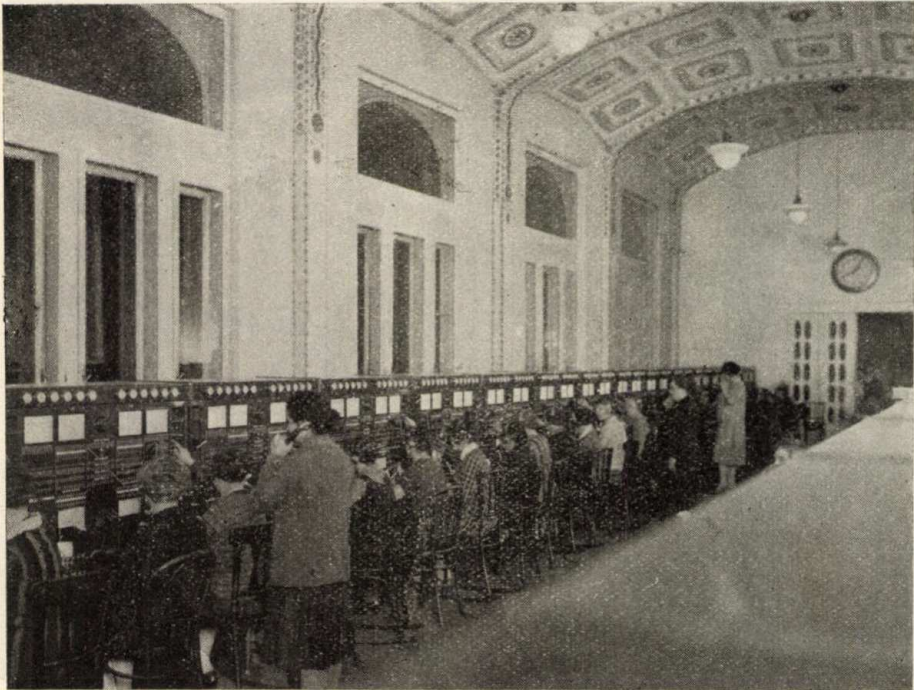
mélhető, hogy az egész megrendelt 70.000-es berendezés 1931. évben üzembe lesz helyezhető, amikor az egész budapesti távbeszélő és vele együtt még 8 környékbeli város és község távbeszélője is egységes és teljes automata szolgálatban fog részesülni.

Az átkapcsolások a manuálisról az automatikus szolgálatra az eddig Európában még nem tapasztalt, oly tökéletes símasággal mentek végbe, hogy arról az itt járt angol szakemberek is teljes elismeréssel nyilatkoztak. Ez a legkisebb részletekig ment gondos előkészítésnek és a posta-, valamint a gépi berendezések gyártásával és szerelésével megbízott cég mérnökei szoros, harmonikus együttműködésének köszönhető.

Sajnos, anyagi eszközök hiányában az átkapcsolásokkal nem tudjuk az előfizetők szaporodását követni és a kábelhálózat elégtelen volta arra kényszerítette a postát, hogy a manuális területeken kiegészítő manuális központok létesítésével elégítse ki átmenetileg az igényeket. Ilyen volt a már megszűnt *Ujpest* és ilyenek ma még a lágymányosi, zuglói és kőbányai kis központok.

A budapesti helyi távbeszélő szolgálat átalakításával párhuzamosan átalakítottuk a budapesti interurbán távbeszélő szolgálatot is. Ez ugyan természeténél fogva továbbra is manuális szolgálatot végez, de a legújabb műszaki és kezelési követelményeknek megfelelő kapcsolószekrényeken.

*

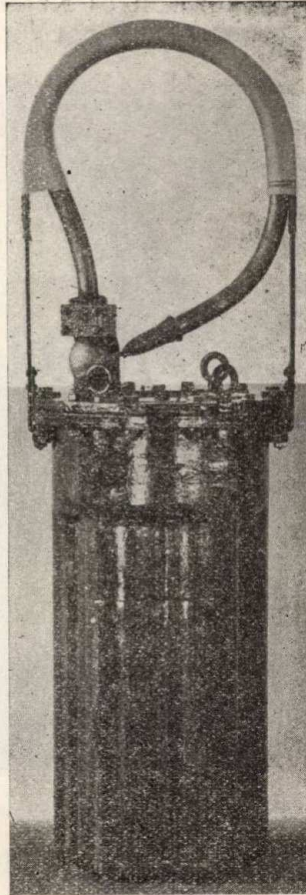
4. ábra. A budapesti interurbán távbeszélő-központ.

A távbeszélőtechnika rohamos fejlődése egy rövid évtized alatt lehetővé tette, hogy a föld bármely pontja távbeszélővel elérhető legyen. Amióta az elektronsövet a beszéd erősítésének szolgálatába állították, a távolság már nem akadály a távolsági beszélgetésnek. Ennek ma már csak szervezési és főleg pénzügyi akadályai lehetnek.

Az európai távbeszélő igazgatások is csakhamar tudatára ébredtek ennek és az egységes európai nemzetközi távbeszélő szolgálat megszervezése és műszaki feltételeinek megállapítása céljából már 1924-ben egy távbeszélő technikusokból álló bizottságot küldtek ki, mely azóta évenként üléseket tart és határozataival tanácsokat ad az igazgatásoknak. A m. kir. posta kezdettől fogva képviselteti magát ebben

a bizottságban és a magyar távbeszélő újjáépítésénél e bizottság határozataihoz alkalmazkodott.

Már 1926-ban megrendeltük a Budapest—bécsi, illetőleg a Budapest—pozsonyi távolsági távbeszélő kábelt, mely megfelelően páncélozva és teljesen földbe fektetve Budaörs, Bicske, Bánhida és Nagyigmánd községeken, Győrön és Magyaróváron át haladva, Mosonszolnok közelében Albert—Kázméernél csatlakozik az osztrák és Magyaróváron elágazva, Oroszvárnál csatlakozik a csehszlovák kábelhálózathoz.

5. ábra. A távolsági kábel egy pupincséve-fazeka beépítés előtt.

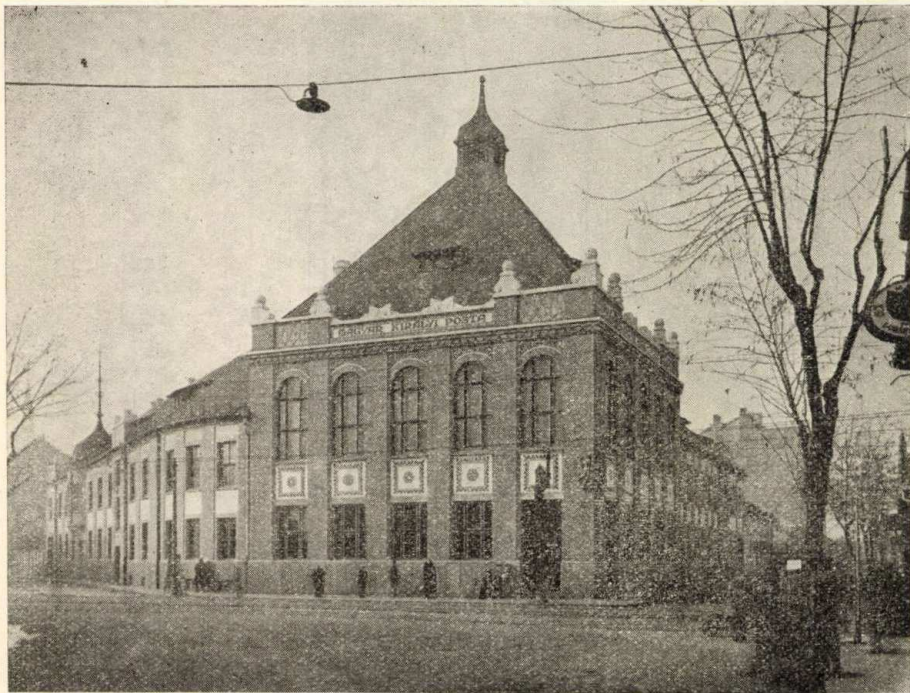
A kábel hossza: Budapest és Magyaróvár közt 81 érnéggyessel 163 km., Budapest és az osztrák határ közt 52 érnéggyessel 21 km., Magyaróvár és csehszlovák határ közt 32 érnéggyessel 27 km., összes hossza 211 km.

A kábelhez erősítő állomásokat építettünk Budapesten, Bánhidán és Győrött.

E kábel üzembevételével Magyarország belépett a nyugateurópai

nemzetközi távbeszélőforgalomba, mely azóta a nehéz gazdasági helyzethez viszonyítva, elég szépen fellendült. Ma már ennél is tovább vagyunk, mert az Északamerikai Egyesült-Államokkal, Kanadával, Cubával és Mexikóval is távbeszélő összeköttetésben vagyunk, a tengeren át egyelőre még csak drótnélküli összeköttetés útján, de rövid időn belül ez is kábellel lesz megoldható.

Hogy a nyugatról keletre és délre Magyarországon szükségképpen átmenő nemzetközi távbeszélőforgalom útját biztosítsuk, de a belföldi távbeszélő érdekében is, a távolsági kábel fektetését folytattuk Budapesttől Cegléden, Nagykőrösön és Kecskeméten át Szegedig és Cegléden ebből elágazva Szolnokon át egyelőre Szajolig.

6. ábra. Az újpesti postaépület. Tervezte: Sándy Gyula műegyetemi ny. r. tanár.

Ennek a kábelnek összes hossza 225 km. Budapest és Cegléd közt 90 érnéggyessel 68 km., Cegléd és Szeged közt 62 érnéggyessel 117 km., Cegléd és Szolnok közt 30 érnéggyessel 31 km., Szolnok és Szajol közt 24 érnéggyessel 9 km.

Erősítő állomás van ebben a kábelben Cegléden, Kiskunfélegyházán és Szegeden.

A nagy anyagi áldozatok árán létesített távolsági kábeleket természetesen nemcsak a nemzetközi, hanem a belföldi távbeszélőforgalomnak is szolgálatába állítottuk. Erre a célra át kellett építeni és fel kellett újítani a háború alatt leromlott és a mai műszaki követelményeket amúgy sem kielégítő országos légvezeték-hálózatot.

Erre a nagyszabású munkára ugyan nem volt költségfedezet, de szerencsére rendelkezésre állott a kábelfektetések folytán feleslegessé vált és lebontott értékes légvezetékanyag.

A légvezetékhalózat átépítését éveken át felvett részletes forgalmi statisztika és ennek alapján gondos forgalmi tanulmány és az említett nemzetközi bizottság határozataiban megállapított műszaki és forgalmi feltételeknek (csillapítás, indukciómentesítés stb.) megfelelő részletes tervek kidolgozása előzte meg. Az áramkörök gazdaságos kihasználása érdekében új támszerkezetszabványok készültek, melyek amellet, hogy nagyobb üzembiztonságot nyújtanak, kifogástalan mű-áramkörök alkotását biztosították és ezzel egy csapással csekély költséggel lényegesen szaporíthatták az áramkörök számát.

Ezek a munkák az ország dunántúli részén már befejezést nyertek. Az itt elért előnyök jellemzésére megemlítjük, hogy a Dunántúl budapesti összeköttetései számát 17-ről 37-re sikerült emelni és ezen a területen az áramkörök hossza 1.370 km-rel szaporodott. Az országos hálózat többi részének átépítése folyamatban van és ebben az évben azt is befejezzük.

Ezzel egyidejűleg a vonalvizsgálatot is új alapokra helyezzük. A posta mérnökei által szerkesztett vizsgálóváltók a vezetékek állandó elektromos mérését fogják lehetővé tenni, mi a hibák gyorsabb megállapítását és behatárolását és a fenntartó személyzet jobb kihasználását fogja biztosítani.

A távbeszélőszolgálat automatizálását a vidéken is megkezdjük. Már megrendeltük Szeged, Pécs és Debrecen városok számára a teljes automataközpontokat. Az első kettő már ez év őszén üzembehelyezhető lesz. A kis és legkisebb központok automatizálásának a terve a mi különleges viszonyainknak megfelelően elkészült. Ez az új falusi (rural) automatatelefon egy csapásra lehetővé fogja tenni, hogy az egész országban az annyira óhajtott teljes nappali-éjjeli távbeszélőszolgálatot biztosítsuk. A szükséges összeg rendelkezésre áll és az egész munka 1934-ben befejezhető. A próbaberendezést már ebben az évben üzembe vesszük. Mintegy 1.300 ily kis központ sokezer előfizetővel kap automataszolgálatot, melyek mintegy 50 manuális C. B. rendszerű gócponti központ útján jutnak az országos hálózattal összeköttetésbe.

A vidéki városok távbeszélőberendezései époly leromlott állapotban kerültek ki a háborús időkből, mint a budapesti. A kapcsolószekrények elavultak és a hálózatok befogadóképességük határáig megteltek. A felújítást itt is a modern forgalmi és műszaki igényeknek megfelelően végeztük és végezzük.

A helyi telep (L. B.) rendszerű központok helyett központi telepes (C. B.) központokat állítottunk fel teljesen átszerkesztett új interurbán munkahelyekkel. A C. B. kapcsolószekrények építésénél felhasználtuk a Budapesten lebontott szekrények még használható és kijavított alkotórészeit. Nagyobb C. B. központok létesültek ilymódon Baján, Békéscsabán, Hódmezővásárhelyen, Szombathelyen, Nagykanizsán, Nyiregyházán, Kaposvárott és Győrben összesen 7.300 előfizető befogadóképességgel. Ezekon kívül tervbe van véve még 15 városban és községben egyenkint 300 előfizető befogadására alkalmas C. B. központ.

Uj, teljesen magyar szabványokat szerkesztettünk a kisebb távbeszélőközpontok kapcsolószekrényei, a távbeszélő előfizetői készülékek és készülékbiztosítók számára. Az újonnan felállított központokat már ezekkel szereltük fel.

A helyi hálózatok újjáépítésénél és fejlesztésénél vidéken is tért hódított a földalatti kábel és a teljes földalatti és fali kábelrendszer. Itt a légekábeleket is nagymértékben használatba vettük és erre a célra új építési rendszert vezettünk be. Tűzmentes biztosítószekrényeket és kábelelosztókat szerkesztettünk és építettünk be.

*

7. ábra. A ceglédi postaépület. Tervezte: Gyenes Lajos építésmérnök.

A távirót fiatalabb testvére, a távbeszélő különösen az európai, aránylag kisebb távolságú hírszolgálatban mindinkább háttérbe szorítja és ennek következtében a táviróüzem Európában ma már az önköltséget sem fedezi. Ezért a táviró racionalizálására a táviróigazgatók egy külön nemzetközi tanácsadó bizottságot alkottak, melyben a magyar posta is tevékenyen részt vesz.

Hogy ezt az üzemet minél előbb gazdaságosabbá tegyünk, megkezdjük a táviratozás céljaira a távbeszélőáramkörök felhasználását, ami a külön táviróvezetékeket feleslegessé fogja tenni. Bevezettük a hallás útján való táviratvételt, a vevénynélküli táviratkézbésítést és kiterjesztettük a táviratoknak telefon útján való feladhatását. A gépi berendezéseket tökéletesítettük és primár-elemek helyett helyben

tölthető akkumulátorokat alkalmaztunk. Az emberi munkaerő gazdaságosabb kihasználása érdekében a többvezetékes táviróhivatalokban magyar mérnök által szerkesztett ú. n. koncentrációs váltókat szereltünk fel, melyek mindegyik munkahelyén az összes befutó vezetékek multiplikálva vannak, úgyhogy mindegyik munkahely az összes vezetékekbe beléphet, sőt két vezetékét egymással össze is kapcsolhat, amivel a táviratok tranzitálását kerülhetjük el.

Lényegesen csökkentette, de nem szüntette meg a táviróüzem deficitjét a rádió-táviró hírszolgálat. Ennek gazdaságos voltán felül egy másik megbecsülhetetlen előnyét a vezetékes táviró felett tapasztaltuk különösen a háborúban, mikor az ellenséges országokon túl csak a rádió útján tudtunk a semleges és velünk szövetséges országok-

8. ábra. A balatonfüredfűrdői postaépület.

kal levelezni. Ezen az úton az egész háború alatt Madriddal és Szófiával állandó összeköttetésben voltunk.

Ez a tapasztalat indította a magyar postát arra, hogy a háború után azonnal megkezdte a háborúból megmaradt csepeli 5 Kw.-os adóállomásnál lényegesen nagyobb rádió-táviró adóállomás építését Székesfehérvárra, melyet 1924-ben helyezett üzembe.

Ezen az állomáson egy 10 Kw-os lámpaadó és egy 50 Kw. teljesítményű gépadó van. Az előbbi 4750 m., az utóbbi 8080 m. hullámhosszon dolgozik az európai viszonylatokban. Az állomás 85 kat. hold területen épült és antennarendszerét két parallel kapcsolt félerő antenna és egy tetőantenna alkotja két 150 m magas toronnyal.

Az adóállomással egyidejűleg Tárnok község határában vevőállomás épült 10 keretvevő és két rövidhullámú antennavevővel. Ugy

az adás, mint a vétel a budapesti központi táviróhivatalban levő rádióüzemközpontból történik, melyet Csepellel négy kábelvezeték, Székesfehérvárral három légvezeték s a tárnoki vevőállomással kilenc kábelérpár köt össze. Az eleinte alkalmazott kéziadást és hallásutáni vételt rövidesen már géptáviróüzem váltotta fel, úgyhogy most már a rádiótáviróüzem lebonyolítása kizárólag gépekkel történik. E célra szolgálnak a Creed-rendszerű lyukasztó-, adó-, vevő- és nyomtatógépek, a Creed- és Siemens-rendszerű undulatorok és speciális írógépek. Időközben a csepeli 5 Kw. adóállomást is teljesen átépítettük.

Ma már a szomszédos országokon túl terjedő táviróforgalmunkat kizárólag a rádiótáviróval bonyolítjuk le, a meglevő légvezetéseket pedig csak tartaléknak és kiegészítésre használjuk.

A legutóbbi évtized legnagyobb horderejű alkotását: a rádió-

9. ábra. A bajai postaépület. Tervezte: Medgyasszay István műegyetemi m. tanár.

hírmondót (broadcasting) is kellő időben állította a posta a kultúra szolgálatába. Az első ily adóállomást 1925-ben Csepelsziget északi csúcsánál állította fel. Ez Telefunken-rendszerű 2 Kw. lámpa teljesítményű adó volt, amelyet rövid idő múlva egy 3 Kw. teljesítményű modernebb adóval cseréltünk ki. A közönség páratlan érdeklődése és az adótechnika gyors fejlődése nemsokára egy modernebb és nagyobb teljesítményű adóállomás felszerelését tették szükségessé. Ezért 1928-ban Lakihegyen üzembe helyeztük az új, ugyancsak Telefunken-rendszerű 20 Kw teljesítményű adót, amely lehetővé tette, hogy az ország területének 80 százalékában, sőt helyenként az ország határán túl is detektoros készülékkel hallgassák a magyar rádióhírmondót. Ezt kiegészítőleg egy új, a korszerű követelményeknek minden tekintetben megfelelő stúdió létesült Budapesten. Berendezése és felszerelése bármelyik európai stúdióval kiállja a versenyt. A posta törekvését,

hogy a rádióhírmondó színvonalát a legmodernebb színvonalra emelje, siker koronázta. Igazolja ezt az a tény, hogy az engedélyes magyar rádióelőfizetők száma ma már a 290.000-et meghaladja.

*

A járművek terén a m. kir. posta talán még elszomorítóbb állapotban került ki a háborúból, mint a távbeszélő és táviró terén, mert a háború kíméletlen kocsihasználata következtében teljesen tönkre nem ment mozgópostakocsik és gépkocsik közül a legnagyobb rész külföldre került és csak a használhatatlan járművek maradtak itthon.

Mihelyt tehát arra mód kínálkozott, azonnal megkezdtuk a járművek pótlását is. 1923. évtől kezdődőleg beszereztünk 126 benzínüzemű gépkocsit. Ezek közt megemlítjük a 47 Rába típusú autobuszt, a személyszállító forgalom lebonyolítására, 14 Fejes típusú és 12 Mág típusú levélgyűjtő gépkocsit és 38 drb motorkerékpárt. Beszereztünk ezenkívül még 35 drb. csomagszállító elektromobilt is. Most még megrendelés előtt áll 78 drb. postai gépkocsi.

Az autobuszok segítségével lehetővé vált a közúti postajáratok gazdaságos kihasználása és a vasutak által nem érintett helyek közt a személyszállító forgalom lebonyolítása. Az autobuszjáratok további fejlesztése tervbe van véve, amennyiben az gazdaságosnak bizonyul. Jelenleg 16 rendes és 5 rendkívüli autobuszjáratunk van 493 km. hosszú útvonalon. Ezeket 46 gépkocsival látjuk el 2517 km. napi átlagteljesítménnyel.

Az autópark elhelyezésére és javítására szolgáló járóműtelep a Kőbányai-úton csak ideiglenes volt. Ezért erre a célra az Egressy-úton új helyiségeket létesítettünk a műhely- és kocsivezető személyzet egy része számára szükséges lakásokkal együtt. A műhelyeket modern szerszámgépekkel szereltük fel.

A mozgópostakocsiparknak felújítását is megkezdtuk 1925-ben és azóta beszereztünk már 10 drb. 4 tengelyes favázás és 66 drb. 4 tengelyes vasvázás, a legújabb igényeknek megfelelő és villamosvilágítással ellátott postakocsit. Ezt a beszerzést folytatnunk kell, mert még mindig futnak 40—50 éves mozgópostakocsik, melyek a felemelt vonatsebességet már alig bírják el.

*

A létesített műszaki alkotások kifogástalan elhelyezése és egyéb postai célok érdekében a magasépítési munkákat is sürgősen meg kellett kezdeni. Hogy az épületek a műszaki berendezések számára a kellő időben rendelkezésre állhassanak, a postavezérigazgatóság magasépítési és gépészeti osztályát meg kellett erősíteni és ezenkívül több magánépítésmérnöknek is tervezési és művezetői megbízást kellett adni. A postaházak építési bizottsága úgyszólván permanenciában volt.

Különösen súlyos feladat volt az építkezés az inflációs időben, amikor az árak napról-napra változtak. Az infláció idejében kezdődött meg a székesfehérvári és tárnoki rádióállomások, majd később a lakihegyi rádióállomás építése és ezzel egyidőben a budapesti automatikus központok első épületeinek az emelése: a budai postapalota,

Zugliget, Svábhegy és Óbuda alközpontok épületei, továbbá az Egressy-úti járóműtelep.

A vidéki postahivatalok és azok alkalmazottainak elhelyezési kérdése szintén megoldásra várt, mert igen sok hivatal bérelt helyisége már nem felelt meg és a felmondások veszélye is fenyegetett. Ezért Baja, Békéscsaba, Győr 2., Győr 1., Cegléd I., Gyöngyös, Kaposvár, Makó, Mohács, Nagykanizsa, Szombathely, Ujpest, Vác és Zalaegerszeg kincstári postahivatalai részére új épületeket emeltünk.

A lakásinség nemesak a városokban, hanem kisebb vidéki járási központokban is fellépett. Ezért nagyobb postamesterségek kincstári épületekben való elhelyezésének a szüksége merült fel, mert a rövid időre köthető bérleti szerződések lejártával a távbeszélő- és táviróberendezések többszöri átköltözésének költsége jelentékeny összeget rótt volna a postára. Ezenkívül az új határállomásokon az utazóközönség igényeinek kielégítése céljából szintén kellett postaépületeket emelni. Ilyen körülmények következtében létesültek postai épületek a következő helyeken: Balatonfüred, Balatonlelle, Békés, Berettyóújfalu,

10. ábra. A nyíregyházi helyi- és interurbán távbeszélő-központ.

Csenger, Csorna, Csurgó, Döbrököz, Érsekvadkert, Forróencs, Gödöllő, Gyöngyös, Hegyeshalom, Hidasnémeti, Kenderes, Komárom 2., Kunágota, Kusbaja, Lökösháza, Nagyszénás, Nyiradony, Örkény, Szeghalom, Ukk.

A távkábel erősítő állomásai részére Győrött, Bánhidán és Kis-kunfélegyházán emeltünk új épületeket. Majd felépültek a Lipót és Ujpest automataközpontok házai. Folyamatban vannak a Zuglói és Lágymányosi automataközpontok építkezései, a debreceni postaigazgatóság palotájának, a kecskeméti, nagykőrösi, keszthelyi és szolnoki postaházak építése. Ez az építési tevékenység eddig kerekén 580.000 köbméter beépített köbtartalmat és kb. 340.000 munkanapot jelent. Ezenkívül a szegedi postaigazgatóság, valamint 17 kincstári postahivatal és 40 postamesterség részére vásároltunk házakat és azokat a szolgáltatás igényeinek megfelelően átalakítottuk.

*

A m. kir. posta a felsorolt beruházási és újjáépítési munkákra a háború óta eltelt 10 évben 121,538.000 pengőt fordított. Ez az összeg abszolút számban némelyeknek talán kevésnek látszik, de határozot-

tan sok, viszonyítva megcsónkított hazánk területéhez és ahhoz a kis mérnöklétszámhoz, melynek a végzett munkák tervezésével és végrehajtásával meg kellett küzdenie, de amint az eredmény bizonyítja, egyelőre elég is volt ahhoz, hogy Magyarországot a posta műszaki berendezései nézőpontjából is az egész világ Nyugat-Európához tartozónak tekintse.

Nem megvetendő az az eredmény sem, hogy csekély hányad kivételével — melyet rádiógépek és néhány szerszám gép beszerzésére kellett fordítani — az egész összeg hazai iparvállalatok és iparosok pénztárába folyt be és a munkanélküliség enyhítésére nem csekély befolyással volt.

Viszont el kell ismernünk azt a dicséretreméltó tényt, hogy iparvállalataink is mindent elkövettek, hogy a modern technika színvonalán álló minden tárgyilagossá kritikus elviselő berendezéseket és szerelvényeket szállítsanak, sőt nem riadtak vissza attól sem, hogy az országban eddig elő nem állított berendezések gyártására teljesen újon-

11. ábra. A „Lipót“ automata-központ épülete.
Tervezte: Tichl György, p. műsz. főigazgató.

nan rendezkedjenek be. Ebben a tekintetben ki kell emelnünk a Standard Villamosági rt., a Felten és Guillaume kábelgyár rt. és a Siemens-Schuckert kábelgyár rt. érdemeit. Az első a budapesti automata központok berendezését és a Budapest—szegedi távolsági kábel pupin-csévefazekait és erősítő állomásait majdnem 100 százalékgig itthon állította elő, a két kábelgyár pedig az összes lefektetett távolsági kábelek előállítására szintén teljesen újonnan rendezkedett be és azokat teljesen itthon gyártotta.

Mind a hárman gyártmányaikkal elérték, sőt túlszárnyalták a már évek óta ezen a téren dolgozó külföld gyártmányainak jóságát. Ezt az itt járt külföldi szakemberek maguk kénytelenek voltak elismerni.

Nem hagyhatók megemlítés nélkül az Ericsson magyar villamosági rt. és a Telefongyár rt., mely cégek a Standard magyar villamosági részvénytársasággal együtt a magyar táviró és távbeszélőközpontok és készülékek új szabványainak megtervezésében és szállításában vettek tevékeny részt.

A mozgópostakocsik szállítását a Ganz és a Danubius gyár rt. és a Magyar Vagón- és Gépgyár rt. végezték kifogástalanul.

Foglalkoztatott a posta az említett cégeken kívül még egy sereg kisebb-nagyobb vállalatot is.

Ilymódon a hazai iparral karöltve, ésszel és karral elértük ma már azt, hogy vannak műszaki berendezéseink, melyeket a nyugati külföldi szakemberek érdemeseknek tartanak arra, hogy megtekintésükre és tanulmányozásukra ide jöjjenek, vannak iparvállalataink, melyek a legmesszebbmenő műszaki és üzemi követelményeket kielégítő berendezéseket tudják előállítani és vannak mérnökeink, akik a berendezések rendelkezésében teljes elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek, sőt a gyengeáramú elektrotechnika tudományos továbbfejlesztésében is derekasan kiveszik részüket, vannak végül talpraesett derék szakmunkásaink, kik érdemesek arra, hogy továbbra is kenyeret nyujtsunk nekik.

A m. kir. posta újjáépítése és üzemegyszerűsítései.*

Írta: CSATTH BÉLA, m. kir. postafőigazgató.

Sous le titre: „La reconstruction et les simplifications d'exploitation de la poste hongroise“, M. Béla Csatth, Directeur supérieur de poste roy. hongr., jette un coup d'oeil rétrospectif sur les pertes causées à la poste hongroise par la guerre et les révolutions, et décrit les différentes phases de la reconstruction entamée après l'entrée de l'armée nationale. Il expose l'histoire de l'assainissement et les résultats de la réduction les effectifs réalisés, titres divers. Ensuite il décrit la poste roy. hongroise, comme elle reprenait force en se renouvelant dans ses règlements et installations au fur et à mesure de l'augmentation du trafic. L'article s'occupe en outre des résultats de la réorganisation des associations créés dans le sein du personnel. Il démontre la pénible tâche du redressement moral et spirituel du personnel. Il donne une description détaillée des efforts faits par l'Administration en vue de simplifier l'exploitation, tendant à économiser du personnel, en simplifiant les modes de procédure dans toutes les branches de l'administration et du service exécutif, sans toutefois porter atteinte au rendement du travail ou aux intérêts justifiés du personnel.

A világháború szerencsétlen befejezését követő forradalom a m. kir. postát és annak a személyzetét sem hagyta érintetlenül. A forradalom eszközei a postát sem kimélték meg. Az a lélekizgatás, hogy a személyzetet igyekeztek túlzott jogok követelésére, politizálásra nevelni, a munkától tervszerűen elriasztani és bennük a felsőbbbséggel, tehát az államhatalommal szemben a bizalmatlanságot felkelteni és állandóan ébrentartani eredménnyel járt, noha a személyzetnek aránylag jelentéktelen hányada vett a forradalmi mozgalmakban tényleg részt. A forradalmárok mindegyike nagy hangon beszélt a munkáról, dolgozni azonban annál kevesebbet dolgozott; sőt ami a legnagyobb baj volt, a többit se engedte dolgozni. Mindenki a személyzet jóléti berendezkedésének kiépítésén munkálkodott, üzemeket, jóléti szervezeteket létesítettek; a postaszolgálat ellátása azonban szinte mellékes volt.

Közben a frontról tömegesen jöttek vissza embereink, kik az arc-

* Megjelent a Közgazdasági Értesítő 1930. évi 25. számában.

vonásban, tábori postánál, tábori táviránál, építési osztagoknál, stb. teljesítettek katonai szolgálatot. Az ezek pótlására a háború alatt felvett napidíjas személyzetet az állam zsebére jószívű mutató forradalom nem bocsátotta el. A posta személyzete tehát egyre szaporodott, forgalma pedig — főként a megszállás következtében — állandóan csökkent és volt idő, amikor részben, sőt csaknem teljesen szünetelt is. Egyidejűen az ellenséges megszállással megkezdődött a posta személyzetének a megszállott területekről a Csonkaország területére való özönlése, amely folyamat a béke feltételeinek ismertetése után állandóan erősödött és az 1923/24. költségvetési évben érte el tetőpontját.

Az akkori helyzetet kellőképpen világítja meg az az egyetlen adat, hogy 1920. évben a még 23.440 főből álló postaszemélyzet 286.756.000 munkaegység feldolgozása mellett mindössze csak 11.123.000 P bevételt ért el, addig az 1928. évben alkalmazásban volt 20.298 főnyi postaszemélyzet már 432.087.000 munkaegységet dolgozva fel, 94.211.000 P-re emelte a m. kir. posta bevételeit. Ez az 1920. évi hasonló számadatokkal szemben a személyzetnél 3142 főnyi apadást, a forgalomnál pedig több, mint 50%-os emelkedést jelent.

A 100 napos kommunizmus és a 3 és fél hónapos román megszállás alatt a posta gazdaságos üzemviteléről természetesen szó sem lehetett.

A román megszállás anyagiakban is feltűnő veszteségeket jelentett a m. kir. postára nézve. A gyáli-úti központi anyagraktárból napról-napra megrakott vagonok gördültek a román határ felé; de kiürült a központi táviró Hughes-terme is; a postaállomásnak pedig alig maradt néhány lova.

A román megszállás alatt azonban már a magyar posta öntudatra ébredt s annak első jeleként alig néhány napra a fővárosnak a román csapatok által történt megszállása után (1919. évi augusztus hó 12-én) megkezdte az épületeink őrzésére rendelt *posta-karhatalom* megszervezését. A szervezkedés katonai mintára történt és néhány hét alatt befejezést is nyert.

Megfelelő postaforgalom hiányában e karhatalmi szolgálatnak megszervezése igazi jótétemény volt a személyzetre nézve a kötelességteljesítéshez való visszazoktatása szempontjából is. Örömmel kell megállapítanom, hogy a lelkiekben való újjáépítésnek ez az első kísérlete várokozásokon felül kitűnő sikerrel járt. Ez a körülmény leginkább bizonyítja annak a megállapításomnak helyállóságát, hogy a postaszemélyzet hazafias gondolkozásától a forradalmi idők túlzásai mindig távol állottak és ott a nemzetköziségnek dologtalanságra bujtó szölamai mélyebb gyökeret soha nem vertek. A postakarhatalmat 1921-ben átszerveztük *nemzeti munkavédelemmé*, kiterjesztettük az egész országra és bevontuk abba a postamesteri hivatalok személyzetét is.

Ez az intézmény hivatott még ma is arra, hogy külső erőszakkal avagy munkabeszüntetéssel szemben a postai objektumokat megvédje és a parancsoló szükség esetén a szolgálat ellátásához szükséges személyzetről gondoskodik.

Az újjáépítés nagy munkája azonban csak a románok kivonulása

után (1919 nov. 14-én) kezdődhetett meg. Arra nézve, hogy a nemzeti hadsereg bevonulása idején a postaszolgálat ellátása mily nehézségekkel küzdött, jellemző példa az a tény, hogy a budapesti helyi és kézbesítőjáratokat ebben az időben úgy tudtuk csak részben is fenn tartani, hogy 30 pár tüzérlövet kértem és kaptam boldogult Berzeviczy Béla tábornoktól, a nemzeti hadsereg akkori vezérkari főnökétől.

Az újjáépítést megelőzően a romok eltakarításáról kellett gondoskodni. Ennek keretében mindenekelőtt meg kellett tisztítani az intézetet az oda nem való elemektől. Ebből a célból néhány, a forradalmi évek mozgalmában vezetőszerpet játszó s abban az időben hazafiatlanul avagy fegyelmezetlenül viselkedett, továbbá az ellenséges megszállások alatt bármely szempontból megbízhatatlannak bizonyult alkalmazottat — mindenkor szabályszerű fegyelmi eljárás alapján eltávolítottunk. A *tisztító munka* nehéz és felelősségteljes feladatot rótt a m. kir. posta vezetésére és a tisztogatással megbízott biztosi kar tagjait nem egyszer igen nehéz feladatok elé állította. A biztosi kar képzése, fejlesztése és működésének ellenőrzése, valamint a nagyobb vizsgálati ügyek központi irányítása céljából 1920. januárban megszerveztük a központi biztosságot. Abból az elvből indulván ki, hogy csak a jó vizsgálati munka lehet megnyugtató alapja a helyes fegyelmi bírászkodásnak.

Ez az intézmény az újjáépítés decenniumában a m. kir. postának igen nagy szolgálatokat tett.

A tisztogatás érdekében az 1920. évi XI. tc. értelmében, mindenkor a megértés szellemében végrehajtott rostálás helyességét és eredményességét nem a megtévedt és eltávolított alkalmazottak számaránya, hanem az a különlegesen nagy munkateljesítmény mutatja, amit a megmaradt személyzet később a nekilendült és megerősödött forgalom lebonyolításánál oly kitűnő anyagi eredmények mellett végzett.

A postaszemélyzet ilyen módon helyreállított lelki és erkölcsi egyensúlyának állandósítását biztosítandó, 1920. évben kiadtuk a személyzet *fegyelmi rendtartását*. Ezt később az időközben szerzett gyakorlati tapasztalatok és végrehajtott többrendbeli szervezeti változások figyelembevételével, 1930. évben átdolgozva, újból kiadtuk s abban a személyzetnek teljes jogvédelmet biztosítottunk.

A megrostált és most már kifogástalan megbízhatóságú személyzet nekilendült munkakedvének állandósíthatása céljából s emellett, hogy a rendelkezésre álló munkaerők gazdaságosabb felhasználását biztosíthassuk, továbbá a munkaeredmény fokozása és a takarékosági szellem növelése céljából *a munka és üzemi jutaléknak* már a háború előtt fennállott rendszerét célirányosan úgy alakítottuk át, hogy az egyes munkaerők egyéni érdekévé tettük azt az üzemgazdaságossági elvet, hogy *a legjobb és legnagyobb munkaeredményt a legkevesebb személyzettel, a lehető legkisebb anyagi áldozattal érhesük el*. A postaüzemi jutalékrendszer észszerű megszervezésének nagy része van a m. kir. posta kitűnő üzleteredményeinek elérésében és emellett a legalkalmasabb tényező a személyzet munkakedvének és ezen keresztül a munkaeredménynek állandó fokozására. Éppen

ezért e rendszer továbbfejlesztésének fontossága üzemgazdaságosság és a racionalizálás szempontjából állandóan növekszik.

Az üzemi jutalékrendszernek a mai alapokon való fenntartása és lehető továbbfejlesztése egyenesen pénzügypolitikai szükségesség s annak a posta pénzügyi eredményének biztosítása szempontjából való jelentőségét ma már a pénzügyi kormányzat is elismeri és méltányolja, mert a személyzet részére kifizetett üzemi jutalék összegének emelkedése a forgalom emelkedésével tart lépést, anélkül azonban, hogy a személyzeti létszámot a forgalom emelkedésének arányában kellett volna szaporítani. Gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy míg a m. kir. posta forgalma az 1925. évben történt utolsó létszámmegállapítás óta 73.99%-kal nőtt, addig a folyton emelkedő forgalmat ellátó személyzet létszáma ezidő óta még 8%-kal sem emelkedett, mégis a forgalom lebonyolítása fennakadást sehol sem szenvedett.

Ennek a lényeges személyzeti megtakarítást jelentő eredménynek az elérésében alkalmazottaink fegyelmezett munkabírásán és *önfeláldozásig menő* eredményretörésén kívül mindenestre nagy szerep jutott az üzemi jutalékrendszer elől ismertetett alapelgondolásának, mely az egyeseknek is anyagi érdekévé tette a munkaerőkkel való takarékoskosságot s így e rendszer a személyzetnek takarékoskosságra való nevelésénél is állandóan jó szolgálatokat tesz.

Ha a postát újjáépítő berendezkedésekről van szó, nem szabad megfeledkeznünk még a postaszemélyzet egészségének, munkakészségének és így anyagi helyzetének is két értékes támaszáról és biztosítékáról: a magyar kir. *postaszemélyzet betegségi biztosító intézetéről* és a m. kir. *posta jóléti alapítványáról*.

Mindkét intézményt tulajdonképpen a postaszemélyzet élniakarása és a köztük mindig megtalálható összetartozandóság érzése hozta létre. De amíg a betegségi biztosító intézet fentartásához szükséges anyagi eszközöknek csak felerészét teszi ki a tagok kötelező hozzájárulása, másik felerésze pedig az állami hozzájárulásból kerül ki, addig a jóléti alapítvány tisztán a személyzet áldozatkészségének élő bizonyítéka, amennyiben az a postaszemélyzetnek társadalmi úton létrejött önszegélyző szervezete.

A személyzet szakértelmének és ezen keresztül munkaeredményének emelése érdekében fontos szerep jutott azoknak az intézkedéseknek, amelyekkel a posta vezetősége a háború után megindult újjászervezési munkálatok folyamán a postai *szakképzés* kérdését a személyzet minden kategóriájára nézve megoldani törekedett. E tekintetben a posta az új alkalmazásra jelentkezett egyéneket nemcsak egészség szempontjából veszi vizsgálat alá, hanem azok értelmi készségét és a postaszolgálatra való rátermettségét képességvizsgálatokkal is ellenőrizteti. Ezzel a m. kir. posta válogatott szellemi képességű és megfelelő munkabírású személyzetre igyekszik szert tenni, akikben azután az üzem racionalizálása alkalmából életbeléptetett újításoknál és egyszerűsítéseknél megértő támogatókra számíthat.

A különböző tisztviselői tanfolyamok mindegyikénél alap- és szakvizsgák útján győződik meg a posta e tanfolyamok hallgatóinak elméleti képzettségéről. A már régebben alkalmazásban álló személyzet szakképzettségének színvonaláról pedig a *postahivatalokban helyi*

tanfolyamok útján és ezek keretében időről-időre tartott *versenyek* (postai irányító, távíró versenyek) rendezésével gondoskodunk.

Közben — hosszú évek gondos munkájának eredményeként — 1928. évben megjelent a *postamesterek szolgálati szabályzata* és ezzel a postamesteri kar helyzetét sikerült szolgálati és jogi szempontból az eddiginél biztosabb alapokra helyezni és a kar tagjait megnyugtató megoldáshoz vezetni. A posta vezetőségének a személyzet lelki és erkölcsi integritása felébresztése érdekében tett intézkedéseit szervesen kiegészítette a postaszemélyzet különböző összetételeinek megfelelően alakult *egyesületek* életrehívása. Egymásután újra alakulnak a Sportegyesület, a Kaszinó, az Üzemi Tisztviselők, a Nőtisztviselők Egyesülete, majd a Jogász-Mérnök Egyesület és a személyzet életerejének megnyilvánulásaként megszületik a Kultúr- és Zeneegyesület, a keresztény alapon álló POGE (Gazdasági Egyesület) és végül új életre keltik a vezetőség hathatós anyagi támogatásával a kincstári személyzet nyugdíjpótló és a Postamesterek és Kiadók Nyugdíj Egyesületét.

A most vázolt berendezkedésekre támaszkodva, fogott hozzá a posta vezetősége 1923-ban a *m. kir. posta szervezetének* az újabb kor igényeinek megfelelő *átalakításához*. Az átalakítási munkálatok célja kettős volt. A Nagymagyarországhoz méretezett személyzeti és egyéb kereteket a szűkreszabott Csonkaország viszonyaihoz kellett idomítani; azután meg kellett teremteni a változott viszonyokhoz símuló és mégis jó üzleti eredményeket biztosító üzemvezetési politikának előfeltételeit is.

Az átszervezésnek a m. kir. postánál is „szanálás” néven hirdetté vált eme évei önmehtagadó erőfeszítésekre kényszerítette a posta vezetőségét és személyzetét egyaránt, mert elsősorban a szűkített viszonyok között feleslegessé vált személyzet számszerint is jelentékeny részének különböző címeken a tényleges szolgálatból leendő eltávolításáról volt szó. A szanálás kapcsán *B. és C. listákkal* végrehajtott *létszámcsökkentéseknél* a dolog természeténél fogva elsősorban a kincstári alkalmazottak voltak érdekelve; de nem maradt érintetlenül a postamesteri személyzet sem.

A Csonkaország postaintézetének a megszállott területről való beköltözési lehetőség elzárásakor 1923. évben összesen 24.791 postaalkalmazott ellátásáról kellett gondoskodnia. A személyzetnek a posta forgalmi viszonyaival nem indokolt eme magas létszámát a m. kir. posta fokozatosan csökkentve, oly mélyre szállította le, hogy 1925. év végén, amikor az állami alkalmazottak létszámredukciójára irányuló törekvések a 7000/1925. M. E. sz. kormányrendelet kiadásával csúcspontjukat érték, a posta tényleges alkalmazásában álló személyzet létszáma is eljutott a mélypontjához. 1925. év végén a m. kir. postánál már csak 18.412 tényleges kincstári és postamesteri alkalmazott látta el a forgalmat. Tehát 1.2%-kal kevesebb, mint amennyi a Csonkaország megmaradt területén 1913. évben teljesített szolgálatot, jóllehet, hogy ennek a szinte lehetetlenül csökkentett létszámú személyzetnek az 1920. évi forgalmi adatokhoz mérten ez évben már 6.5%-os forgalomemelkedéssel kellett megbirkóznia.

A mostoha körülmények által reánk erőszakolt eme kényszer-

rendszabályok foganatosításánál a posta vezetősége ugyan elsősorban a szolgálati, egészségi avagy más szempontokból kevésbé reátermett alkalmazottól igyekezett megszabadulni, de a személyzetnek az előírt létszámra való csökkentésénél sok esetben az intézetre nézve határozott veszteséget jelentő személyi áldozatok elől sem tudott kitérni.

A személyzeti létszámnak a forgalom által tényleg indokolt kerek közé történt visszaszorítása nem vezethetett számottevő takarékosagra a személyzeti kiadások csökkentésénél sem, mert a tömeges kényszernyugdíjazások következtében a m. kir. posta nyugdíjterhei viszont feltűnő mértékben emelkedtek. Az 1920/21. költségvetési évben, tehát a tömeges nyugdíjazások előtt, a m. kir. posta költségvetésében nyugdíj címén csak 382.000 P kiadás szerepel. Ezzel szemben az 1927/28. költségvetési évben már az összes kiadások 14,4%-a, pontosan 12,398.508 P volt a m. kir. posta által kifizetett nyugellátási díjak végösszege.

Amellett rövidesen beigazolódott, hogy a csökkentett létszámmal dolgozó posta az állandóan emelkedő forgalmat többé nem képes panaszmentesen lebonyolítani, ezért 1926-tól kezdve a posta is kénytelen volt személyzetét — igen óvatos mértékben ugyan — de mégis emelni, mert a mértéken túl kihasznált és amellett évről-évre előregedő személyzet idejében történő utánpótlásáról, fiatalabb nemzedéknek kellő időben történő munkábaállításáról a posta helyes gazdaságpolitikájának biztosítása céljából nem tudott tartósan lemondani. Minthogy pedig takarékosági okokból a személyzeti létszámnak a forgalomemelkedés arányában indokolt emeléséhez — az állam szorongatott anyagi helyzetére figyelemmel, a pénzügyi kormányzat hozzájárulását nem kaptuk meg, ezért a *magyar posta kezelési, számviteli és pénztárszolgálati rendjét* kellett fokozatosan olyan mértékben egyszerűsíteni és könnyíteni, hogy az ilyen módon felszabadított munkaerőket fokozatosan felhasználhassuk a forgalom emelkedése és a természetes kiválások következtében lépten-nyomon jelentkező munkaerőhiányok pótlására.

A közel 4 éven át megvalósított *kezelési és egyéb reformok* teljesen átalakították a postaszolgálat ellátásának és ellenőrzésének rendjét. A bruttó számadástételt a nettó számadási rendszer váltotta fel, melynél a hivatalok azonos nyomtatványokon, azonos módon számolnak le s ezzel az ellenőrzést is egyszerűbbé és könnyebbé tettük. A pénztárkezelési szolgálat könnyítése érdekében, különösen az infláció idejében, a postaintézet keretén is túlmenő jelentősége volt a *posta készpénzforgalmának csökkentését* célzó rendelkezéseknek. Az a berendezkedés pedig, hogy a vidéki pénzügyintézetek hitelszükségeit a posta pénzfeleslegeiből intézményesen táplálni tudjuk, nagy szolgálatot jelent a nemzet közgazdasági életének talpraállításánál is.

A kezelési és számadástételi reformok legtöbbje már a *gazdaságos üzemvitel* gondolatából született meg. A m. kir. posta ugyanis költségvetési hiánnyal nem dolgozhat, mert — mint állami üzem — szükségletei fedezéséről saját maga kénytelen gondoskodni, sőt emellett bevételi feleslegeit az államkincstárnak kell rendelkezésére bocsátania.

Ha a m. kir. posta üzemvezetésének és gazdasági politikájának helytállóságát a költségvetési évek végén jelentkező üzemi feleslegek

számszerű adatain keresztül vizsgáljuk, akkor is igen kielégítő eredményekhez jutunk. Különösen a kereskedelemügyi tárca legutóbbi tárgyalásán illetékes helyekről elhangzott kijelentések az ország színe előtt megállapították, hogy a m. kir. posta az államnak egyik legjobban vezetett, igazán hasznot hajtó üzeme, amely nemcsak hogy jelentékeny számú milliókat juttat vissza hasznos beruházások címén az állam közgazdasági vérkeringésébe, hanem évről-évre jelentékeny, az utolsó két költségvetési év végén pld. egyenként 8 millió pengő felesleget bocsátott a pénzügyi kincstár rendelkezésére.

A m. kir. posta az utolsó 5 költségvetési év végén kimutatott üzemi feleslegéből az államkincstárnak beszolgáltató közel 32 millió P a postavezetőség előrelátó üzemgazdasági tevékenységének, de mindezekelőtt a postaszemélyzet önfeláldozó munkaszeretetével és hangyaszorgalmával folytatott komoly munkájának eredménye.

Tarifapolitikánknál a közönség teherbíróképességét és az általános közgazdasági helyzetet mindig a legteljesebb mértékben figyelembe vettük. Ha történtek is a múltban *tarifaemelések*, ezek jobbra pénzünk érték hanyatlásának ellensúlyozására, a drágulás arányában előállott értékkülönbséget kiegyenlítésére szolgáltak, tehát tulajdonképpen nem voltak díjemelések. Sőt, nem egy díjtételünk még ma is alacsonyabb a békebelinél: pl. a hírlapoknál, a helyi leveleknél és levelezőlapoknál, a nyomtatványok több díjfokozatánál, a tankönyveknél és üzleti papiroknál általában, sőt még a csomagok némelyik súlyfokozatánál is.

A posta tehát a közgazdasági élet legsúlyosabb zavarainál is teljes tudatában volt és van ma is, hogy *kulturális célt és általános gazdasági érdekeket is szolgál és ezért a legnagyobb áldozatok árán is, lehetőségig mellőzte a tarifaemelést*. Ehelyett újabb és újabb működési területhódításával, üzletágainak bővítésével, tevékenységi körének folytonos tágításával, üzemegyszerűsítésekkel és más, az üzem racionalizálásával kapcsolatos intézkedésekkel már közel egy évtized óta igyekezett öntudatos gazdaságpolitikát már közel egy évtized óta nyújtani, mely a lassan nekilendült közgazdasági élet mellett a díjszabási tételek emelése nélkül is évről-évre biztosítani tudta a kedvező üzleti eredményeket.

Tagadhatatlan, hogy a *forgalom kedvező* alakulása nagymértékben hozzájárult a posta óvatos tarifapolitikájának igazolásához. 1920. év óta a levélforgalmunknál 79 százalék, a hírlapoknál 22 százalék, a csomagoknál 164 százalék és az utalványoknál 159 százalék a forgalomemelkedés. E forgalomemelkedés következtében lényegesen emelkedett a Csonkaország egy-egy lakosára eső postaküldemények átlagos darabszáma is, mert míg 1920-ban kezelt postaküldeményekből csak 35.5, 1928-ban már 53.3 darab postaküldemény jutott az ország egy-egy lakosára.

A forgalomnak most jellemzett emelkedése nemcsak a szűkebb értelemben vett postai, hanem a távirda, de különösen a távbeszélő- és rádióüzletágaknál is állandósult, úgyhogy az emelkedő forgalom ellátásához szükséges további jelentékeny munkaerőtöbbletet az állam egyre rosszabbodó pénzügyi helyzetével indokolt és reánk parancsolt takarékosági szempontokra figyelemmel, a személyzet létszámának megfelelő emelése útján többé nem állott módunk-

ban biztosítanunk, mert ezzel az anélkül is jelentékeny személyzeti kiadásoknak folytatólagos növekedése járt volna. Az államháztartás egyensúlyi helyzetének fentartása érdekében érvényesített takarékosági szempontokat szolgálják tehát elsősorban azok az újabb *üzemrationalizálási törekvések*, melyeknek végső célja a posta anyagi és alaki jogszabályainak rendszeres átvizsgálása alapján elhatározott reformok útján további megtakarítások elérése.

Ha most már a posta üzemének újabban folyamatbattett racionalizálása következtében a m. kir. postánál elérhető személyi és dologi megtakarításokat vizsgáljuk, reá kell mutatnom arra a tényre, hogy a már végrehajtott és a még tervbevett intézkedések jelentékeny része a posta szervezeti és anyagi jogszabályainak felülvizsgálatával kapcsolatos olyan tevékenység, amelynek *hatása személyzeti és egyéb megtakarítások alakjában pillanatnyilag alig, inkább csak a későbbi időszakban jelentkezhetik.*

Igy újabban a m. kir. posta személyi és dologi kiadásainak további csökkentése, a jó, gyors és gazdaságos ügymenet állandósítása céljából az eddigi tapasztalatok és a postaforgalom folytonos emelkedése következtében előállott újabb szükségletekre tekintettel a következő intézkedéseket fogantatosítottuk:

A postavezérigazgatóság személyzeti létszámának lehető apasztása céljából mindazokat az ügyeket, amelyek intézésénél a miniszteri hatáskör fenntartása nem elkerülhetetlenül szükséges, fokozatosan és tervszerűen a postavezérigazgatóság, mint miniszteri szakosztály hatásköréből már meglevő központi hivatalok, esetleg a postai igazgatóságok intézkedési körébe utaltuk át.

A posta, táviró, és távbeszélő szolgálattal kapcsolatban a közönség köréből érkező panaszok, felszólalások és díjtérítések, továbbá a 100 pengő értékhatárt meg nem haladó kártérítések ügyeinek intézését I. fokon az arra kijelölt postahivatalokra, II. és végső fokon a kerületi postai igazgatóságokra bíztuk s ezzel az apró-cseprő ügyek jelentékeny számától mentesítettük a legfelsőbb postahatóságot anélkül, hogy a postát igénybevevő közönséget ez intézkedésekből a legcsekélyebb hátrány érné.

Számbavehető megtakarításokat értünk el azáltal, hogy a forgalmi viszonyok által nem indokolt mozgó- és kalauzpostamenetek és közúti járatok számát csökkentettük.

Abból a célból, hogy a postával összeköttetésben álló szállítók és iparosok számláik és kereseti kimutatásaik érdemösszegét az eddiginél jóval gyorsabban megkaphassák, a kiutalásnál követett eljárást annyira egyszerűsítettük, hogy az érdekeltek lehetőleg azok benyújtását követő 24—48 óra alatt kereseti összegeik birtokába juthassanak.

Az ügyiratforgalom csökkentése érdekében a körözvények és mellőzhető tömegelőjegyzéseknek több középfokú postai szervnél gyakorlatban volt írásbeli közlését megszüntettük. Tervbevettük a budapesti kézbesítőszemélyzetnek a gépkocsivezetés teendőiben és a gépkocsivezetőknek a kézbesítőszolgálat teendőiben szükséges kölcsönös oktatását, hogy a gépkocsikkal történő kézbesítőszolgálatot járművenként né két, hanem csak egy munkaerővel láthassuk el.

Folyamatban van a díjmérséklés mellett postára adott küldemé-

nyekkel elkövethető jövedéki kihágási eljárás módosítása, mely jövedéki eljárás eddig a közönségnek igen sok kellemetlenséget, a postának pedig aránytalanul csekély bevételt biztosított, de annál több munkát okozott stb.

Az itt említett és más, tervbevett rendelkezések végrehajtásánál jelentkező személyi és egyéb megtakarítást elsősorban a m. kir. posta forgalmának állandó emelkedésével előállott munkaerőhiány pótlására használtuk fel. E tekintetben nem csekély feladat elé állított bennünket a „normal-status” elnevezéssel ismertté vált ama kormányintézkedés, mely további rendelkezésig az állami üzemeknél is megtiltotta alkalmazottak újabb felvételét. A m. kir. postára nézve az a körülmény teszi nehezzé e rendelet végrehajtását, hogy a m. kir. posta forgalma 1925. évben történt létszámmegállapítás óta statisztikai adatokkal igazolhatóan 73.99 százalékkal nőtt. Ezzel szemben a személyzet létszáma nem egészen 8 százalékkal emeltetett s így a posta vezetősége egyenesen reá van kényszerítve, hogy a forgalom növekedése folytán, annak ellátásához szükséges személyzetszaporítást üzemegyszerűsítések és az üzemnek bizonyos fokú gépesítése révén teremtsse elő.

Minthogy azonban a posta élő szervezet, amely a munkáját a közönség legélelnekebb ellenőrzése mellett, azzal közvetlen érintkezésben, lehetőleg panaszmentesen köteles ellátni és e szolgálat lebonyolítása közben jelentkező minden átmeneti zavar, avagy éppen fennakadás a közönség károsodására vezethet, — a posta személyzeti és forgalmi sajátosságait figyelmen kívül hagyva, általános érvényű rendelkezések merev végrehajtásának szorgalmazása a közönség és a posta között nem kívánatos súrlódásra vezetne, amely súrlódások megelőzése nemcsak a postának, de az egész közgazdasági életnek is elsőrendű érdeke. Olyan további korlátozások tehát, melyek a m. kir. postának akár személyi, akár dologi berendezéseinél pusztán a takarékosági elveket vennék figyelembe, mint merőben céltalan és ésszerűtlen, a jövőre nézve is feltétlenül kerülendőek lennének.

Az előadottakból leszűrhető tehát az a helytálló megállapítás, hogy a posta az adott körülményekhez símult, számolt a lehetőségekkel és sohasem várt külső kezdeményezésre, ha arról volt szó, hogy akár a közönség, akár a kincstár érdekében üzemének gazdaságosságát előrelátó intézkedésekkel biztosítsa és emelje.

Ezzel sikerült a m. kir. postának elérnie — az arra hivatottak által is elismert — azt a magas színvonalat, melyet megtartani mindenkor büszke kötelességének tekintett.

Az egyes postaküldemények fejlődése.

Irta: Dr. HENCZ LAJOS m. kir. postaigazgató.

Développement des différents envois postaux. Par le dr. Louis Hencz, Directeur de poste roy. hongr. L'auteur expose, en commençant des temps les plus anciens, l'histoire des lettres, des cartes postales, des imprimés, des échantillons et des colis postaux.

A levél.

A levél keletkezése az írással egyidőre esik. Az írást azért találta ki az ember, hogy a távollevő személyekkel érintkezessék. Az eddigi kutatások szerint az írás legrégebb alakja a fonálírás, vagy csomózott írás volt, melyet a kínaiak már Krisztus előtt 3—4000 évvel ismertek. Ez írás céljaira állati belekből hasított vékony szalagokat használtak, amelyekre a betűket vagy fogalmakat különböző alakú, vagy nagyobb számú egymásután kötött csomóval fejezték ki. Fejlettebb alakja volt ennek az inkák írása, ahol a csomóknak különböző színe is segített a betű, vagy a jel kifejezéséhez. Mindkét nemzet a csomózást bámulatos ügyességgel használta gondolatainak közlésére.

Ez írásmód után a legrégebb fajtája az írásnak az ú. n. „rovásírás“, melynél a jeleket késsel, rendszerint a fa fiatalabb ága felső kérgének különböző alakú lekaparásával rögzítették meg. A jeleket kígyózó alakban vésték a pálcákra s jobbról balra olvasták. Ez írásmódot használták a föníciaiak, a középázsiai ó-törökök, az etruszkok, a magyarok, stb. A „rovás“ szót a számrovás eltanulásával tőlünk vették át a horvátok, vendek, tótok és csehek („rovás“), a rutének („ravas“) a szerbek és bolgárok („rabos“), az újjörögök („ravasi“), az oláhok („rebus, revas“) és a délnémetek („rabisch, rabusch“).

Az egyiptomi és a kisázsiai ásatások szerint az ott élő népek agyag- vagy kőtáblába vésővel vésték fogalom-írásjeleiket (képírás), melyeket folyton egyszerűsítve, lassanként jutottak el a betűírásig. Ezt az írást használták a kínaiak is. Az agyagtáblák egyes népeknél négyszögletűek, másoknál kerek idomúak voltak és több helyen kiégették őket. Használtak írásra síma köveket, faleveleket, fakérgeket, fatáblákat, állatbőröket, stb. A kínaiak a későbbi időkben már ércvésőkkel fényesített bambuszlapokba vésték betűiket, majd a fapálcák végeinek szétkalapálásával ecsetet készítettek s tussal vászon vagy selyemszövetekre írták leveleiket.

Az egyiptomiak már Kr. e. több ezer évvel a papirus-cserje rostjaiból oly módon készítettek papirost, hogy a vékonyra vágott, hosszú rostszeleteket egymás mellé fektették, majd ennek tetejébe, keresztbe ugyanilyen rostsort helyeztek el, leöntötték enyves folyadékkal s így összesajtolták. Ecsetjeiket a kínaiakhoz hasonlóan a papiruszbokor galyaiból készítették és festékekkel írtak a durva papírlapra.

A görögök és a rómaiak fa-, érc-, pala- vagy elefántcsont-lapokat vontak be viasszal mindkét oldalukon s ezekre a stylus nevű vesszővel írták betűiket. A stylus egyik vége hegyes, a másik vége lapátalakú volt, mellyel a viaszt elsimították, ha az írást el akarták törölni, illetve ezzel távolították el a karcolás folytán keletkezett viaszforgácsokat. A beírt lapokat egymásra fektették és összekötötték. Később ők is átvették az egyiptomiaktól a papirusz használatát. A rómaiak használták írásra először K. u. a III. századtól kezdve a pergamentet, mely szamar-, borjú-, kecske-, juh-, bárány- vagy kutyaorból készült oly módon, hogy a cserzett bőrt késsel vékonyra vakarták és rámpára feszítve, kinyújtva megszáritották.

A rómaiak találmánya volt az irón, melyet ólomrudacsának foglalatbahelyezésével a pergament megvonalozására használtak. A pa-

piruszra és pergamentre nádból faragott, a mai tollhoz hasonló eszközzel úgy írtak, hogy azt festékbe mártották.

A rongypapírt a XI. században találták fel, de általánosabban csak a XIV. század közepétől kezdve használják.

A nádtollat a XVI. században a faragott lúdtoll váltotta fel. A fémtollat már a XVIII. században kezdték kísérletként használni, de kevés eredménnyel. Az első kifogástalan fémtollat francia műszerész a XIX. század elején készítette, akinek találmányát az angolok és később a németek tökéletesítve, általánosan használttá tették. A grafitból készült első írónokat az asztalosok fába foglalva készítették, míg a XIX. században Faber Lothar írógégyárat alapított, mely gyáripár a múlt század közepe óta rohamos fejlődésnek indult.

Az írógépre az első szabadalmat Mill Henry 1714-ben kérte, készüléke azonban a gyakorlatban nem vált be. A második írógépet magyar ember, Kempelen Farkas készítette Bécsben, 1779-ben egy barátjának vak leánya részére. Utána sokan konstruáltak írógépeket, de főként a vakok használatára. Az első, gyakorlatban elterjedt írógépet az amerikai Remington and Sons fegyvergyár készítette 1869-ben, amely Remington-írógép néven csakhamar elterjedt. Ennek hibája volt, hogy csak nagybetűket írt. A kisbetűket is író Caligraph-, majd 1880-ban a Yost-gépet Yost amerikai mérnök szerkesztette. Ma már csaknem 200 különféle fajta írógép van használatban.

A levelet a rómaiak és a görögök úgy zárták le, hogy a táblácskákat zsinórral átkötötték és krétai agyagból készített pecséttel látták el. A pergamentre írott leveleket összegöngyölték és zsinórral átkötve, a XV. századig viaszba nyomott pecsétgyűrűnyomattal, a zsinór végeit összefogva zárták le. A XV. századtól kezdve a leveleket már a kínai eredetű, úgynevezett spanyolviasszal zárták le oly módon, hogy a papírt hosszában, egy harmadrész szélességnyire alulról és felülről is egymásra hajtották, aztán hosszában szintén egyharmadrésznyire jobbról és balról is ismét behajtották s a két végét egymásba dugták. Ahol a papír két vége érintkezett, pecsétgyűrűvel lepecsételték. A lezárás másik, de igen ritkán használt módja a háromszögletre való hajtogatás s a visszahajtott részen való lepecsételés volt. A levél címét a pecséttel ellenkező oldalra írták. Volt még a saját küldöttel továbbított levélnek egy különös lezárási formája is. A papírost henger alakban összecsavarták s a hengert előbb vízszintes, aztán függőleges alakban felváltva összenyomkodták. Ha valaki ezeket kibontotta, nem tudta később a benyomásoknak, a gyűrődéseknek megfelelően összehajtogatni, amit a címzett okvetlenül észrevett. Németországban a levélpapíros összehajtott részeinek leragasztására 1824 óta ostyát használtak, melyet később, különösen a hivatalos levelek lepecsételésére nálunk is szélesebb körben alkalmaztak, vésett pecsétnyomók segítségével. A levélborítékot Angolországban Brewer 1820-ban találta fel. Az új találmány használata lassanként az egész világon elterjedt. Reányomott bélyeggel ellátott borítékot először az angol posta hozott 1840-ben forgalomba.

A levelezőlap.

A levelezőlap eszméjét Stephan Henrik már 1865-ben felvetette „postalap” (Postblatt) címen, azonban azt úgy a porosz legfőbb igazgatás, mint a karlsruhei német—osztrák postaértekezlet elvetette. Stephan ugyanis olyan bélyeglenyomattal ellátott lapokat akart forgalomba hozni, amelyekben rövid közlemények vannak előnyomva. Már előtte is, sok államban felmerült az eszme s ezért a levelezőlap feltalálóját több állam saját polgárai között keresi.

Az bizonyos, hogy az osztrák és a magyar postaigazgatás a rendszerezésére vonatkozó érdemleges tárgyalást Dr. Herrmann Manó bécsujhelyi katonai akadémiai tanárnak a Neue Freie Presse című lap 1869. január 26-iki számában megjelent cikke alapján kezdte meg. A cikk azt fejtegette, hogy milyen sok fölösleges munkát és fáradságot okoz a közönségnek, ha csak pár szavas közleménye van is valakinek ismerőse vagy barátja számára, azért levelet kell írnia, azt levélborítékba helyeznie, holott azok boríték nélkül is könnyen eljuttathatók volnának és pedig 20 szóig terjedő szöveggel a levélnél olcsóbb tarifák mellett.

A tárgyalások eredményeként a magyar és az osztrák postaigazgatás egyidőben, 1869 október 1-től kezdve már forgalomba is hozta, a mainál kisebb alakban ugyan, de a ráírható szöveg tartalmának és terjedelmének korlátozása nélkül a „levelezőlapokat”. Ezeket a posta 2 krajcáros benyomott postabélyeggel ellátva 2 krajcárért árusította s használatát Ausztria és Magyarország között is megengedte.

Ez az új és rendkívül olcsó küldeményfaj annyira közkedveltségű lett, hogy a pesti főpostán már az első napon tízezer darabot adtak el belőle s a központi értékcikkraktár alig győzte a vidéki postahivatalok megrendeléseit teljesíteni. 1871-ben 2½, 1872-ben 3½, 1873-ban 6½ millió darabot kézbesített belőle a magyar posta.

A levelezőlap népszerűsége és nagy forgalma csakhamar felköltötte a többi államok figyelmét is. Németország, Luxemburg, Svájc és Angolország 1870-ben, Belgium, Hollandia, Dánia, Finnország 1871-ben, Oroszország, Svédország és Norvégia 1872-ben, Franciaország, az Egyesült-Államok, Spanyolország, Románia és Szerbia 1873-ban, Olaszország 1874-ben rendszerezte a levelezőlapot, melynek viteldíja eleinte egyenlő volt egyes államokban, így Németországban is, a levelek viteldíjával s csak később szállították azt le a levél viteldíjának felére. A nemzetközi forgalomban a berni első postakongresszus határozata alapján 1875 július 1-étől szerepel, a párizsi kongresszuson kötött egyezménynek megfelelően pedig 1878 június 1-től csaknem az egész világon elterjedt a levelezőlap.

A válaszos levelezőlapot Németország 1872 január 1-étől, a magánipar által előállított levelezőlapok használatát szintén Németország 1872 július 1-étől rendszerezte. Nálunk a válaszos levelezőlapot 1880-ban bocsátotta forgalomba a posta. A nemzetközi forgalomban a lissaboni kongresszus határozata alapján 1885 óta szerepel, de általában csak a bécsi postakongresszuson hozott kötelező határozat folytán, 1891 óta használják. Azóta minden posta köteles válaszos levelezőlap kiadására.

Nyomtatvány.

A nyomtatvány, mint külön küldeményfaj — francia történetírók szerint — a párisi városi postánál szerepel először. Az első nyomtatványok, melyeket a posta már kedvezményes díjért szállított, mindenestre a nyomtatott ujságok voltak. (L. alább.)

Magyarországon és Ausztriában az első nyomtatványdíjszabás a magyar kir. udvari kamara 1819 június 8-án kelt rendelete óta szerepel, mely szerint a nyomtatott körleveleket (az ú. n. currenseket) — ha a feladó a viteldíjat készpénzben előre megfizeti, — a posta a levél viteldíjának egyharmadrészéért szállítja.

Németország területén a nyomtatvány a porosz postánál 1821 óta szerepel kedvezményes díjazású küldemény gyanánt. Később más posták is külön küldeményfajként kezelték a nyomtatványt.

A nemzetközi forgalomban már az első berni postakongresszus biztosítja kedvezményes szállítását 1875 január 1-jétől.

Áruminta.

Németországban az állami postáknál és a Thurn-Taxis család postájánál 1825-ben engedték meg áruminták küldését a levélbe csomagolva, vagy a levélhez erősítve. Szállítási díjuk kedvezményes volt. Csak 1864 január 1-től kezdve volt levél nélkül szállítható. Nálunk már az 1848 július 1-től életbeléptetett magyar „posta vitelbéri ideiglenes szabályzatban“ a nyomtatványokkal együtt szerepelnek „az árucikkek mustrái“, melyek viteldíja, a nyomtatványokhoz hasonlóan, a levélvitelbér egynegyedrésze, de a legkisebb díj egy krajcárnál kevesebb nem lehetett.

A nemzetközi forgalomban a berni kongresszus határozata alapján 1875. január 1-je óta szerepel.

Üzleti papír.

Az üzleti papír a berni általános postaegyesületi szerződés alapján 1875 január 1-je óta kedvezményes díjú küldemény gyanánt szerepel a nemzetközi forgalomban, de sem a német, sem az osztrák, sem a magyar posta belföldi forgalmában nem szerepelt.

Németország 1900. január 1. óta, Magyarország pedig 1916. október 1. óta veszi fel kedvezményes díjszabás mellett az üzleti papirokat a belföldi forgalomban.

Hírlap.

A hírlap ősalakját már Rómában megtaláljuk, hol az „Acta diurna urbis“ vagy „papuli“, a nevezetes napi újdonságok és az „Acta senatus“ jegyzékének összegyűjtését és kifüggesztését Julius Caesar már Kr. e. 59-ben elrendelte és a tartományokba is szétküldette. Ez még viasszal bevont táblákra írott tudósítás volt.

A legrégebb nyomdai úton előállított hírlap Kr. u. 713-ban „King Pao“ címen Japán fővárosában, Pekingben jelent meg, de bizonytalan időközökben; 1351 óta azonban rendszeresen megjelenik s a mai napig is fennáll.

Európában az első kezdetleges hírlap 1566-ban jelent meg „Notizie scritte” címen Velencében, mely nyomtatott értesítéseket tartalmazott s megjelenési ideje határozatlan volt. Egy-egy példány ára egy gazeta v. gazetta volt (velencei váltópénz, melynek értéke megfelel körülbelül 12 fillérnek). A nép ezeket a nyomtatott értesítéseket ára után „gazettá”-nak nevezte, mely név később a nyugati államokban a „hírlap” szó gyanánt vált használatossá s ma is sok lap viseli ezt a szót ily értelemben címében. (Érdekes, hogy a törökök is a hírlapot „gazetá”-nak, az ujságírókat pedig „gazetadzsi”-nak nevezik.) Az első rendszeres időközökben megjelenő hírlapot Carolus Johann 1609-ben szerkesztette Strassburgban, mely hetenként egyszer adta tudtára a közönségnek a legújabb eseményeket.

A történelmi adatok szerint az ujság keletkezését a postának köszönheti, mely úgy belföldi, mint külföldi összeköttetéseinél fogva az alkalmazottak szájról-szájra adott üzenetei, elbeszélései nyomán leggyorsabban értesülhetett minden tudósítói különleges berendezés nélkül az ország és a külföld eseményeiről. Ezt a körülményt használták fel tudatosan először Velencében, majd Németországban, Franciaországban és máshol is a postamesterek arra, hogy kölcsönös meg egyezés alapján előbb a postalegények útján egymással üzenetek alakjában a fontosabb híreket közlik, majd később a zárlatokban írásban egymásnak továbbítják. A postamesterek már jóval a hírlapok megjelenése előtt a rendszeresen kapott írásbeli tudósításokat szíveségből vagy ellenszolgáltatásért másoknak is megmutatják, majd a kapott „ujságlevelekből” pénzért valóságos írott hírlapokat állítanak össze előkelő, gazdag emberek részére, sőt azokat nyomdai sokszorosítás útján árusítják is.

A Thurn-Taxis család egyik tagja, gróf Taxis a postamesterektől kapott ujságlevelek alapján indítja meg 1618-ban az „Oberpostamtzeitung”-ot, mely a család postájának megszüntetése céljából megindított tárgyalásokig, 1866-ig fennállott és amelyet hivataloslapnak tekintettek. Németországban sok helyen kötelességévé tették a postamestereknek az ujság kiadását, illetve a postai hatóságokhoz jelentés módjára a hírek közvetítését, ami szintén az ujságírás célját szolgálta. Az első napilap Leipzigban 1660-ban „Leipziger Zeitung” címen jelent meg.

A mai hírlapirodalom legrégebbi formája a Franciaországban, Párisban, XIII. Lajos és Richelieu támogatásával 1631-ben megjelent „Gazette”, mely 1762 óta „Gazette de France” címen az állam hivatalos lapjává vált. Az első francia napilap a „Journal de Paris” 1777-ben jelent meg.

Angliában az első hetilap 1622-ben, az első napilap 1702-ben indult meg. Belgiumban 1637-ben, Svédországban 1645-ben, Hollandiában 1656-ban, Spanyolországban 1661-ben, Dániában 1663-ban, az Északamerikai Egyesült-Államokban 1690-ben, Ausztriában „Mercurius” címen 1703-ban, Oroszországban 1703-ban, Norvégiában 1763-ban adták ki az első hírlapot.

Az első, de latinnyelvű hírlapot Magyarországon „Mercurius Hungaricus”, majd „Mercurius Veridicus ex Hungaria” cím alatt Esterházy Antal, II. Rákóczi Ferenc generálisa adta ki 1705—1711-ig a kuruc

szabadságharc céljainak szolgálatára. A viszonyokhoz képest hol Kassán, hol Lőcsén, hol Bártfán nyomatta.

Az első magyarnyelvű hírlap kiadására az engedélyt 1779 november 19-én Mária Terézia királynő adta meg Patzkó Ferenc Ágoston nyomdásznak, aki 1780 január 1-én indította meg a hetenként kétszer megjelenő „Magyar Hirmondó”-t Ráth Mátyás szerkesztése alatt Pozsonyban. A lap előfizetési díja évi 8 pengő forint volt, egyes példány ára pedig 10 krajcár. A lapra lehetett előfizetni negyedévenként is. A postai szállításért példányonként vidékre egész évre 2 forintot, félévre 1 forintot kellett fizetni. E lap 318 példányban jelent meg. Franciaországba 5, Spanyolországba 3 példány járt belőle. (Ráth a lapot három évig szerkesztette. A cenzura miatt elkeseredve, utána Mátyus Péter, Révay Miklós, Barczafalvi Szabó Dávid, Szacs vay Sándor és mások egymásnak adták át a szerkesztést.) E lap 1788-ban szűnt meg.

Az első magyar politikai napilap gróf Dessewffy Emil 1844 nyarán indított „Budapesti Hiradójá”-ból lett, mely 1848 január 1-étől naponként jelent meg.

A posta kizárólagos hírlapszállítási joga (regalé) csaknem minden államban megvan több-kevesebb korlátozással. A hírlapok szállítását a postaintézetek kétféle rendszer szerint bonyolították le már kezdetben. Németországban a hírlapokat a postamester az előfizetők nevének közlése nélkül a kiadóhivataloktól rendelte meg s példányonként magasabb áron adta el a kézbesítési körzetébe tartozó újságolvasóknak. A befolyt jövedelem a postamesterké volt. Minthogy a lapok eladási árát a postamesterék maguk szabták meg s egyeseknek drágábban, másoknak olcsóbban adták ugyanazt az újságot, a postavezetés csakhamar egységesen szabályozta a kérdést. Most már Németországban a hírlapokat a közönség kizárólag a postahivataloknál rendeli meg. A hivatal a kiadóhivataloktól név nélkül, csak példányszámot rendel. Az előfizetőket a kézbesítők tartják nyilván s a lappéldányokat cím nélkül, csupán darabszám szerint veszik át, hogy kézbesítsék. Ily rendszer szerint kezelik a hírlapokat a bécsi 1891-iki világposta kongresszuson kötött első postahírlapszolgálati egyezmény életbelépése (1893 január 1.) óta a nemzetközi hírlapforgalomban is.

A hírlapszállítás másik fajtája (mely nálunk is érvényben van) az, hogy a hírlapkiadóhivatalok tartják nyilván az előfizetőket s a lap-példányokat keresztkötés alatt küldik meg posta úján az előfizetőknek. Az államok külön hírlapbélyegeket hoztak forgalomba (pl. a magyar posta 1851—1922-ig), mások pedig készpénzben szedték be a szállítási díjakat (mi is 1922 óta), sőt egyes államok a nyomtatványtarifa alkalmazása mellett szállították a hírlapokat, melyeknek címszalagján a viteldíjat rendes postabélyegekből kellett leróni. (Pl. nálunk is a külföldi hírlapforgalomban a hírlapegyezmény keretén kívül megrendelt, közvetlenül az előfizetőnek címzett példányoknál.)

A hírlapjegyet elsőnek Ausztria hozta be 1851-ben Magyarország részére is. Az önálló magyar hírlapjegy 1871 május 1-én jelent meg. Az Északamerikai Egyesült-Államok 1866-ban, Franciaország 1868-ban, Törökország 1879-ben, Brazília 1889-ben, Dánia 1907-ben, Bosznia

1913-ban, Csehország és Jugoszlávia 1919-ben, Lettország 1926-ban hozta be a hírlapbélyeg használatát.

Egyes államok, mint Anglia, Franciaország, Ausztria, Magyarország, Németország és Törökország a külföldi időszaki lapokra adót rótt, melyet a postahivatal a lapra ragasztott, e célra szolgáló bélyeggel jelzett, amelynek árát a címzettől a kézbesítés alkalmával beszedte. Minthogy ez az adó a közművelődés előmozdítását hátráltatta, ma már minden állam megszüntette. (Nálunk az 1900. évi X. tc. törölte el.)

Angliában és Franciaországban a közönség a hírlapokat egyes vidéki közvetítőknél rendeli meg, illetve naponként vásárolja, mert így olcsóbb, mintha a kiadóhivatalnál közvetlenül rendelné meg s posta útján szállíttatná. Németországban a postahivatalok, Angliában és Franciaországban pedig a közvetítők nagy kötegekben kapják a hírlapokat postán, illetve vasúton szállítva kézbesítés végett. A magyar posta 1869-ben a hírlapok kiadóhivatalaival egyezséget kötött, hogy azok a gyors továbbítás céljából címszalag alatt küldött lapjait rendeltetési hely és mozgó-, illetve kalauzposták szerint kötegelve adják postára.

A hírlapok gyors kézbesítése céljából a legtöbb államban a posta-, illetve a hírlapközvetítő vállalatok külön hírlapkézbesítőket alkalmaznak, akik a lapokat beérkezésük után azonnal elviszik a hivatalból a címzettek lakására.

Postacsomag.

A gazdaságilag fejlett államokban már a XV-ik században találunk olyan fuvarosokat, akik előre kikötött díjért a vevő megbízásából az árukat a kereskedőtől, illetve iparostól felelősség mellett szállították. Ha az áru útközben megsérült, vagy elveszett — még ha rablás következtében történt is —, a fuvaros a vevőnek kártérítéssel tartozott.

Később e fuvarosok egymással szövetkezve, rendszeresen közlekedő árujáratokat (Guterführen) rendeztek be Németországban, majd példájukra az egyes városok és magánposták is szerveztek ilyen járatokat.

Már 1490-ben Nürnberg és Hamburg között a császár és Nürnberg címerét viselő fegyveres őrség kísérte e járatokat, nehogy útközben a rablók kifoszthassák. E járatok később egymással szövetkezve csaknem egész Európát behálózták. A fuvarosok az árukat egymásnak elismervény ellenében, felelősség mellett adták át s gondoskodtak arról, hogy az áruk oly helyekre is eljussanak, ahova ily járatok rendszeresen nem közlekednek.

1570 óta Nürnbergben már maga a városi tanács vette saját kezelésébe e járatok fenntartását és felhasználta úgy a levélposta, mint személyek szállítására. Hazánkban szintén már a középkorban voltak áruszállító járatok, melyeket fuvarosok és kereskedők tartottak fenn. Keletkezésük időpontját megállapítani eddig nem sikerült ugyan, de a fenmaradt okmányokból bizonyos, hogy Szeged fuvarosai társzekerekkel Mocsonokig, Nagyszombatig, Pozsonyig, Erdélybe pedig Nagyszebenig, továbbá hajón Péterváradig szállították az árukat. A sőt Magyarország területére Erdélyből a fuvarosok az ország minden

részébe szállították. Az iparosok és a kereskedők az egyes vásárookra áruval telt szekerekkel jártak, sőt felkeresték a külföldet is. Lazius történetíró 1551-ben „mellékutakon járó kereskedői postát” említ, mely Magyarországon közlekedik. Ebben az időben tehát már nálunk fejlett áruszállító járáthálózat lehetett.

(Folytatjuk)

Üzemi jellegű-e a posta?

Irta: Dr. FORSTER KÁROLY, m. kir. postatanácsos.

Est-ce que la poste est une entreprise industrielle? Par le Dr. Charles de Forster, Conseiller des Postes. L'auteur analyse cette question et finit par constater que la poste tout en assumant le caractère apparent des industries privées ne cesse pas d'être une branche de l'Administration d'Etat.

C'est uniquement sur cette base qu'on peut expliquer pourquoi les règles générales du droit privé ne peuvent pas être entièrement appliquées à la poste. En effet, même la régularisation des questions d'indemnité postale diffère de beaucoup de celle appliquée dans le droit privé. Les autres parties du droit postal (secret postal etc.) font entièrement partie du droit public. Il est vrai que le budget hongrois comprend, dans des budgets-annexes, les budgets de la poste, des chemins de fer l'Etat, des domaines publics d'Etat, de la sériculture d'Etat, de mines d'Etat etc., Mais tous ces derniers ne constituent pas une partie du droit régalien. Par contre la poste, comme p. ex. le monnayage d'Etat, est une vraie tâche publique. La poste est donc seulement au point de vue budgétaire un établissement industriel de l'Etat. Il est pourtant naturel que, dans son exploitation, la poste tâche d'utiliser les principes pratiques de la vie industrielle et commerciale.

A háború utáni nehéz gazdasági viszonyok következtében az állami közigazgatás minden ágában Európaszerte nagy takarékoságra törekedtek. A „racionalizálás”-t, ezt a magángazdasági elvet az állami életbe is átvitték. A jelszó Németországból eredt és ott érte is el fejlődése legmagasabb fokát. E racionalizálás egyik hatása itt az volt, hogy az állami költségvetés tagozódását is megváltoztatták és a postát az állami költségvetésből kivéve, külön költségvetési önállósággal felruházott intézménynek, üzemnek nyilvánították. A posta költségvetését Németországban nem is a parlament hagyja jóvá a költségvetési törvénnyel, hanem az ú. n. Verwaltungsrat, amelynek elnöke a postaminiszter, tagjai pedig három csoportból valók: a parlament, egyes minisztériumok, továbbá a közgazdasági élet képviselőiből. Hasonlóképpen a pénzügyminiszter közvetlen befolyása alól is ki van véve a posta, mert a költségvetése nem függ a pénzügyminiszter előzetes jóváhagyásától.

A posta különleges költségvetésének gondolata — részben — a magyar közéletbe is eljutott. Mint tudjuk, a mi költségvetésünk is a postát állami üzemnek nevezi és annak költségvetését a MAV, állami vasgyárak, postatakarékpénztár, selyemtenyésztes, állami erdészet, állami bányászat és állami birtokok költségvetéseivel együtt „Állami üzemek költségvetése” címmel a költségvetés különálló részének tünteti fel. A magyar törvényhozás a továbbiakban azonban nem követte teljesen a német jogéletet: a posta költségvetése a magyar állam általános költségvetésének integráns része maradt, amely az összeállítás,

pénzügyminiszteri előzetes tárgyalás és az országgyűlés elé terjesztés tekintetében a költségvetés többi részétől nem különbözik.

A magyar postának ezt az „üzemi” jellegét az utóbbi időben különféleképen fogták fel. Van olyan felfogás is, amely a postát egyszerűen az állam egyik „magángazdasági” üzemének tekinti.

Véleményem szerint a m. kir. postának ilyen értelemben vett üzemi jellege sem az elméleti politika álláspontjából, sem a gyakorlati élet szempontjából nem fogadható el. Minthogy pedig ennek az „üzemi jelleg”-nek nemcsak elméleti jelentősége van, hanem e felfogás elterjedése és kiszélesülése esetén annak a postára nézve káros gyakorlati következményei is lehetnek, szükségesnek tartom, hogy a kérdést alaposan megvizsgáljuk.

Ha a magyar állami költségvetés által üzemnek nyilvánított ténykedéseket megfigyeljük, az első, ami azonnal szembeötlik az, hogy a postát kivéve, a többi üzem nem az államnak „kizárólagosan fenntartott” működése: a vasutak, az erdők, a postatakarékpénztár, az állami birtokok, bányák, vasgyárak működésében az állam olyan feladatokat lát el, amit az országban mások is végeznek és amelyeknek teljesítése seholsem volt kizárólagos állami feladat. Ezzel szemben a posta, nevezetesen annak alapja és legfontosabb ága, a levélposta, mindenhol az állami közigazgatás egyik legfontosabb feladatát alkotja. Ezt a feladatot az államok kivétel nélkül, mint az állami felségjog egyik ágát, saját maguknak tartották és tartják fenn. A posta mindenhol, a posta-regaléval és az azt kiegészítő postakényszerrel felruházva, épp úgy a legszorosabban vett állami feladatok közé van sorozva, mint akár a pénzverési felségjog alapján a pénzverés. A posta regale és a pénzverési regale elméletileg nem is állanak egymástól messze (Kmetty Közigazgatási joga is együtt tárgyalja őket). Mindkét ténykedést az állam magasabb közérdekből kiveszi az egyéni tevékenység köréből és azt kizárólagos állami feladattá nyilvánítja. Ez a kizárólagosság egyébként jóval magasabbrangú, mint pl. a monopóliumok, amelyeknél az állam tisztán jövedelemszerzés céljából bizonyos közfogyasztási cikkekre vonatkozóan az előállítás, gyártás, esetleg forgalomba helyezés kizárólagos jogát magának tartja fenn. Ez utóbbiaknál az egyedüli cél az állami jövedelmek emelése.

Amikor az előbbieken a postáról, mint az állami közigazgatás egyik ágáról beszéltünk, természetesen a modern állam fogalmát tartottuk szem előtt. A modern állam ugyanis ma már messze eltávolodott a középkori „hatalmi állam” fogalmától. Az új „gondoskodó állam” ma már az állami közigazgatás ügykörét az állampolgárok egész életére, a születésüktől a halálukig kiterjeszti. Számptalan feladat került ma már így a közigazgatásnak hatáskörébe, amelyet valaha az egyének, céhek, egyházak, stb. láttak el. Ennek egyik példája volt Magyarországon a XIX. század utolsó tizedében az anyakönyvvezetésnek az állami feladatok közé való sorozása.

Az állam azonban azáltal, hogy a postát állami feladatnak és annak gyakorlását az állami felségjogba tartozónak nyilvánította, olyan térre lépett, ahol működésében az állampolgároknak nemcsak kulturális, szellemi, hanem vagyoni érdekeit is hivatva volt gondozni. A postai működés ugyanis abból áll, hogy az állam a felektől bizonyos

dolgokat vesz át abból a célból, hogy azokat a feladó által megnevezett címzetthez juttassa el. Kétségtelen, hogy az államnak ez a ténykedése, a magánjog által is ismert egyik jogügylettel, az ú. n. szállítási, fuvarozási szerződéssel azonos, illetőleg legalább is ahhoz hasonló. Ez a körülmény magával hozta, hogy az állam a postai szolgálatra olyan jogszabályokat volt kénytelen alkotni — főként a postai kártérítési jogra vonatkozóan —, amely sok hasonlatosságot mutat az általános magánjoggal, illetőleg annak kereskedelmi jogi részével. A főcél, az olcsó és jó postaszolgálat elérése végett azonban az állami posta a különleges jogállásnak, illetőleg az általa gyakorolt állami felségjognak alapján ezt a különálló, ú. n. postajogot úgy alkotta meg, hogy az alapvető rendelkezéseiben eltér az általános magánjogtól, illetőleg kereskedelmi jogtól.

Lássunk néhány ilyen fontosabb eltérést és pedig először a postai kártérítési jog köréből, amely legközelebb áll a magánjoghoz.

A magánjog szerint a szállítási szerződésből kifolyóan a szállító a küldemény elveszése stb. esetén kártérítéssel tartozik. A posta ellenben a postai küldemények számbelileg legnagyobb csoportját, t. i. a nem ajánlott levélpostai küldeményeket, minden felelősség nélkül veszi át a szállításra. Elvileg tehát a posta a küldeményeket kártérítési felelősség nélkül szállítja, illetőleg csak azokért a küldeményekért fizet kártérítést és csak annyit, amilyen mértékben a postajog kimondja. A magánjog egyik legfőbb elvét töri át tehát az állam azért, hogy egy fontos közigazgatási és közgazdasági célt — olcsó és gyors postai szállítást — megvalósíthasson, azaz a közérdek kedvéért az állam feláldozza a magánérdeket. Ez az elv, mint tudjuk, a közigazgatási jogban fordul elő leginkább. Az ú. n. könyvelt küldeményekért a posta felelősséget vállal ugyan és elveszésük, esetleg kifosztásuk, megsérülésük esetén kártérítést fizet, de ezek a kártérítési szabályok sem fedik a magánjog idevonatkozó szabályait. Eltekintve a kártérítési igény érvényesítésének rövid határidejétől, amely megint a postaszolgálat egyszerűsítését és így olcsóságát hivatott szolgálni, számos egyéb eltérő szabály is van, így az általános magánjog ismeri a megszottott kártérítés esetét. Ha ugyanis a kárt részben a csomagolás alkalmatlansága, részben pedig a szállító gondatlansága okozta, a kárt a szállító és a feladó közösen viseli. Ilyent a postajog nem ismer. Vagy az egész kárt (természetesen az esetleges értéknylvánításon belül) fizeti a posta vagy semmit. Ilyen esetben az a postajog elve, hogy meg kell vizsgálni, mi okozta döntően a kárt; ha tehát a főok a rossz csomagolás volt, nem jár a postától kártérítés, mégha a küldeményt bizonyos mértékben gondatlanul is kezelték.

A magánjog, illetőleg kereskedelmi jog szabályaival ellenkezik az is, hogy a posta maga közvetett kárt és elmaradt hasznot semmi esetben sem térít meg, tehát még alkalmazottainak bűncselekménye vagy vétke mulasztása esetén sem. Ennek ellenében a magánjog, de még a vasúti jog is, ilyen esetben teljes kártérítést, azaz a közvetett kárt és az elmaradt hasznot is megadja. (L. Kereskedelmi törvény 429. §-a és Nagy Ferenc: Kereskedelmi jog 6. kiadás II. kötet 321. lap 7. jegyzet.) Magától értetődik természetesen, hogy ha valamely postaküldeményt

valamely postaalkalmazott ellopott vagy kifosztott, a feladó az illető postaalkalmazottól a teljes kártérítést követelheti.

A posta az alkalmazottai által adott téves felvilágosításért és annak következményeiért nem felelős, ami alól, ha a magánjog volna érvényes a postára, aligha szabadulna.

A fenti megszorításokkal szemben a posta felelőssége bizonyos esetekben viszont nagyobb terjedelmű, mint az általános magánjogi felelősség. Ahol ugyanis a postajog a posta felelősségét bizonyos esetekre kimondja, ez a felelősség fennáll, tekintet nélkül arra, hogy a postát, illetőleg alkalmazottait terheli-e mulasztás, gondatlanság, illetőleg vétkes cselekmény. A magánjog szabályai szerint viszont, ha valaki egy szerződésből kifolyóan valamilyen szolgáltatásra van kötelezve, csak bűncselekmény, vagy gondatlanság esetén felel az esetleges károkért.

Hogy mennyire eltérők a magánjogi elvek és a postai kártérítési jog elvei, annak egyik érdekes példája még a kiskorúak által postára adott küldemények kérdése. Ha valamely küldemény postára adását az általános magánjogi szabályok határoznák meg, akkor kiskorú nem adhatna postára küldeményt. Kiskorú ugyanis — a magánjog szerint — csak olyan szerződést köthet, amiből neki csak előnye származik, pl. elfogadhat ajándékot. (Eltekintek itt az önálló üzlettel bíró kiskorúaktól, akik üzleti körükben szerződéseket köthetnek.) Valamely küldeménynek postára adása pedig anyagi kötelezettséggel is járhat, pl. a portó utólagos megfizetése, kártérítési kötelezettség, ha a küldemény tartalma más küldeményben kárt okozott. Minthogy tehát a magánjog általános szabályai szerint kiskorú ilyen esetleges terhes szerződést nem köthetne, illetőleg az ilyen létrejött szerződés érvénytelennek volna tekintendő, a kiskorú által feladott küldemény elveszése esetén, a posta nem is tartoznék felelősséggel — érvényes jogügylet hiányában. Ennek dacára a kártérítést a postaigazgatások bizonyára sehol sem tagadják meg az ilyen esetben.

Ha a postának a fentiekben vázolt különleges kártérítési jogállását összehasonlítjuk a többi, ú. n. állami üzemekkel, látjuk, hogy az utóbbiaknak egyáltalában nincs különleges jogi helyzetük. Ezek az államnak magánjellegű vállalkozásai, amely szolgáltatásokat az állam a magánosokkal együtt lát el és az ebből származó jogügyletek teljesen az általános magánjog, esetleg a kereskedelmi jog szabályai alá esnek. Ha az állami vasgár egy gépet ad el, az adás-vétel a magánjog, illetőleg a kereskedelmi jog szabályai szerint bírálendő el, az állam tehát itt, mint teljesen egyenrangú fél áll a közönséggel szemben. A MÁV ténykedéseire van ugyan külön jog, az ú. n. vasúti jog, de ez sem csak a MÁV-ra, hanem az összes közforgalmú vasutakra érvényes.

A postai kártérítési jog terén — amely a postajognak tényleg a magánjogba átnyuló része — a fentiek szerint alapvető különbségek vannak az általános magánjoggal szemben. A német postajogászok ezt úgy fejezik ki, hogy „a postajog át van itatva közigazgatási jogi elemekkel“.

Még nagyobb azonban a különbség, ha a postajognak egyéb részeit nézzük.

Igy a postajog szerint a postának nincs külön jogi személyisége.

(Ezért tulajdonképpen helytelen külön „postakincstárról“ beszélni. Nem változtat ezen az sem, hogy a postaigazgatóságok az „árufuvarozás“ miatt cégjegyzésre vannak kötelezve; a cégtulajdonos ugyanis ebben az esetben az 1875. évi december 1-én kelt földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi, valamint igazságügyi miniszteri rendelet értelmében a magyar állam.) Ezért a postai kártérítésekből folyó perekben is az államot, mint osztatlan jogi személyt kell perbevonni.

Alapvető különbség áll fenn továbbá a postadíjaknak és az egyéb üzemek követeléseinek behajtása tekintetében is: a postadíjak behajtása közadók módjára történik, míg a többi, nem az állami felségjogot gyakorló állami üzemek követeléseiket csak a rendes polgári per útján tudják érvényesíteni.

A postajogok egyéb részei pedig túlnyomóan közjogi jellegűek így pl. a postatitokra, az adatszolgáltatásra vonatkozó szabályok. Van-e viszont az állami vasgyárakra, selyemtenyészésre vonatkozó szabályoknak ilyen, kizárólagosan a közjogba tartozó része?

Nem akarok itt elsiklani egy ellenérv mellett, amit újabban szeretnek hangoztatni: Ime — mondják — a posta maga ismeri el, hogy nem tartozik az állami közigazgatásba, mert eltörölte az állami hatóságok portómentességét, már pedig a közigazgatási hatóságok egymásnak tett szolgálataikat díjmentesen végzik. Ez az érv egyáltalában nem helytálló. A postai díjmentesség megszűnése csak a modern racionális közigazgatás egyik követelménye volt. A racionális gazdálkodás ugyanis nemcsak az üzleti vállalkozásnak elve, hanem azt ma már az állami élet egész területén figyelembe kell venni. Az állami közigazgatás ténykedései nagy költségekbe kerülnek. Ezeket a ténykedéseket a modern állam a gazdaságosság, a „jól, de olcsón“ elve alapján iparkodik végezni. Azokat a feladatokat továbbá, amelyeket kifejezetten az egyesek érdekében végez, csak ellenszolgáltatás ellenében teljesíti. Így van a postánál is. A közönség leveleit az állam nem díjmentesen szállítja, hanem általában — legalább is elvileg — az önköltség alapján megállapított díjszabások alapján. Minthogy azonban a posta az egyéb állami hatóságok és hivatalok levelezéseit is szállítja, a postai díjak igazságos megállapításánál az utóbbi küldeményekre eső díjakat nem lehet figyelmen kívül hagyni. A többi közigazgatási ág részére teljesített szolgálatok díjának megtérítésére egyébként van példa az állami élet egyéb terein is, elég pl. rámutatni a postaszállításoknál igénybevett csendőrségi őrkíséret díjának megtérítésére.

A fentiekben láttuk tehát, hogy már a postai kártérítési jog is „át van ítatva“ közigazgatási jogi elemekkel és ez fokozottabb mértékben áll a postajog többi részére, amely tulajdonképpen egyenesen a közjogba, illetőleg annak közigazgatási jogi részébe tartozik.

Természetesen ez a megállapításunk nem jelenti azt, hogy a postaigazgatás a postahivatalokra vonatkozó rendelkezések kiadásánál ne kövesse — amennyiben lehetséges — a magángazdasági üzemek egyes szabályait. E tekintetben egyenesen jó példát kell mutatnia a többi közigazgatási szerveknek. A posta hatóságai már az ügyrendszabályok tekintetében is sok intézkedést átvettek a magángazdaságtól akkor, amikor még az egyéb közigazgatási hatóságok teljesen a bürokratikus

szabályok szerint dolgoztak. A budapesti postaigazgatóság tudakozó irodája már 1911-ben megvalósította azt a modern iratkezelést, amit a minisztertanács fokozatosan az egész állami közigazgatásban életbe óhajt léptetni. A különösen a postára alkalmazható modern üzemi elvek közül a költségvetés összeállítása a legfontosabb, amelynél a gazdaságosság, önköltség és egyéb magángazdasági elemek nagymértékben kell, hogy érvényesüljenek. Ezt vallja a német jogélet is, ahol a posta üzemi jellegét úgy a hivatalos, mint a tudományos felfogás csak a költségvetés szempontjából ismeri el. Ezen a téren azonban igen messze mennek és a kereskedelmi könyvelés és mérlegkészítés szabályai jelentékeny mértékben alkalmazást nyernek; (az ú. n. kamerális költségvetés majdnem teljes megszüntetése, nyereség-veszteség számla, vagyommérleg felállítása stb.).

A kifejtetteket összefoglalva, véleményem szerint a posta az állami közigazgatás egyik része, amely az állami felségjog egyik körét gyakorolja. Bár működésében az állampolgároknak vagyoni érdekeit is jelentősen érinti, e tekintetben reá általában nem a magánjog, hanem a külön postajog érvényes. A posta nem tekinthető közgazdasági értelemben vett üzemnek, mert céljai az utóbbinak céljaitól teljesen eltérők. A posta üzemi jellege csak azt jelenti, hogy a posta gazdasági vezetésénél a magángazdaságban bevált elveket és módszereket alkalmazni kell; elsősorban pedig a költségvetés összeállítását kell ezek szerint az elvek szerint elvégezni. Mindezek azonban tisztára külsőségek, amelyek a lényegét nem változtatják meg. A posta megmaradt közintézménynek, a közigazgatás egyik ágának, amely különböző közjogi természetű jogokkal és kötelezettségekkel van felruházva.

Amikor tehát költségvetési törvényünk a postát az állami üzemek között sorolja fel, ezt nem szabad kiterjesztő értelemben magyarázni, mert a posta elsősorban és főként csak a költségvetés összeállításának szempontjából tekinthető üzemnek.

A budai basák a 16. század magyar levélvivőiről.*

Ismerteti: Dr. MONUS FERENC m. kir. postatitkár.

Les porteurs de lettres hongrois du 16e siècle dans les mémoires des pachas de Buda. Publié par le dr. François Monus, secrétaire de poste roy. hongr. Introduction. L'usage de la langue hongroise sur le territoire occupé par les Turcs. Les pachas correspondent en hongrois avec la Cour de Vienne. Les pachas Roslan et Sinan font mention de la poste hongroise. Contraventions des postiers hongrois en 1587. Le porteur de lettres turc (tchaous) ne déteste pas le bon vin. L'antagonisme turco-hongrois tourné en — amitié.

A 16. század közepén vagyunk, a budai paloták ormán török címer, a templomok tornyán török félhold ragyog, a minaretekről műez-zinek hangja messze hangzik a gyászos magyar éjszakába: la ilaha ill

*) Jelen dolgozat: A Budai basák magyarnyelvű levelezése 1553—1589. című munka alapján készült. A munkát kiadta a Magy. Tud. Akadémia, Budapest, 1915.

Allah. A gyülevész keleti nép uralma alatt a magyarság pusztult, irtotta a török, tatár, irtották a császári hadak. Egykorú levél írja: „ha minden esztendőben ennyi vész el a magyarban, mint ez esztendőben, hát kevesen maradunk meg.” Pusztulásunkban nemcsak a török hatalom tudatos tevékenysége jár elől, hanem a bécsi udvari politika is.

Ebben az ú. n. török gyászban egy volt némiképpen vigasztaló: a hódoltság területén a kormányzat nyelve magyar volt. A budai basák minden hivatalos érintkezésben a magyar nyelvet használták, sőt a bécsi udvari tanácsot is arra kényszerítették, hogy magyarul levelezzenek velük. A budai basaság igen előkelő hivatal volt, valóságos fejedelemségnek tekintették azt a törökök, uralkodtak Buda falai között és leginkább a bécsi udvarral leveleztek, — de azzal is sokszor csak úgy félvállról. — A budai basák magyarnyelvű levelezése szerfelett érdekes adatokat tartalmaz s élénken megvilágítja az akkori idők török-magyar bajoskodó életét.

Raslán budai basa, Szinán budai basa az 1565, illetve 1587 években kelt leveleikben még az akkori idők postáiról is megemlékeznek. — Raslán budai basa volt egyébként az első, aki 1565. évi október 26-án Miksa császárnak írt magyarnyelvű levelében azt kéri, hogy ha a császár neki levelet ír, ne latinul, hanem magyarul írjon. Az érdekes magyarnyelvű levél vonatkozó része így hangzik: „Towabba ezenis kerem te felsegedet, mint kegielmes uramat, hogy mikor te felseged ennekem levlet jr, tehat magiar nielven jrassa felsd, mert deak jrast az ky jol tud jt nalunk jgenszwen vadnak es neha nag nehezen magaraztatom meg az felsd levelet, stb. Oroslan pasa te felsd mindenben jo baratta.”

Oroszlán basa, aki különben a hatalmas török császár „képe” volt Budán sokat levelezett magasrangú udvari emberekkel, egyik leveléből tudjuk, hogy Bellai Mátyás nevű magyar, békés egyetértésben szállította Budára a török postással, Huszain-nal a leveleket. Az érdekes levél a következő: Én Oroszlán basa, az hatalmas török császárnak képe Budavárában köszönetem után minden barátságomat ajánlom kegyelmednek az te kd postája Bellai Mátyás az én emberem Huszain-nal nagy békével haza jöttek és im én is Bellai Mátyást ismég nagy békességgel oda haza küldöttem Isten tarcsa meg kd. ezen levél költ Pesten 28 dic 8 ris anno 1565.

Kívül: Adassék az vitéz Ros Gáspárnak nekem barátomnak kezében.

A következő levél is a „posta” érdekében íródott az 1565. évi november 8-án, a komáromi vár parancsnokának a jó szomszédság címén:

Én Roslan pasa az hatalmas császárnak képe Budán szanzsákoknak feje Dunáig Dráváig. Köszönetemet irom te k. nek kérem te kegyelmedet, mikoron király ő felségének irok emberünket külgyék te k. hamarsággal oda, ő felségének, méltóztassatok emberünket ne késlesétek. Mikor te kegyelmed emberteket hozzánk küldítek mi is nem késletyük, stb.

(Kívül: Ez levél adassék az nagyságos Pethő János úrnak komáromi király képének nekünk jó szomszédunknak.)

Szinan basának itt közölt levele már a magyar postás kihágásait panaszolja Ernő osztrák főhercegnek 1587. évi december 25-én.

Fölséges Ernestus herceg nekünk szerető szomszédunk. Juta mi

hozzánk az fölségtek postája melyet kért fölséged, hogy késedelem nélkül az hatalmas császár portájára küldenénk, kit az fölséged barátságát nézvén hű emberünket melléje adván késedelem nélkül elküldöttük, de az sok hiába jövő menő postáknak mi haszna vagyon, mi azoknak jövésüket menésüket mind jól tudjuk, de ennek utánna fölséged az féle postát ne külgjön, hanem mikor fölséged levelet akar az hatalmas császár portáján való követnek küldeni, fölséged küldje mihozzánk és mi el küldgyük... az felségtek postait mind ez ideig is hű emberünkkel tisztességgel bocsátossuk, de ez után hogy küldhettyük emberünket velük, ha az felségtek postái így cselekednek mint im mostan cselekedött az mi emberünkön, hogy az útban rútúl szidalmazta hitit lelkít, illik az mi országunkban az fölségtek postájának úgy cselekedni, mely dolgot az mi emberünk panaszsképen elmondta, hogy az fölségtek postája rútúl szidalmazta hitiben, lelkiben, mely fölségtek postáját ha megbüntettük volna is, megérdemlötte volna, de mi nem bántottuk, hanem mondánk neki, hogy fölségednek tudtára adjuk. Kérjük fölségedet, hogy megbüntesse, mert hogy Tolnára jöttek, leült innya, az asztalhoz és az bíró feleségét és leányát leültette, hatvan arany forintokat az asztalra tött, úgy itt, az mi emberünk pedig, hogy az bírónak szólt, hol az kocsi, mit mondtam, hogy készíts, az bíró felkelvén az asztaltól az ti postátok úgy kezdette szidalmazni rútúl és kést vont hozzája. Fölséged mikor főkövetet küld, küldje fölséged, jöjjön menjen senkitül semmi bántása nem leszen de ezután az féle magyar részegöst, embertelent ne külgjön felséged. Ezzel egyetemben ajánljuk fölségednek jóakaratomkat és barátságunkat. Datum Buda festo. Nativitatis domini Anno 1587.

De megesett az, nemcsak az egyszerű magyar „postával”, hanem előkelő török követtel is, hogy leült az asztalhoz „innya”. Az 1562. évben Konstantinápolyból Bécsbe igyekvő egyik követ Komáromtól Bécsig magyar végbeli vitézek kísérete mellett lovagolt. Utközben a végbeli vitézek jó borral kínálták a törököt, aki hamarosan beszédes lett s elmondotta küldetése célját anélkül, hogy akarta volna. És hogy mennyiben volt Szinán basának igaza, nem tudjuk, mert ő sokakat beárult igaztalanul Ernestus hercegnek, köztük Dobó Ferenc magyar főurat is, aki egy alkalommal ezt írta Szinánnak: „Szinán basa! Megértettem, az mint az én kegyelmes uramnál Ernestus hercegnél őfelségénél panaszolkodtál én felőlem, hogy én Budán először való létedben Vác alá mentem volna és, onnan a fűrűl az lovakat lopva elhoztam volna. Kin felette igen csodálkozom, hogy tenéked semmi orczád nincs, hogy egy hatalmas fejedelem előtt leveledben nem szégyenlesz hazudni. Megköllene böcsülnöd tisztedet, ha magadat meg nem böcsülsz és meg kellene gondolnod, kinek irsz, miről irsz, és ki felől irsz, hogy irásod ne térne orcádra. Mert az hazugság minálunk magyaroknál akármi alávaló emberekben is igen gyalázatos.”¹⁾ Képzeltető, miképen toporzékolt dühében az elhízott Szinán basa, amikor Dobó Ferenc fenti levelét olvastatta és tolmácsoltatta az íródeákkal.

Hogy Szinán basa levelében foglaltak nem mindig való igazak voltak, bizonyítja még Ungnaud Dávid 1587 december 28-án kelt és

*) Takáts Sándor: Rajzok a török világból. Budapest, 1915. I. kötet, 134. 135. old.

Szinán basához intézett következő levele, melyben tudomására adja a basának, hogy emberei jogtalanul jártak el a császár leveletvivő futárjával. . . . Az mi hatalmas fejedelmünk és Ernestus herceg öfölsége az mi kegyelmes uraink, igen rossz néven veszik és nehezlik, hogy az Ramadon csausz (levélvivő) ezt cselekedte és az Nagod Kapitsi basát Constantinápolyba az postára vette melyért ennihány napot kellett az mi kurirunknak mulatni, annak fölötté az Kapitsi basa undok szókkal ötöt illette és megverte. Ez mi dolog az Nagyságod hatalmas császár fogadása és frigye ellen vagyon és ha Nagyságod az Ramadon csauszt és az Kapitsi basát keményen meg nem bünteti, az Nagyságod hatalmas császára az nélkül nem hagyja, mert ez el nem szenvedhető dolog, az tieteken soha nem történt azért mi is az mi hatalmas fejedelmünk képen gonosz néven vesszük és hisszük hogy Nagyságod nem tekintvén az ő hamis mentségüket őket egyebeknek példájára megbünteti, stb.

(Kívül: Az tekintetes és Nagyságos úrnak Zinan az hatalmas török császár budai basának nekünk jó szomszéd barátunknak.)

Bús volt a magyarság sorsa a török hódoltság alatt közel másfélszáz esztendeig. Az egymásra utaltság mellett is nehezen ment egymás megértése. De hosszú-hosszú évtizedek jó- és balsorsa alatt végül is az ellenségből — barát lett. Sok igazi magyarban bámulták a rettenhetetlen vitézséget és szívesen barátkoztak, dinom-dánomoztak velük. Nem egy magasrangú török tiszt magyar asszonyt vagy lányt vett feleségül s nem egy magyar tért át török hitre. Mindezeknek pedig tartós, megértő barátság lett a vége s innen magyarázható, hogy későbbben sok-sok, a bécsi udvar által üldözött vadként kezelt igaz magyar, török földön talált biztos menedéket.

JOGESETEK ÉS JOGGYAKORLAT.

Cas juridiques et jurisprudence.

Postatakarékpénztári csekkfizetési utalványok kézbesítéséből támasztott kártérítési igények,

18.

A Sz..... K..... gyár felszólalt amiatt, hogy postatakarékpénztári csekkszámlája terhére küldött 16 drb, összesen 253,061.100 K értékű postatakarékpénztári csekkfizetési utalványt, illetve ennek összegeit a posta nem a címzettnek, özv. F..... J.....-nének kézbesítette s ezen az alapon a postával szemben a csekkfizetési utalványok összege erejéig kártérítési igényt támasztott. A szegedi igazgatóság a felszólalás alapján megtartott vizsgálat során megállapította, hogy a szóbanlevő csekkfizetési utalványok közül 2 drb a kézbesítőkönyv, illetve a csekkfizetési utalvány tanúsága szerint a címzett sajátkezü aláírására fizesztetett ki, míg a többi csekkfizetési utalványok kézbesítése

akként történt, hogy a csekkfizetési utalványnak, illetve az utalványozott összegnek az átvételét a kézbesítőkönyvben, illetve a csekkfizetési utalvány hátlapján az elaggott címzett helyett — mindenkor ennek tudtával és a kézbesítő jelenlétében szóval kifejezett beleegyezésével, — a címzettnek unokája, a címzett nevének a kézbesítőkönyvbe, vagy a csekkfizetési utalvány hátlapjára való leírása útján ismerte el. A vizsgálat folyamán megállapítást nyert az a körülmény is, hogy a vállalatnál a szóbanlevő csekkfizetési utalványok útján történt utalványozások a vállalat egyik alkalmazottjának, és pedig a csekkfizetési utalványok és utalványozott pénzeszegek átvételét elismerő M..... O.....-né, sz. F..... E..... férjének visszaélései alapján történtek.

A szegedi postaigazgatóság a vizsgálat során megállapított tényállás alapján, a felszólaló gyárat kártérítési igényével tel-

jes egészében elutasította. Az igazgatóság határozatában, a kárigény elutasítása tekintetében utal arra, hogy a felszólalás tárgyát képező 16 drb csekkfizetési utalvány közül két utalványra nézve a posta kártérítési kötelezettsége megszűnt, mert a Postaüzleti Szabályzatban meghatározott időn belül felszólalás nem történt. A többi utalványra nézve a támasztott kárigény elutasításának indoka az, hogy azok részben magának a címzettnek, részben pedig a címzett jelenlétében, annak tudtával és kifejezett beleegyezésével a címzett unokájának kézbesítették.

A gyár az igazgatóság határozata ellen fellebbezéssel élt, fellebbezésében azt vitatván, hogy a kézbesítés szabályszerű meghatalmazás hiányában szabályszerűnek nem tekinthető és hogy a fennforgó körülmények mellett a posta gondatlan eljárása megállapítható.

A másodfokú határozat az igazgatóság határozatát a fellebbezéssel szemben indokolásánál fogva helybenhagyta s ezzel a gyárat a postával szemben támasztott kárigényével közigazgatási úton jogerősen elutasította.

A gyár ezután a m. kir. kincstár ellen 15.790 P 48 f tőke és járulékaik erejéig a szegedi kir. törvényszéknél pert indított.

A szegedi kir. törvényszék a perben hozott ítéletével a m. kir. kincstárt 15.790 P 48 fillér tőke és járulékaik megfizetésére kötelezte. A kir. törvényszék a kir. kincstárt marasztaló ítéletét egyebek között a következőkkel indokolja:

A megtekintett postai kézbesítőkönyvben, továbbá a becsatolt fizetési utalványokon látható aláírásoknak a címzett özv. F..... J.....-né kétségtelen, az előleges tanuhallgatás során felvett jegyzőkönyvön látható aláírásával való összehasonlítása útján a bíróság tényként állapította meg, hogy a nevezett címzett csupán a per tárgyát nem tevő, 1925 augusztus 8-án kelt fizetési utalvány átvételét ismerte el a postai kézbesítőkönyvben sajátkezűleg, továbbá a per tárgyát szintén nem tevő, 1926 január 12-én kelt fizetési utalvánnyal átutalt összegnek a felvételét ismerte el a fizetési utalvány hátlapján ugyancsak sajátkezűleg, míg az összes többi címzetti aláírások egyike sem származik a címzettől, hanem idegen kéztől, és pedig F..... J.....-né és N..... B..... tanuk vallomásából megállapítottan az 1926 július 15-én kelt utalvánnyal átutalt összegnek, a fizetési utalvány hátlapján való nyugtázása F..... J..... kezeírása, míg az összes többi címzetti aláírás M..... O.....-né kezeírása, aki minden egyes alkalommal özv. F.....

J.....-né nevét írta oda és nem vehető figyelembe e részben N..... B.....-nak az a vallomása, hogy emlékezete szerint a címzett nemcsak az említett két esetben, hanem több esetben is sajátkezűleg ismerte el az átvételt, mert ezt kizárja az említett összehasonlítás eredménye és mert egyébként a posta által végzett házivizsgálat is a B) alatt becsatolt postaigazgatósági határozat szerint ugyanazt a megállapítást tartalmazza, amelyet e részben a bíróság megállapított.

A P. Ü. Sz. 75. §-a előírja, hogyha a címzett írni nem tud, vagy valamely időleges, vagy állandó testi fogyatkozás miatt írni nem bír, akkor a kézbesítő postai alkalmazott a könyvelt küldeményeket általa ismert 2 tanu jelenlétében adja át és a címzett aláírás helyett kézjegyet alkalmazza a kézbesítő okmányra, a tanuk pedig annak igazolására, hogy látták a küldemény átadását, a kézbesítő okmányt, mint tanuk, szintén aláírják és közülük az egyik, mint néviró, a címzett nevét is aláírja. *Nyilvánvaló tehát, hogy a panaszcsoport 13 esetben a postai kézbesítő akkor, amikor annak ellenére, hogy a címzett az átvételt nem akarta vagy nem bírta sajátkezű aláírásával elismerni, a küldeményt mégis kézbesítette, ahelyett, hogy a P. Ü. Sz. 119. §. 1. d) pontja értelmében, mint kézbesíthetlent visszajelentette volna, vagy ha úgy látta, hogy a címzett testi fogyatkozása miatt írni nem bír, az ismertetett rendelkezés értelmében két előtte ismert tanut hívott volna és a küldeményt azok jelenlétében adta volna át a címzettnek és a címzettel kézjegyet tétetett volna, a tanukkal pedig a kézbesítő okmányt aláíratta volna, — szabálytalanul járt el, amely szabálytalanságnak most már az a következménye, hogy az alperes tartozik bizonyítani, hogy az alperes szabálytalansága ellenére a küldemények mégis a címzettnek birtokába jutottak, amint azt az alperes a perben vitatja. Amde ez a bizonyítás nem sikerült, mert erre nézve csupán N..... B..... tanu vallomása áll rendelkezésre, aki vallja, hogy a küldeményeket, és pedig 15 millió K-án aluli összeg utalványozása esetében magát a pénzüsszeget, ezenfelüli utalványozás esetében pedig a fizetési utalványt mindig a címzett özv. F..... J.....-né kezéhez olvasta le, illetve kézbesítette, amivel szemben özv. F..... J.....-né az előleges kihallgatása során azt vallotta, hogy ő sem pénz, sem utalványt soha sem látott, azokat két eset kivételével mindig M..... O.....-né vette át, mert ő kijelentette a postai kézbesítőnek, hogy a címére Szegedről érkező összegek nem az övéi, ha-*

nem M..... O.....-né, akinek azt átadhatja és aki az ő, vagyis özv. F..... J.....-né nevét is aláírhatja. Már pedig a két tanuvallomás közül özv. F..... J.....-né vallomása érdemel hitelt, mert ő ez ügyben érdektelen, amennyiben még gyanú sem merült fel ellene, hogy M..... O..... és neje elleni büncselekményben részes volna, aminthogy a meghiteltetése is azért mellőztetett, mert egyik fél sem kívánta, ami annyit jelent, hogy eskü nélkül is valónak fogadták el vallomását, míg ezzel szemben N..... B..... tanu nagy mértékben érdekelt, mert a szabálytalan kézbesítések ő végezte, úgy, hogy e miatt a bíróság a Pp. 312. §. utolsó bek. értelmében mellőzte a meghiteltetését.

Mintthogy e szerint nem nyert bizonyítást, hogy a küldemények a kétségkívül szabálytalan kézbesítés dacára is a címzett birtokába jutottak és minthogy a P. Ü. Sz. 137. §. 3. pontja szerint a postautalványoknál és az ezekkel egy tekintet alá eső csekkfizetési utalványoknál a posta a befizetett összegekért szavatol mindaddig, míg az összeget az ennek átvételére jogosítottnak szabályszerűen ki nem fizette, illetve, ha csupán az utalvány kézbesítetik a címzetteknek, úgy a posta szavatol az utalvány helyes kézbesítéséért és minthogy az alperes nem is állítja, hogy az ismeretlen helyen tartózkodó M..... O.....tól, vagy nejétől a szabálytalan kézbesítés következtében birtokukba jutott pénzeszegek visszaszerezhetők, azért az alperes kir. kincstár, mint a m. kir. postai kizárólagos szállítási jog tulajdonosát már ez alapon is kártérítésként az összegszerűség tekintetében nem vitás kereseti összeg megfizetésére kötelezni kellett.

Nem hivatkozhatik ezzel szemben az alperes sikerrel a fennforgó kézbesítési szabálytalanság és a felperes károsodása közti okozati összefüggés hiányára, vagyis arra, hogy a felperes károsodása akkor is bekövetkezett volna, ha a kézbesítés szabályszerűen történt volna, nevezetesen, hogy a címzett nem tagadta volna meg az átvételnek sajátkezü elismerését, ha a postai kézbesítő ahhoz ragaszkodott volna. Nem hivatkozhatik erre az alperes azért, mert az megállapítható N..... B..... vallomásából is, hogy a címzett özv. F..... J.....-né az első kézbesítéstől eltekintve, a későbbi kézbesítéseknél vonakodott az aláírástól, hivatkozva arra, hogy rosszul lát és hogy nehezeére esik az írás, ami már magában véve is fel kellett volna, hogy tűnjék, még a kisebbfokú értelmiségű postai kézbesítő előtt is, mert ily nagy összegek átvételének, — mint a szóbanlevő — megtagadása csupán kényelmi szem-

pontból, mindenestre feltűnő és szokatlan dolog, amit ha a kézbesítő maga nem tudott megmagyarázni magának, tartozott volna a főnökének jelentést tenni, mert a közönséges gondosságnak ez a legkisebb mértéke, mindenképpen elvárható egy olyan fontos teendővel megbízott közhivatalnoktól, mint amilyen a postai utalványok kézbesítője és nem elégedett volna meg a címzettekkel azzal a kijelentésével, hogy a pénz nem illeti meg őt, hanem az utalványozás kapcsolatán kívül álló 4-ik személyt és pedig annál kevésbé elégedhetett volna meg ezzel a pusztá kijelentéssel, mert az ennek magyarázatául N..... B..... tanu szerint neki elmondott az az előadás, hogy ezeket a nagy pénzeszegeket a Sz..... K..... gyár azért küldi a teljesen szegény, magával tehetetlen, elaggott özv. F..... J.....-né címzetteknek, hogy azokat a címzettek Szegeden lakó unokája e célból minden egyes alkalommal Hódmezővásárhelyen átjőve, itt átvegye és az utalványozó Sz..... K..... gyárnak Hódmezővásárhelyen levő hitelezőit kifizesse, annyira meszeszerűen tűnik fel már az első hallásra, hogy azt a postai kézbesítőnek nem lett volna szabad elhinnie, hanem egybevetve a kézbesítés körül mutatkozó nehézségekkel, mindenestre jelentést kellett volna tennie a fellebbvalójának és semmiesetre sem lett volna szabad ezt a meszeszerűen hangzó előadást azzal a jelentőséggel felruházni, hogy ennek megvalósulása érdekében durva szabálysértést kövessen el és ezzel súlyos kár bekövetkezését mozdítsa elő, ha mindjárt akaratlanul is. Nyilvánvaló tehát, hogy itt az egyszerű kézbesítési szabálysértést messze meghaladó gondatlanság esete is fennforog az alperes alkalmazottja részéről, amelyért az alperes az általános magánjogi szabályok szerint is felelős, mert ez a gondatlanság tette lehetővé a felperes károsodásának bekövetkezését vagy legalább is a folytatólagos elkövetett károsító cselekmények folytathatását és így az alperes alkalmazottjának szabálytalan cselekvése, illetve mulasztása és a bekövetkezett eredmény között az okozati összefüggés fennáll, ami tehát szintén alapul szolgál az alperes elmarasztalására.

*

(A szegedi kir. törvényszék marasztaló ítélete a perben eldöntendő jogkérdést teljesen téves jogi alapokra fektetve bírálja el, amikor indokolásában a címzettel szemben a kézbesítésnél a P. Ü. Sz. 75. §-a alkalmazásának mellőzését és a kézbesítő részéről az indokolásban kifejtett vonatkozásban gondatlanság fennforgását állapítja meg.)

A szegedi kir. törvényszék marasztaló ítélete ellen a kir. kincstári jogúyi igazgatóság fellebbezéssel élt. A fellebbezés folytán a szegedi kir. ítélőtábla a szegedi kir. törvényszéknek a kir. kincstárra nézve marasztaló ítéletét megváltoztatta és a felperest keresetével elutasította.

A kir. ítélőtábla ítéletének indokolása egyebek közt az alábbiakat tartalmazza:

Felperes keresetét abból származtatja, hogy alperes postai kézbesítő közege a keresetlevélben 3—4, 6—16. sorsz. alatt megjelölt számú és összegű csekkfizetési utalványokat, illetve a 15 millió koronán aluli összegű utalványoknál az utalványok ellenértékét tudatosan, a P. Ü. Sz. (Posta-üzleti Szabályzat) vonatkozó rendelkezéseinek megszegésével a jogosult átvételtől különböző személy kezébe kézbesítette; minthogy pedig a postai küldeményeket az illetékelen átvételtől visszaszerezni nem lehet; a jelen ügy eldöntésénél alkalmazandó P. Ü. Sz. értelmében alperes kézbesítő közege által tévesen eszközölt kézbesítésből előállott károsodásért felelősséggel tartozik.

A kir. ítélőtábla a jelen per eldöntésénél abból indult ki, hogy a P. Ü. Sz. 137. §. harmadik bekezdésében foglalt rendelkezés szerint a magyar posta a csekkfizetési utalvány befizetett összegéért az ott megjelölt korlátozással és határidőn belül addig szavatol, míg az összeget az ennek átvételére jogosítottnak szabályszerűen ki nem fizette. Azokban az esetekben azonban, amidőn a posta alkalmazottja útján, csak az utalványt kézbesíti a címzettnek, az utalványozott összeget pedig utólag a postabívalban fizetik ki, a posta csak a pénzutalvány helyes kézbesítéséért szavatol.

Vizsgálni kellett ez okból, hogy a keresetlevélben körülírt fizetési utalványok közül, a 15 millió koronán aluliak ellenértéke az ennek átvételére jogosítottnak szabályszerűen lette-e kifizetve, a 15 millió koronán felüli értékű fizetési utalványok pedig a címzettnek helyesen lettek-e kézbesítve.

A kir. ítélőtábla jogi álláspontja az, hogy ha valamely postai küldemény kézbesítése a címzett lakásán, az ő jelenlétében eszközöltetik, — amennyiben címzett az átvételt, vagy a nyugtatvány aláírását kifejezetten meg nem tagadja, — a kézbesítés a címzett részére teljesítettnek tekintendő abban az esetben is, ha az átvétel elismerését nem maga a címzett, hanem az ő tudtával és hozzájárulásával, kiváltképpen pedig az ő felhívására egy ott lévő harmadik személy teljesíti a címzett nevének aláírásával.

A kir. ítélőtábla bizonyítottan vette

és tényként állapította meg, hogy a perben szereplő 13 rendbeli fizetési utalvány mind-egyike özv. F..... J.....-né címzett lakásán kézbesített, a 15 millió koronán aluli utalványok ellenértékét a kézbesítő közeg özv. F..... J.....-nének fizette ki; ezeknek az összegeknek az utalvány hátlapján F..... J....., illetve M..... O.....-né által történt nyugtázása, a 15 millió koronán felüli értékű fizetési utalványok átvételének pedig a kézbesítési könyvben M..... O.....-né által történt elismerése, ugyancsak a címzett lakásán eszközöltetett; címzett nevének az utalványok hátlapjára, illetve a kézbesítési könyvbe történt aláírása és bevezetése özv. F..... J.....-né jelenlétében, az ő tudtával és hozzájárulásával történt.

Ezekből a ténymegállapításokból a kir. ítélőtábla azt a következtetést vonta le, hogy címzett nevének az utalványokra, illetve a kézbesítési könyvbe, a már említettek által történt reáírása, vagy bevezetése ugyanolyan hatályú, mintha azt özv. F..... J.....-né önmaga sajátkezűleg eszközölte volna, vagyis, hogy a kézbesítő közeg által kifizethető utalványok ellenértéke szabályszerűen és az átvételre jogosítottnak lett kifizetve, a posta által kifizetendő utalványok pedig a címzettnek helyesen lettek kézbesítve; nem változtat a következtetés helyességén az a körülmény, hogy az egyes pénzüsszegeket utólag mégis M..... O.....-né vette fel, mert a felvétel minden egyes esetben az átvételre jogosított címzett tudtával és beleegyezésével történt.

Özv. F..... J.....-né tanu vallomása ama részének, hogy a kézbesítő közeg egyes utalványokat a házon kívül is átadott M..... O.....-nének, — a kir. ítélőtábla jelentőséget nem tulajdonított, mert címzett az ily módon történt esetleges kézbesítést utólag tudomásul vette, annak szabálytalansága ellen fel nem szólt.

Ilyen körülmények között nincs jelentősége annak, hogy a szóban forgó fizetési utalványok kézbesítésénél a P. Ü. Sz. 75. és 119. §-aiban szabályozott eljárás betartott-e, vagy sem,

mert az előzetes tanukihallgatási jegyzőkönyv, valamint a postabíval által lefolytatott házvizsgálat alkalmával felvett jegyzőkönyv adataiból azt állapította meg a kir. ítélőtábla, hogy címzett a nevét le tudja írni, tehát írni nem tudónak ebben a vonatkozásban nem tekinthető, de nem lehet címzettet valamely időleges, vagy állandó testi fogyatkozás miatt írni nem bíró személynek sem tekinteni, mert az a körülmény, hogy magas életkora, vagy lá-

tásának hiányossága miatt nehézkesen ír-
 ót írni nem tudóvá még nem teszi;

mert özv. F..... J.....-né tanu val-
 lomása nem szolgált adatot arra nézve,
 hogy az utalványok átvételét bármikor is
 megtagadta volna; az utalványok, illetve
 ezek ellenértékének M..... O.....-né
 részére történt átadása pedig az ilyen
 irányban rendelkezni jogosult címzett be-
 leegyezősével, sőt utasítására történt;

mert ha a kézbesítés eszközlése körül
 történt is némi szabálytalanság, egymagá-
 ban ez a körülmény felperesnek kártérítési
 jogot nem biztosít, mivel az említett sza-
 bályzatban nincs oly rendelkezés, amely
 a posta anyagi felelősségét a szabálytalan
 nyugtatás, illetve a nyugtázás alakszerűsé-
 gének elmulasztása esetére is megállapít-
 taná;

egyébként is a kézbesítés esetleges sza-
 bálytalansága felperes károsodásával oko-
 zati összefüggésben nem áll, amennyiben
 a kár nem ennek következtében, hanem az
 által következett be, hogy a felperes szol-
 gálatában állott M..... O..... a fizetési
 utalvány alapjául szolgáló csekkutalványo-
 kat meghamisította és hogy a postataka-
 rékpénztár az így meghamisított csekk-
 utalványok alapján fizetési utalványokat
 állított ki.

Nem találta bizonyítottnak, így döntés
 alapjául nem fogadta el a kir. ítélőtábla
 felperesnek azt a kereseti tényállítást,
 hogy a fizetési utalványok kézbesítésénél
 a kézbesítő közeg a P. Ü. Sz. szabályait
 akár tudatosan, akár gondatlanságból meg-
 szegte volna,

mert a hódmezővásárhelyi m. kir. pos-
 tahivatal adott esetben csupán a kifizetés
 eszközlésére irányuló megkeresést teljesít-
 tette, a fizetést teljesítő postahivatal, vagy
 annak kézbesítő közege pedig nem tarto-
 zik, de nem is jogosult sem a feladó sze-
 mélyét, sem a fizetési utalvány tartalmi
 valóságát vizsgálat tárgyává tenni.

A szegedi kir. ítélőtábla ítélete ellen a
 felperes felülvizsgálati kérelmet nyújtott
 be. A felülvizsgálati kérelemre hozott íté-
 letében a m. kir. Kúria a felülvizsgálati
 kérelmet elutasította. A m. kir. Kúria íté-
 letét a következőkkel indokolja:

Az 1925. évi 25.171/K. M. rendelettel
 közzétett Postaüzleti Szabályzat (P. Ü. Sz.)
 ama rendelkezéseinek, amelyek a kézbesíté-
 sről szólnak, — éppen úgy, mint a kéz-
 besítésről rendelkező más szabályoknak, —
 az a céljuk, hogy biztosítsák azt, hogy a
 küldemény az annak átvételére hivatott
 személynek kezébe kerüljön. Ha az adott
 esetben ez a cél megvalósult, akkor a kéz-
 besítés körül netalán tapasztalható sza-
 bálytalanságnak a helytelen kézbesítésből

eredő kártérítési felelősség szempontjából
 magában véve semmi jelentősége nincsen,
 mert ebben az esetben a közbeeső szabály-
 talanság hafás nélkül maradt.

Az ezúttal eldöntés alatt álló ügyben
 címettként minden esetben özv. F.....
 J.....-né szerepelt, tehát a pénzt, illető-
 leg az utalványokat — a kézbesítést telje-
 sítő postahivatallal szemben való viszony-
 ban — ő volt jogosítva átvenni, viszont a
 postahivatal az ő kezéhez volt köteles kéz-
 besíteni, mert valamely küldemény jogos
 átvevője, elsősorban annak címzettje. (P.
 Ü. Sz. 71. §. 1. pontja.)

A megállapított tényállás szerint min-
 den esetben a címzettnek: özv. F.....
 J.....-nének tudtával és hozzájárulásá-
 val, sőt utasítására történt az, hogy az ő
 címére érkezett utalványok összegét
 M..... O.....-né vette fel, még pedig
 vagy úgy, hogy a kézbesítő altiszt által le-
 olvasott összeget magához vette, vagy pe-
 dig úgy, hogy az utalványt vette magához
 és annak összegét a postahivatalban vette
 fel, az átvételt pedig mindegyik esetben
 a címzett nevének aláírásával nyugtatta.
 Meg van állapítva az is, hogy özv. F.....
 J.....-né címzett azt is tudomásul vette
 és helybenhagyta, ha M..... O.....-né
 az utalványt netalán házon kívül vette át
 és az ekként történt átvételt, majd pedig
 a pénz felvételét nyugtázta a címzett ne-
 vének aláírásával. A tényállásnak most ki-
 emelt része megegyezik az iratoknak, je-
 lesül özv. F..... J.....-né vallomásáról
 készült jegyzőkönyvnek tartalmával, amely
 jegyzőkönyv szerint F..... J.....-né azt
 vallotta, hogy már az első ízben, de azután
 is minden alkalommal, amikor a postaal-
 tiszttel beszélhetett, mondotta neki, hogy
 az érkező pénz nem őt, hanem M.....
 O.....-néét illeti, akinek az altiszt a pénzt
 átadhatja és aki — mivel a pénz az övé —
 az utalványokra a címzett nevét is aláír-
 hatja.

A kiemelt tényekből kétségtelen, hogy
 a pénz özv. F..... J.....-né címzettnek
 akaratából került M..... O.....-né ke-
 zébe, továbbá, hogy a kézbesítés körül
 történtek az ő akaratának általában min-
 denben megfeleltek és hogy ugyanő a tör-
 ténteket helyben is hagyta.

Ilyen körülmények között kétségtelen
 az is, hogy az utalványozott összegek a
 címzett rendelkezése alá kerültek, vagyis
 hogy az a helyzet, amelyet a kézbesítésre
 vonatkozó szabályok mint végső célt szem-
 előtt tartanak, bekövetkezett. Ennélfogva
 a felperes arra, hogy közben a kézbesítő
 eljárása netalán nem mindenben felelt meg
 a szabályok szövegének, kártérítési igényt
 nem alapíthat, még pedig annál kevésbé,

mert ha a címzett akarata — mint fentebb ki van emelve — az volt, hogy a pénz M..... O.....-né kezébe kerüljön, akkor a kézbesítésre vonatkozó rendelkezések betűszerinti megtartása esetében is ugyanaz lett volna az eredmény; jelesül az, hogy a pénzt a címzettől M..... O.....-né kapja meg, aki azt a maga és a férje céljaira fordítja. Így pl. a keresetben 5. sorszám alatt megjelölt és 1926. január hó 12-én 12,500.000 koronáról kiállított 1,278,561. számú utalványt, amelynek összegét a felperes maga sem követeli, a címzett személyesen nyugtázta, a pénzt az ő kezébe olvasták le, tehát itt minden a szabályok pontos megtartásával történt, mégis ezt a pénzt is éppen úgy M..... O.....-né kapta meg és költötte el a férjével együtt, mint a többi, amint ez a felek között nem vitás, de a csatolt büntető iratokból is kitűnik.

A felperes utalt arra is és keresetét erre is alapítja, hogy a kézbesítő tudomására jutott körülmények olyanok voltak, amelyekből a legkisebb gondosság mellett is gyanítható volna, hogy itt valamiféle visszaélés történik, mert a szegénysorsú címzett részére rendszeresen érkeztek nagyszegű utalványok, amelyeknek értékét nem ő veszi fel, hanem a Szegeden

lakó unokája, aki avégből mindig átjön Hódmezővásárhelyre, majd ismét visszatutazik. A felperes szerint az altiszt mulasztást követett el, amidőn a dolog felűnő, sőt gyanús voltáról nem tett jelentést a feljebbvalóinak, amely utóbbi esetben a visszaélésre rájöttek volna és a felperes sem károsodott volna ilyen mértékben.

A dolognak a most felhozottak szempontjából való elbírálásával és ennek során egyben azzal is, vajjon a felperest is nem terheli-e mulasztás a hamisításokat elkövető tisztviselőjének ellenőrzésében, — amely vonatkozásokban egyébként tényállás megállapítva nincsen, — a m. kir. Kúria nem foglalkozott, mert az ügy eldöntésében irányadó P. Ü. Sz. 137. §-ának 19. pontja szerint: „a magyar királyi posta az 1—6. pontokban foglaltakon túlmenő felelősséggel akkor sem tartozik, ha postai alkalmazott vétkes gondatlansága vagy bűncselekménye forog fenn, mert a küldeményeket csak ennek az üzletszabályzatnak ebben a 137. §-ában foglalt kártérítési kötelezettség mellett fogadta el szállításra.“ A kézbesítő altiszt magatartásának elbírálása tehát ebben a perben közömbös.

Közli: Dr. Krajcsik Géza.

Döntőbirói ítéletek

Jugemens arbitraux.

I.

A németalföldi és olasz postaigazgatások között ajánlott árumintaküldeményekért fizetendő kártérítés kérdésében vita támadt. A vita tárgya a következő:

Rotterdam postahivatal 1919 december hó 7-én a Milano Gare postahivatal részére indított zárlatában 200 drb Rotterdamban ugyanazon napon feladott s Konstantinápoly és Szmirna postahivatalaihoz címzett ajánlott árumintaküldeményt továbbított.

A küldemények külsőleg teljesen megfeleltek az áruminták feltételeinek, egyenkint 240 g, vagyis összesen 48 kg sacharint tartalmaztak.

1919 december hó 8-án a svájci posta a szóbanlevő zárlatot a Chiasso-Milano 79. számú mozgópóstának adta át, amely azt felbontotta s a 200 drb gyanús ajánlott árumintaküldeményt további eljárás végett a chiassoi olasz vámhivatalnak adta át. A Como-i törvényszék ítélete alapján a 200 drb küldeményt lefoglalták s ugyanazon város pénzügyi hatóságának rendeletére megsemmisítették.

Feladó az akkor érvényben levő római egyetemes postaszervezés 8. cikkének 1. pontjában foglalt s ma is fennálló (lásd a londoni szervezés 54. cikkét) rendelkezésének megfelelően a küldeményekért egyenkint 50 aranyfrank kártérítést követelt.

A németalföldi igazgatás arra való hivatkozással, hogy az olasz posta a küldeményeknek sem a következő igazgatás részére való továbbítását, sem pedig a címzett részére való kézbesítését nem tudja kimutatni, úgy vélekedett, hogy a feladó által követelt kártérítést az olasz igazgatás tartozik megfizetni.

Az olasz igazgatás viszont azzal érvelt, hogy a berni nemzetközi postairoda által 1913-ban közzétett „Kitiltott tárgyak jegyzéke“ szerint sacharinnak levélpostai küldeményekben Olaszországba való behozatala meg volt tiltva. Ez alapon s tekintettel arra, hogy a gyanús küldeményekkel az Olaszországban érvényben levő vámtörvényeknek megfelelően jártak el, a felelősséget elhárította.

A vita eldöntésére a németalföldi igaz-

gatás a belgát, az olasz pedig a svéd igazgatást kérte fel döntőbíróul.

A döntőbírák ítélete szerint:

1. Az olasz hatóságoknak nem volt joguk arra, hogy a küldeményeket lefoglalják és megsemmisítsék. Azokat inkább vissza kellett volna küldeni feladási helyükre.

2. Az olasz hatóságok eljárása miatt azonban a németalföldi postaigazgatást semmiféle hátrány nem érheti. A szállítvány törvénytelen jellege miatt ugyanis feladónak kártérítést nem tartozik fizetni.

3. Következésképp a németalföldi igazgatás kártérítést nem követelhet.

Az ítélet indokolása a következő:

A vitás esetre nézve érvényes római egyetemes postaszereződés 16. cikkének 5. pontja értelmében „az egyesülethez tartozó országok kormányai saját területükön az átszállítást vagy a kézbesítést megtagadhatják a díjmérséklést élvező azoktól a küldeményektől, amelyek az illető országban a forgalombahozatalra vonatkozó törvényeknek, szabályoknak és rendeleteknek nem felelnek meg.“ (Ugyanígy rendelkezik a londoni szerződés 45. cikkének 3. pontja.)

A szóban lévő 5. pont azonban nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy miképpen járjon el az átszállító igazgatás az oly küldeményekkel, amelyeket nem tartozik továbbszállítani. Következésképp csakis a megelőző 3. és 4. pontokban foglalt általános rendelkezések lehetnek a jelen esetben irányadók. (Lásd még a londoni szerződés 45. cikkének 1. és 2. pontjait.)

Tehát a robbanó, gyúlékony és veszélyes anyagokat kivéve, amelyeket a helyszínen megsemmisítenek, a 3. pont tilalma alá eső és helytelenül továbbított küldeményeket vissza kell küldeni a feladási helyére, kivéve azt az esetet, amikor a *rendeltetési ország* postaigazgatása jogosult belföldi törvényei vagy szabályai alapján azokra vonatkozóan másként rendelkezni. (Római szerződés 16. cikkének 4. pontja, amelynek megfelel a londoni szerződés 45. cikkének 2. pontja.)

Valamely *átszállító igazgatásnak* belföldi törvényei alapján fennáll az a joga, hogy a szállításra jogtalanul felvett tárgyakat megsemmisítheti vagy lefoglalhatja, a nemzetközi postaszolgálatot szabályozó rendelkezéseket egyáltalában nem érvényteleníti. Az olasz postának tehát, mint átszállító igazgatásnak, a szóbanlévő küldeményeket feladási helyükre kellett volna visszaküldeni.

A jelen esetben azonban nem ezt a körülményt, hanem inkább a súlyos szabálytalanságot kell figyelembe venni, amely a

vitának alapját képezi s amely abban áll, hogy a németalföldi postánál sacharint tartalmazó küldeményeket adtak fel, amelyeknek behozatala nemcsak az átszállító országba — nevezetesen Olaszországba, — hanem *főképpen a rendeltetési országba, azaz Törökországba*, meg volt tiltva. (Az 1913. évben kiadott „Kitiltott tárgyak jegyzéké”-nek 209. oldala.)

Az ugyanazon feladó által nagyszámban feladott árumintaküldemény, e küldemények összsúlya (48 kg. kitiltott anyag) és az a tény, hogy a küldeményeket 20, 40, sőt 80 darabonként csak 5 különböző személynek címezték, kétséget kizáróan igazolja, hogy nem érték nélküli, hanem tekintélyes kereskedelmi értéket képviselő csempészáruról volt szó.

A németalföldi igazgatásnak tehát joga van visszautasítani feladónak a római egyetemes postaszereződés 8. cikke alapján támasztott kártérítési követelését, mert e követelés oly küldeményekre irányult, amelyeknek sem áruminta jellege nem volt, sem pedig levélpostai küldeményekként nem voltak szállíthatók.

II.

A francia és német igazgatások 9 drb elveszett csomag kártérítésének kérdésében nem tudtak megegyezni s ezért a vitás kérdés elintézését döntőbírói ítéletre bízták.

A német igazgatás a svájcit, a francia pedig a belga állami vasutak igazgatását kérte fel döntőbíróul.

Az eset a következő:

Karlsruhe 2. sz. postahivatal Paris Est postahivatal részére egy leplombált vasuti mellékkocsit továbbított, amelynek 263 darab értékesomagot, 1 drb 6 értékesomagot magában foglaló zsákokat, 930 drb közönséges csomagot és 1 drb 6 közönséges csomagot magában foglaló zsákokat kellett tartalmaznia.

A mellékkocsit tartalmának vámszempontról való megvizsgálása miatt első ízben Kehl-ben, második ízben pedig Strassburgban az illetékes vámközegek felnyitották.

Paris Est kicserélő postahivatalhoz való megérkezéskor 9 drb csomagnak, köztük 7 értéknylávitással ellátottnak hiányát állapították meg.

E megállapítás az érintetlen „Strasbourg” jelzésű plombbal ellátott mellékkocsinak felnyitása alkalmával két vámhivatalnak, valamint a Paris Est kicserélő postahivatal egyik alkalmazottjának jelenlétében történt. A hiány megállapítása után azonnal szabályszerű visszajelentést küldtek az indító hivatalnak.

A német igazgatás a Kehlben történt vámvizsgálatot a francia igazgatás részére történt szabályszerű átadásnak tekintette,

amely vizsgálat, illetőleg átadás után a kocsit Strassburgban másodszer nyitották fel. Erre a tényre hivatkozva, a német igazgatás a felelősséget elhárította magáról.

A francia igazgatás viszont a maga részéről a felelősséget az alábbi indokok alapján utasította el:

1. A mellékkocsiba zárt csomagok átadása Kehlben nem történt meg.

2. A csomagok számszerű vizsgálatára ez utóbbi helyen nem történt meg.

3. A vámhivatal működése csak arra szorítkozott, hogy a francia kincstár érdekei szempontjából tartson vizsgálatot.

4. A mellékkocsiba zárt csomagok számszerű átvétele csak a Paris Est rendelkezési kicserélő postahivatalban történt meg.

5. Ez utóbbi hivatal által elismert darabszám kétségkívül megfelelt annak a darabszámnak, amely a kocsiban Kehlben volt.

6. A visszajelentést Paris Est postahivatal szabályszerűen állította ki.

Bár a német igazgatás nem osztotta a francia igazgatás álláspontját, mégis a felszólalóknak fizetendő kártérítési összegek felerészben való viselését javasolta.

A francia igazgatás azonban ezt a megoldást nem fogadta el s kijelentette, hogy az ő felelőssége szóba sem jöhet, mert minden elővigyázati intézkedés megtörtént, hogy a kifosztás francia területen elő ne fordulhasson.

Igy került az ügy a döntőbírák elé, akik úgy határoztak, hogy a madridi csomag-egyezmény 16. cikkének 7. pontja értelmében a német és francia igazgatások a kártérítési összegeket felerészben tartoznak viselni.

Az ítélet indokolása a következő:

A kifosztás idejében érvényben volt madridi csomag-egyezmény 16. cikkének 2. pontja értelmében: „a kártérítést a felvevő

postahivatal felettes igazgatása köteles fizetni.” Ennek az igazgatásnak visszkereseti joga van a felelős, vagyis azzal az igazgatóval szemben, amelynek területén vagy szolgálatában az elveszés, a kifosztás, vagy a megsérülés történt. Továbbá ugyanezen cikk 7. pontja szerint: „Ha az elveszés, kifosztás vagy sérülés a szállítás közben történt anélkül, hogy kideríthető lenne, mely területen történt a cselekmény vagy közönséges csomagoknak sommás szállítása esetén nem állapítható meg, mely területen következett be az elveszés, kifosztás vagy sérülés, az érdekelt igazgatások egyenlő részben viselik a kárt.” (E rendelkezések ma is fennállnak. Lásd a londoni csomag-egyezmény 40. cikkét és 42. cikke 1. pontjának 3. bekezdését.)

A francia és német igazgatások által a szóbanlevő ügyben tartott nyomozás során nem sikerült megállapítani, hogy a csomagok mely igazgatás területén tűntek el.

Egyrészről a Karlsruhe 2. számú postahivatal által indított mellékkocsinak Kehlben a francia vámhivatalnokok által történt megvizsgálása nem tekinthető a német posta által a francia posta részére történt szabályszerű átadásnak. A német igazgatás által tartott nyomozás alkalmával ugyanis nem tűnt ki, hogy a francia vámhivatalnokok a csomagzárak tartalmát is megvizsgálták volna. Nem bizonyos tehát az, hogy az elveszett csomagok a Kehlben történt vámvizsgálat alkalmával még a kocsiban voltak.

Másrészről nincs teljesen kizárva, hogy a kifosztás francia területen történhetett, annál is inkább, mert a vasuti mellékkocsit Strassburgban másodszer nyitották fel.

Ily körülmények mellett nem állapítható meg, hogy a csomagok francia vagy német területen tűntek-e el.

Közli: Dr. Rác Alfons.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

Revue étrangère.

A nemzetközi forgalomban váltott válaszlevelek bérmentesítésének kérdése. Minden postaigazgatás ragaszkodik ahhoz, hogy saját területén a közönség csak az ott kiadott postabélyeget használhassa a nemzetközi forgalomban váltott postaküldeményeinek a bérmentesítésére is. Mégis vannak esetek, amikor az egyes államok gazdasági, avagy egyéb érdekei szükségessé és kívánatossá teszik, hogy a másik állam által kibocsátott postai értékcsikket is fel lehessen használni válasznak szánt postaküldemények bérmentesítésére.

Ez a gyakorlati kívánság és szükségesség vezetett elsősorban a válaszlevelezőlapok rendszeresítésére, amely válaszlevelezőlapok mindkét részét a kibocsátó, tehát feladási ország postabélyegével látják el. A válasz visszaküldésénél tehát a rendeltetési országban lakó címzett idegen állam postabélyegével bérmentesített levelezőlapon küldi el válaszáat. Minthogy pedig ezt a válaszlapot végeredményül ajánlva, avagy által kibocsátott postai értékcsikket is fel lehessen használni válasznak szánt postaküldemények bérmentesítésére.

postabélyegeivel köteles leróni, könnyen előfordulhat, hogy ugyanazon a levelező-lapon két ország bélyegképeiből és értékeiből tevődik össze a viteldij összege.

A nemzetközi forgalomban váltott válaszlevelek bérmentesítéséről a nemzetközi postaegyezmény az úgynevezett nemzetközi válaszdijszelvény rendszeresítésével gondoskodott. Sajátságos azonban, hogy míg a válaszlevelezőlapok meglehetősen használatnak örvendenek, addig a válaszdijszelvény sehogyan sem tud népszerűsége szert tenni. Ennek oka bizonyára a válaszdijszelvények használatával összekötött körülményes eljárási módokban (válaszdijszelvény vásárlás, levélben való továbbítás, a felvevő hivatalnál postabélyegre való becserélés stb.), de főképp e válaszdijszelvények aránylag magas egységárában keresendő. Abból a célból ugyanis, hogy a 40 arany centimes névértékű válaszdijszelvényeket valutaspékulációk céljaira felhasználni ne lehessen, az egyes államok olyan magas egyenértéket kénytelenek e válaszdijszelvények eladásánál megállapítani, hogy azoknak a nemzetközi forgalomban való használata a feladókra nézve semmiképp sem gazdaságos. Hozzájárul még e válaszdijszelvények elterjedésének megnehezítéséhez az a tény is, hogy a nemzetközi postaegyezmény a tagállamoknak nem teszi kötelességévé a válaszdijszelvényeknek eladását. Egész sora van a postaigazgatásoknak, amelyek a hozzájuk érkező válaszdijszelvényeket beváltják ugyan, azonban az ottani postahivatalokban válaszdijszelvényt nem árusítanak. Így pl. Görögország, Belga Kongó, Bolivia, Ecuador, az angol gyarmatok és protektorátus alatt álló területek postahivatalai válaszdijszelvények eladásával nem foglalkoznak. Uruguay pedig sem becseréléssel, sem pedig válaszdijszelvény kiadásával nem foglalkozik.

Megnehezíti a válaszdijszelvények általános elterjedését az a körülmény is, hogy a szomszédos idegen államok egyes részein, avagy államszövetségei között kedvezményes postadijszabás van érvényben, amely esetben az érdekelt államok egymásközi postaforgalmában a nemzetközi válaszdijszelvény használata díjszabás szempontjából is lehetetlenné van téve, noha a gazdasági, társadalmi és személyi összeköttetések gyakorisága mindkét állam területén fekvő érdekelt részére közös érdekévé tenné a válaszdijszelvény elterjedésének valamely egyszerűbb módját.

Arra is igen gyakran van eset, hogy valamely állam egy másik idegen postaigazgatás postaszerveinek üzembentartását kénytelen megtérni, amely esetben termé-

zetesen az idegen postaszervnél földott küldemények annak a postaigazgatásnak postabélyegeivel bérmentesítettnek, amely a postai szövet életre hívta és föntartja.

Némely állam viszont nem helyezett súlyt önálló postabélyegek kibocsátására. Így például Liechtenstein fejedelemség területén 1912-ig az osztrák postabélyegek voltak használatban. 1921 február hó 1-étől kezdve pedig Liechtenstein fejedelemség területén a svájci postaigazgatás postabélyegei nyertek érvényességet. Az osztrák levélportobélyegek egész 1921 január 31-éig kizárólagos használatban voltak Liechtenstein területén, míg ezidőtől kezdve 1928 áprilisáig a svájci portobélyegeket használta Liechtenstein.

San Marino köztársaság 1851—1862-ig a sardiniai postabélyegeket: ettől kezdve 1877 augusztusáig az olasz postabélyegeket, 1897. évig pedig az olasz levélportobélyegeket használta. Saját postabélyegét csak 1928 novemberében vezetett be a kis köztársaság.

Andoráról is tudjuk, hogy saját postabélyegei egész a legutolsó időkig nem voltak. Ézért területén a francia és a spanyol bélyegek kölcsönösen érvényben voltak.

Afganisztánnak postabélyegei a múlt évig, amikor Afganisztán is belépett a nemzetközi postaegyezmény tagállamai sorába, — csupán belföldön voltak érvényben. Külföldre szánt levelezését Peschawar határállomásnál indiai postabélyeggel kellett újból bérmentesíteni. Ézért az indiai postaigazgatás postabélyegei Peschawaron kívül Kabulban és valamennyi nagyobb afganisztáni községben kaphatók voltak.

Etiópia postabélyegei is csupán 1908 óta érvényesek a külföldi forgalomban. 1908. évig Adis Abéda és Harrar állomásokon angol és francia, Dirre-Dauah állomáson pedig a francia szomaliparti postabélyegekkel kellett a külföldre szóló levelezést bérmentesíteni.

Ismeretes, hogy Sanghaiban Franciaország 1923-ig önálló postahivatalt tartott fenn. Tiencsinben 1889-től kezdve, majd 1898-tól 1902-ig a kínai városok egész sorában állított fel a francia posta önálló hivatalokat, amelyek az anyaországi, vagy pedig a francia Indokina postabélyegeit árusították. Németország Sanghaiban, Tiencsinben és Kiautschauban német postahivatalokat tartott fenn, ahol az anyaország postabélyegeit árusították. Anglia 1862-től kezdve Hongkongban állított fel saját postahivatalt, amely önálló angol kiadású postabélyegét árusított. Ugyanezt a postabélyegeket árulták Yokohámában, Amoyban, Kantonban és Makaóban berendezett angol postahivatalok is. Sanghaiban az Amerikai

Egyesült-Államok is létesítettek postahivatalt, amely 1919. évig az anyaország bélyegeit, majd 1922. évig, — amikor az önálló postahivataltatásnak a joga megszűnt, — ugyanazt a bélyeget, de felülnyomással árusították.

Franciaország a marokkói Tangerben rövid ideig szintén francia postabélyegeket árusított, amíg Németország, Anglia és Spanyolország az itt felállított saját kezelésű postahivatalokban felülnyomott bélyegeit vette használatba.

Különösen gazdag azoknak az államoknak listája, amelyek Törökországban saját postabélyegeiket használták. Törökországban 1879-ig Oroszország, sőt Egyiptom, Bagdadban és Bazrában pedig még az indiai angol gyarmatok is tartottak fenn önálló postahivatalokat, amelyek önmagukat saját postabélyeg kibocsátási joggal ruházták fel. Egyiptomban az angolok, osztrákok, oroszok tartottak fenn annakidején saját postahivatalokat, sőt a franciák még ma is ragaszkodnak ehhez a jogukhoz.

Angolországról tudjuk, hogy Közép- és Délamerika valamennyi államában berendezett konzulátusai, sőt egyes angol kereskedők a biztos és gyors postaközvetítés érdekében hosszú ideig saját hajóvonalakat használtak, amely hajóvonalakon továbbított postaküldeményeket angol postabélyeggel bérmentesítették.

Hajópostákon ma is igen bő alkalom kínálkozik idegen államok postabélyegeinek használatára. A hajók utasai ugyanis manapság útközben nemcsak leveleket adhatnak fel, hanem utazás közben leveleket is kaphatnak. A nemzetközi egyezmény szerint nyílt tengeren tartózkodó hajók utasai által a hajó levélgyűjtőszekrényébe vagy a hajón felállított postahivatalok alkalmazottainak kezébe földadott postaküldeményeket annak az országnak postabélyegeivel és díjszabása szerint kell bérmentesíteni, ahol a hajó lajstromozva van. Idegen ország kikötőjében tartózkodó hajón feladott postaküldeményeket azonban a kikötőre illetékes postaigazgatás által kibocsátott postabélyegekkel kell bérmentesíteni. A nyílt tengeren tartózkodó német hajókon tehát német, angol hajókon angol, stb. postabélyeggel bérmentesítik az utasok által földadott postaküldeményeket mindaddig, amíg a hajó valamely idegen állam kikötőjének 3 kilométeres zónáját elérte. Egyebekben a hajón földadott leveleket a megfelelő ország külföldi tarifája szerint kell díjazni.

Hajópostákra nézve vannak azonban az általánostól eltérő berendezések is. Így pl. az európa-északamerikai tengeri forgalomban résztvevő hajóóriásokon megegyezésszerűen az Európa felé tartó hajók

német, angol vagy francia bélyeget használnak, aszerint, hogy német, angol, vagy francia kikötőbe tart-e a kérdéses hajóóriás; míg a visszafelé útjukban az Észak-amerikai Egyesült-Államok postabélyegeivel bérmentesítik e hajók fedélzetén feladott küldeményeket. Ennek megfelelően az Európa felé tartó hajókon berendezett hajó-postaszolgálatot német, angol vagy francia alkalmazottak, saját postabélyegzőkkel, az Amerika felé irányuló hajóútnál pedig mindig az Északamerikai Egyesült-Államok postaigazgatásának személyzete, ottani bélyegzővel látja el. Természetesen azonban, hogy Cherbourgban, vagy Le Havre francia kikötőben, illetőleg Southampton angol kikötőben tartózkodás alatt a francia, illetőleg angol postabélyegekkel kell a kikötőben feladott postaküldeményeket bérmentesíteni.

Még különösebb előírások érvényesek a Boden-tavon közlekedő gőzösök postaküldeményeire nézve. Tudvalevő ugyanis, hogy e gőzösök a Bóden-tó környékén fekvő osztrák, német és svájci állomásokat egyaránt érintik. A gőzösök utasai a hajó fedélzetén feladott postaküldeményekre mincig annak az államnak postabélyegeit kötelesek felragasztani, amelynek kikötőjét a hajó éppen elhagyta. Azonban a hajó által érintett három postaigazgatás bármelyikének postabélyegei is használhatók a hajón feladott levelezés bérmentesítésére, de egyazon küldeményre a három ország csupán egyik igazgatásának bélyegei ragaszthatók; az értékcikkek vegyes használata tehát tilos.

Dániából eredő és Dániába tartó személyszállító gőzösökön Dán postabélyegek, a dán belföldi tarifa szerint használhatók. Kivételesen azonban a német postabélyeg használatát sem kifogásolják.

Ezzel szemben Svédország és Németország közötti hajóforgalomnál a Németországból Svédország felé tartó hajókon német bélyegek, a német külföldi díjszabás mellett; Svédországból Németország felé tartó hajókon pedig svéd bélyeget, a svéd külföldi tarifa szerint használják. Az elnézésből történt bélyegcseréket azonban egyik állam igazgatása sem kifogásolja.

Mindezek a példák azt bizonyítják, hogy egyes államok által kibocsátott postabélyegek a kibocsátó állam határain jóval túlmenő érvényességgel is rendelkezhetnek. De igazolják azt is, hogy az államok egymásközötti postaforgalmát a nemzetközi válaszdíjszelvénytől függetlenül igyekeznek könnyebb alapokra fektetni.

Ezt mutatja Anglia és Franciaország példája, amely két gyarmatállam közigazdasági szükségletből kénytelen volt az államnak

gyarmatokkal megnagyobbított egész területére egyaránt érvényes, különleges válaszdíjszelvényt rendszeresíteni, a válaszlevelek bérmentesítési kérdésének előnyösebb megoldhatása céljából. Az Angliában rendszeresített két és fél p. értékű „Imperial Reply Coupon” nemcsak az anyaország, hanem a dominiumok és a gyarmatok egymásközötti forgalmában is ugyanazt a szerepet tölti be, mint a nemzetközi forgalomban rendszeresített válaszdíjszelvény, csak hogy jóval olcsóbb díjért. Ezek a különleges válaszdíjszelvények valamivel kisebb alakúak a nemzetközi válaszdíjszelvényeknél és épp úgy el vannak látva két fehér kóralakú bélyegzőhellyel és érvényességi idejük 6 hónap. Franciaország 1928. április 1-e óta az anyaország és gyarmatai között való forgalom céljaira szintén rendszeresített ilyen különleges válaszdíjszelvényt, a „Coupon réponse franko-colonial” elnevezéssel.

Azok között az országok közötti forgalomban tehát, amelyeknek levéldíja a nemzetközi válaszdíjszelvényeknek a nemzetközi forgalomban megállapított díjszába alá van, a válasz céljaira előnyösnek látszik ilyen kisebb értékű nemzeti válaszdíjszelvényeknek kiadása, a szűkebb forgalomban résztvevő országokra korlátozott forgalomlehetőség céljaira. Ebbe az irányba hangoztak is már el különböző javaslatok, azonban az idegen államok csak szűkebb csoportja között érvényes eme válaszdíjszelvényeknek forgalombahelyezésével együttjáró leszámolási nehézségek még mindig megakadályozták a javaslatnak gyakorlati megvalósítását. (V. B. W. 1930 : 21.)

(k. j.)

Postás humor. Kétségtelen, hogy a postások között igen sok jókedélyű ember akad. Vele jár ez azzal a körülménnyel, hogy a postások igen sokat érintkeznek a közönséggel a felvevőablaknál, kézbesítés alkalmával és ilyen esetekben lépten-nyomon megterem a humor. Az elmondandó humoros eset amellett is bizonyít, hogy a postások jószímatú emberek, akik — ha kézbesíthetlenné látszó küldemény elhelyezéséről van szó, — egy-egy jó gondolatért, nem mennek a szomszédba.

Egyik francia mozgófényképszínház tulajdonos és filmelhelyező, az egy-egy filmre vonatkozó levelezését, mint rendszerető ember, külön-külön megfelelő felírással ellátott levélborítékokban gyűjtötte. Így azután voltak levélborítékok, melyek pld. „Notre-Dame de Paris”, vagy „Az Islandi halász” stb., stb. címfelírással voltak ellátva.

Egy alkalommal ez a filmkölesző szerzőgazó levelezésének intézése közben egyszer több levelet írt s amikor azokat borítékba helyezte, a már lezárt borítékok

közé keveredett valahogy az említett gyűjtőborítékok egyike, amelynek felírása véletlenül ez volt: „Oroszlánszívű Richárd” s tartalmazta a hasonló című filmre vonatkozó üzleti levelezést. Szórazokzott ember lévén, a többi levelével együtt ezt a hasonló formájú gyűjtőborítékot is lezárta, fölbélyegezte és a többi levellel együtt a levélgyűjtőszekrénybe dobta.

Három hónap múlva, legnagyobb csodálkozására, visszakapta a borítékot, tele postai bélyegzőlenyomatokkal és följegyzésekkel. A bélyegzőlenyomatok és följegyzések igazolják, hogy ez a levél igen találékony s amellett jókedvű postások kezei között fordult meg. Postások keze között, akik véletlenül a középkor történelmével is tisztában lehettek. Mindenekelőtt olvasható volt rajta a londoni érkeztető és továbbító bélyegzőlenyomat. Valaki ugyanis az „Oroszlánszívű Richárd” című, de közelebbi rendeltetési hely nélkül postai kezelésre került levél címadatait szép gömbölyű betűkkel kiegészítette „London, Angletterre” rendeltetési hely feljegyzésével. A levél tényleg megjárta Angliát, elment Londonba. Ott érkezett. De úgylátszik, a londoni posta nem akart a feladó hivatalnál hátramaradottnak föltűnni a középkor történetében, mert „London”-t, mint rendeltetési helyet kihúзва, új rendeltetési helyként odairta „Voir à Oxford” (Talán Oxford?). Tudvalevő ugyanis, hogy Richárd király, akit a történelem oroszlánszívűnek mond, ebben az angol városban született.

Itt a levél nemkevésbé kedélyes postás kezébe került. Ez azután nagy komolyan reá írta a levélre, sőt a megfelelő kézbesíthetlenségi ragcédulával is igazolta, hogy a címzett „Décédé” (Mehalt). De még ez sem volt elég. Akadt még humorosabb postás, aki ezt a megjegyzést a következő kézírásos hozzátoldással egészítette ki. „— Sans laisser d'adresse. — Retournez à l'expéditeur.” (Mehalt — közelebbi cím hátrahagyása nélkül. — Vissza a feladónak.)

A mozgófényképszínház tulajdonosa nagyon meg volt elégedve, hogy a gyűjtőborítékot tartalmával együtt visszakapta, de különösen nagyra van a ritkaságzámba menő borítékjával, mely élő bizonyítéka a postások találékonyságának és jó kedélyének. (Feuille d'Avis de Lausanne.) (k. j.)

Értékes ajánlott levél. A legértékesebb postaküldemények egyike lehetett az az ajánlott levél, amelyet Johannsburgban (Búrföld) adtak föl egyik amszterdami gyémántesizoló műhely címére. Ez az ajánlott küldemény a „Cullinan” nevű, 200 millió franknál többre becsült gyémántot tartalmazta, amelyet az afrikai Transvaál Köztársaság az angol királynak szánt ajándé-

kul. Ebből a célból a gyémántot Amszterdamban áteszisztolták. Johannsburgból Amszterdamig terjedő több ezer kilométeres utat a „Cullinan” mint ajánlott levél tette meg, amely ajánlott levelet azonban a feladás alkalmával biztosították. Hogy mennyire bíztak a posta becsületességében és megbízhatóságában, azt leginkább annak megemlékezésével emelhetjük ki, hogy Amszterdamban a gyémánt csiszolása alatt a biztonsági intézkedések egész sorát vették igénybe ez óriásértékű drágakő védelmére. Éjjelre például a gyémántot földalatti betonozott pénzszekrényben helyezték el, amely pénzszekrények három kulcsa, három bizalmi embernél volt elhelyezve. Eszténként a gyémántot annak köszörelésével megbízott mester szállította és helyezte el a földalatti pénzszekrénybe, ahol következő reggelig hármaz zár alatt őrizték. Óránként azonban két fegyveres őr a pénzszekrényt magába záró betonozott földalatti rejtett hely külső ajtaját kötelez volt kinyitni, hogy meggyőződjék a pénzszekrényt magába foglaló üreg vasrácsajtájának érintetlenségéről. (Bündner Tagblatt Kur.)

(k. j.)

Versengés a táviratforgalomért. Amerikában általában két magántársaság tartja kezében a táviratforgalom lebonyolítását: a Western Union Telegraph Company és a Postal Telegraph-Cable Company. E két társaság gyilkos üzleti versenyt fejt ki egymással a táviratforgalom lebonyolítása érdekében. Versenyt, melynek minden előnyét a közönség élvezi. E versenyből kifeléül a táviratforgalmat már a feleknél igekezknek megfogni. Ezért a nevezetesebb táviratforgalmat lebonyolító magánosoknál, cégeknél, üzletembereknél, kereskedelmi és pénzügyi vállalatoknál, gyáraknál olyan berendezést helyeznek el, melyekkel az üzletfelek feladásra váró távirataikat a két társaság valamelyikének legközelebbi távirahivatalánál bejelenti. E jelzőberendezés hasonlít a nagyobb szállodák házi jelzőcsengő berendezéséhez. Egy gombnyomásra a táviróhivatalban lecsik a cég hívótáblája. Erre a központ hivatalnok a egy cédulára felírja a hívó címadatait s azt a legközelebbi táviratgyűjtő alkalmazotthoz juttatja.

Egy-egy ilyen vezetékre átlag 80 előfizetői jelzővonal van bekapcsolva. Western Union-nak ezidőszerint 285.000, a Postal Telegraph-nak 184.000 ilyen hívó berendezése van felszerelve. Igen sok esetben ugyanannál a cégnél mindkét távirórtársaságnak van ilyen hívó-jelző berendezése, és a feladásra váró táviratot a feladó cég nem egyszer mindkét társaságnál bejelenti, s annál a társaságnál adja fel, amelyiknek kül-

dönce hamarabb ér el a bejelentő félhez. A társaságok a feladott táviratforgalmuk kb. 80 százalékát ez úton gyűjtik össze. Ezenkívül a két társaság mindegyike kívánatra közvetlen táviradvezeték is rendez be díjtalanul a forgalmasabb cégek és a felvevő hivatalok között. (Távbeszélő, Morse-avagy betűnyomós készülékkel.)

A távirórtársaságok felvevőhivatalai igen csinosan vannak berendezve, ahol ingyenes távbeszélő és írógép is áll a közönség rendelkezésére. Ha az egyik távirórtársaság a város egyik részén ilyen felvevőhivalt rendez be, a másik társaság rendszerint annak közvetlen közelében szintén rendez be felvevőhivalt. Felvevő tisztviselőkként, különösen a nagy idegenforgalmat lebonyolító világszállodák előcsarnokaiban, kitűnően képzett, jóméjelenésű, igen csinos, több nyelvet beszélő hölgyeket alkalmaznak.

Ügynökök is foglalkoznak táviratgyűjtéssel. Ha valaki olyan táviratot kapott, hogy annak szövegéből választávirat küldésére lehet számítani és ilyen választáviratot a címzett 24 órán belül nem adott fel, az ügynök távbeszélőn hívja fel a címzettet és emlékezteti a távirati válasz szükségességére. (Revue des Postes.)

(k. j.)

Csalás bélyegautomatával. A modern idők találékonyaságra tanítják a hivatásos csalókat is. Philadelphian történt, hogy a nyilvános helyeken felállított postabélyegárusító automaták felülvizsgálásánál megállapították, hogy egyik legforgalmasabb utca szegletén valaki a posta tudta és engedelmé nélkül felállított egy postabélyegárusító automatát, amely hamisított postabélyegeket árusított több hónapon át, amíg végül is reájötek a turpisságra. A vizsgálat során kiderült, hogy egész részvénytársaság alakult a hamisított postabélyegeknél automata bélyegárusító gépek útján történő értékesítésére. A társaság elég jó eredménnyel dolgozott, mert hat hónap alatt 2000 dollár értékű hamis postabélyegyet sikerült elhelyezni a gyanútlan közönség között. (D. V. Z. 1929 : 37.) (k. j.)

A távbeszélő bérbeadása. Lapunkban is hírt adtunk már arról a tényről, hogy Itália és Románia pénzügyi okokból távbeszélő hálózatát magánvállalatnak adta bérbe. Most újabbán Görögország szánta rá magát hasonló lépésre. A szerződést már a parlament is ratifikálta.

Görögországban az International Telegraph and Telephone Cy és a Siemens Halske cég vetekedtek a görög távbeszélő bérbevétele körül. Most, amint hírlik, a hosszú évekre visszanyúló vetélkedés a Siemens Halske cég győzelmével végződött, amely a svéd Ericsson céggel közösen

vette bérbe a görög távbeszélő hálózatot. A görög távbeszélő hálózat bérbeadása már 1926 óta állandóan tárgyalás alatt állott. Annak idején egy belga cég folytatott komoly tárgyalásokat a bérbevétel iránt. A tárgyalások politikai bonyodalomra vezettek, mert az érdekelt görög minisztert e tárgyalásokkal kapcsolatban vesztegetés vádjával illették. 1929. októberében azonban a görög minisztertanács megbízta a miniszterelnököt a tárgyalások újbóli felvételével, aki azután a kereskedelmi miniszterrel együtt Berlinben személyesen tárgyalta a Siemens Halske céggel, amely tárgyalások végül is eredményre vezettek, mert a görög parlament már jóvá is hagyta a távbeszélő bérbeadására vonatkozó szerződést. (Postnachrichten. 1930 : 37.) (k. j.)

Az osztrák posta évi jelentése 1929-ről
Az osztrák posta legutóbbi évi jelentéséből a következő adatokat emeljük ki. Annak hatására, hogy az osztrák posta 1929. január hó 1-étől kezdve a legkisebb súlyegységű nyomtatvány díját 2-ről 3 garasra emelte, az évi jelentés a nyomtatványküldemények darabszámának jelentékeny visszaeséséről számol be. Egyébként a postaforgalom állandóan emelkedett, a táviratforgalma azonban visszaesett. A távbeszélőforgalom ezzel szemben igen jelentékenyen megnövekedett, ami elsősorban a távkábel kiépítésének és a távbeszélő központok nagyobb mértékű automatizálásának tudható be, mert e technikai felkészültség a távbeszélőforgalom lebonyolításánál érezhetően előnyösebb helyzetet teremtett a múlttal szemben.

Fegyelem szempontjából az évi jelentés bizonyos visszaesést állapít meg, mert a súlyosabb természetű fegyelmi esetek száma az előző évvel szemben 16,5 százalékos emelkedést, a szolgálatból való elbocsátások esetében pedig az évi emelkedés 32 százalékos tételt tett ki. A személyzet fegyelmeztségének visszaesését az évi jelentés a személyzet ki nem elégítő díjazására és az ideiglenes alkalmazottak nagyobb számára vezeti vissza.

Kiemeli az évi jelentés, hogy Bécsben az osztrák posta az elmúlt évben erőteljesebb kísérletet tett a bérpaloták tulajdonosainál házi levélszekrények föllállításának szorgalmazásával; noha ezekbe a házi levélszekrényekbe az osztrák posta legkisebb méretű már reggel 7 óra 45 perckor elhelyeztetni a házbellek első postáját és egyébként is azokban a bérházakban, ahol a háztulajdonos házi levélszekrényt állíttatott fel, az általános napi háromszori levélkézbesítés helyett naponként ötször viszik ki a házbellek leveleit, mégis a kísérlet eredménytelenségéről számol be az évi jelentés. Ugy-

látszik tehát, hogy Bécsben semmivel sem mutatnak az ottani háztulajdonosok nagyobb megértést a rájuk nézve kiadást jelentő házi levélszekrények rendszerével szemben, mint Berlinben, ahol a német posta szintén számbavehető eredmény nélkül kísérletezik már évek óta e gondolattal.

Az osztrák postahivatalok valamennyien — a Wien 46. kivételével — mint felvevőhivatalok is működnek. Wien 46., — a mi Budapest 70. számú hivatalunknak megfelelően, — csupán csomagkézbesítéssel foglalkozik. Valamennyi osztrák postahivatal — a Wien 1., 18. és 46. kivételével, — egyúttal az osztrák postatakarépképző gyűjtőhivatalaként is működik.

Egyébként is az osztrák posta szervezete sok hasonlóságot mutat a magyar posta szervezetével. A postavezérgazgatóságnak 6 postaigazgatóság van alárendelve, amelyek közül Graz, Innsbruck, Klagenfurt és Linz, mint posta-távíró igazgatóság, Bécsben pedig 1 postaigazgatóság és 1 külön távíró-távbeszélő igazgatóság működik. E 6 igazgatóságon kívül az osztrák postavezérgazgatóságnak több központi hivatal van közvetlenül alárendelve. Ilyen központi hivatalok például a posta-távíró építési felügyelőség, amely az osztrák posta egész területén postaházak építésével és a meglévők karbantartásával foglalkozik; van külön posta és külön távíró központi anyagraktára, melyeknek hatásköre szintén az egész igazgatás területére kiterjed; külön központi hivatal intézi a gépkocsi forgalmi és műszaki ügyeket, amelytől függetlenül a gépkocsik javításával és karbantartásával foglalkozó műhelyüzemet is tart fenn az osztrák posta. A távíró-távbeszélő vonalak építésével és fenntartásával 26 építési felügyelőség foglalkozik, amelyeknél a távíró, a távbeszélő, kábel- és csöpposta ügyeket külön-külön önálló építési osztály intézi. (D. P. 1930 : 35.) (k. j.)

A német légi postaforgalom állandóan emelkedik. 1930. május 1-én 110 vonalon nyílt meg a nyári légi postaforgalom, amely légi vonalak mindegyikén rendszeres postaközvetítés volt berendezve. E nyári vonalak közül különös jelentőségre tett szert az 1930. május 5-én üzembe helyezett Berlin—Wien—Konstantinápoly légi vonal, amely Németország és Törökország között a postaösszeköttetést másfél nappal rövidítette meg. Megnyílt egy vonal Berlin—Hamburg—Köln—Londonon keresztül Skandináviába, majd Koppenhága—Malmö—Göteborg—Stockholm—Oslón keresztül rendezte be a német posta állandó éjjeli postavonalat, amely e világvárosok közötti postaforgalomnak gyorsításához nagy mértékben járult hozzá. Pl. a Berlinben föl-

adott londoni légipostaküldemények ezen az útvonalon 18 órával előbb kerülnek kézbesítésre, mint a rendes postával továbbított küldemények. Abból a célból, hogy a közönséget gyakorlatilag megismertessék az éjjeli légiposta előnyeivel, előzetes hirdetések alapján időről-időre fogad el légipostai pótdíj nélküli postaküldeményeket is légiposta vonalon való szállításra. Ugyanebből a célból a Köln és Cherbourg között berendezett légipostajárat, amely az Amerikajáró tengerőrásiásokhoz (Bremen, Európa és a Columbus) szállítja a késett levelezést, sőt a repített légipostajárat is továbbít időről-időre légiposta pótdíj nélküli postaanyagot is. Hasonlóképpen nagy jelentőségű a német postaösszeköttetések javítására az orosz Moszkva—Irkutsk és Moszkva—Taskend között megnyitott új légiposta vonal, amelyen keresztül a Szibériába, Kinába, Japánba és orosz Közép-ázsiaiba szülő német postát továbbít a birodalmi postaigazgatás. Nagyon jó eredményeket ért el a birodalmi német posta a „Brémen“ Amerika-járó hajóútról rendszeresített ú. n. „repített“ (Katapult) légipostajáratokkal, amelyeknek segítségével Németország és Amerika között váltott és előre küldött levelezésnél 20—48 órával javította meg a két ország postaösszeköttetését. (D. P. 1930 : 35.) (k. j.)

A dán főváros postakézbesítési viszonyai. Koppenhágában, melynek lakosai száma kb. 500.000-re tehető, naponként hatszor, a külvárosokban négyszer kézbesítik a levélpóstát. Az első kézbesítójárat 7 óra 30 perccor indul és ennek emberei már 9 órákor újból visszatérnek a hivatalba. Egy-egy kézbesítőkörzetben egyszerre két kézbesítő indul, akikhez a napi első kézbesítő körútnál egy harmadik kisegítő kézbesítő is járul. A kézbesítőkörzetek nagysága azok lakosságával áll arányban. Koppenhágában szintén nem valami könnyű a kézbesítők dolga, mert bár a városban a kétemeletes házak vannak többségben, de igen gyakori a 4, 5 emeletes ház is.

A második kézbesítójárat fél 10 és fél 11 órák között indul aszerint, amint az anyagfeldolgozással készen vannak. Ekkor azonban már csak egy kézbesítő indul minden kézbesítőkörzetbe. A harmadik kézbesítójáratnál, amely fél 12-kor indul, az első járatból visszatért és eddig pihenő két kézbesítő indul; ez a harmadik kézbesítójárat 13 órákor fejezi be körútját. 14 órákor indul a negyedik kézbesítójárat, amelyet ugyanaz a két kézbesítő végez, akik a harmadik kézbesítést is végeztek. A negyedik járat befejeztével ezek hazamehetnek. Az ötödik kézbesítójáratot az az egyetlen kézbesítő végzi, aki a második kézbesítójárat

után ebédelni hazamehetett. Az ötödik kézbesítés háromnegyed 16 órákor kezdődik. Az utolsó hatodik kézbesítést háromnegyed 18-kor három ember végzi, akik a kézbesítőkörút befejeztével nem kötelesek a maradvány anyaggal sem visszatérni a hivatalba.

A kézbesítők nem egyszerre hagyják el indításkor a hivatalt, hanem aki kész van az anyagrendezéssel, az már indul is. A dohányzás szolgálatközben még a közönséggel való viszonylatban is meg van engedve. A kézbesítők rendszerint sapka nélkül végzik szolgálatukat. A sapkájukat ugyan reggel behozzák a hivatalukba, de azt csak az utolsó kézbesítőkörútjukra viszik magukkal. Minthogy pedig a kézbesítők szolgálatközben egyenruhájukat sem kötelesek begombolni, a dán kézbesítőszemélyzet, különösen idegen szem előtt, szolgálati fegyelmélettséget semmiképpen sem mutat. Vasárnap és ünnepnap kézbesítés nincs. A napilapokat és ajánlott küldeményeket külön-külön munkahelyeken — tehát nem a többi levélanyaggal együtt — kezelik, úgyhogy minden levélkézbesítő három helyen kapja meg indulása előtt az anyagot. Egyik helyen az újságokat, második helyen az ajánlott küldeményeket és harmadik helyen a többi közönséges levélanyagot.

Csomagokat Koppenhágában a város belterületén kétszer, a külső városrészekben egyszer kézbesítenek házhoz. Egy-egy kézbesítőkörzetben a város belterületén kettő, a külterületen csak egy kézbesítő jár, akiknek közös megterhelésük kézbesítőkörzetenként átlag napi 200 csomag. Koppenhágában naponként átlag 6000 drb csomagot kézbesítenek házhoz. A kézbesítőkocsik úgy vannak szerkesztve, hogy a csomagok a kocsinak két oldalán vannak felhalmozva úgy, hogy a közepén beépített folyosón keresztül a kézbesítő a kocsiuilésről közvetlenül benyithat és át is járhat a csomagokkal telt kocsin. Tehát ha a kocsin megáll, a kézbesítőnek nem kell először le szállni a kocsiról, hogy a hátsó ajtón keresztül a küldeményekhez hozzáférjen, mert a kocsiuilésen keresztül is közvetlenül hozzáférhet a kocsin belsejébe. A kocsin egyúttal kézbesít is. (D. P. 1930 : 35.) k. j.

A német posta férjes nőalkalmazottat tudvalevően nem tűr szolgálatban. Ennek az elvnek betartásában oly szigorúsággal jár el a postaminisztérium, hogy legutóbb kiadott rendeletével tiltakozott egyes kerületi igazgatóságok ama eljárása ellen is, hogy a nyári szabadságolások pótlására ideiglenes szolgálatteleire azokat a férjezett volt postaalkalmazottakat rendeljék be, akik éppen férjhezmenetelük miatt váltak

ki annak idején a tényleges postai szolgálatból.

Ez a miniszteri rendelet intézkedik az iránt, hogy ezeket az ideiglenesen alkalmazottakat ez év augusztus végéig mindennél hajadon női alkalmazottakkal váltsák fel. Férjezett női alkalmazottaknak szolgálatbantartását a rendelet csak abban az esetben engedi meg, ha az illető férjük igazolt munkaképtelensége esetén családfenntartóként szereplnének. (Postwelt, 1930 : 35.)

(k. j.)

Kaland a postautóval. Németország és Svájc postája gyönyörű hegyvidékein kitűnő autóközlekedéseket tart fenn. Ezek az autók igen kényelmes berendezkedésűek, csak éppen a nehezebb súlyú utasoknak nem ajánlatos egyszerre többnek azonos menetre jelentkezniök, mert bizony az ülőhelyek igen szűken vannak méretezve. Tapasztalta ezt az egyik állandó utas is, aki a hét bizonyos napjain gyakran vette igénybe két távolabbi helység között a postautót. Minthogy minden alkalommal kellemetlenségei voltak szomszédjaival hatalmas terjedelme miatt, legközelebbi alkalommal távbeszélőn két helyet foglaltatott le maga részére. A figyelmes tisztviselő a megrendelés átvételekor még megkérdezte az állandó utast, vajjon a fő-, avagy a mellékkocsiban kéri-e a helyek biztosítását. A terjedelmes utas kijelentette, hogy neki az mindegy.

Mikor aztán az utazás napján megjelent az autók indulásánál, kellemetlen meglepetés érte. A két hely biztosítva volt ugyan részére, csak hogy egyik hely a fő-, másik a mellékkocsiban. (D. V. Z.)

(k. j.)

Hollandiában a posta szedi be az adót is. Hollandiában — egyelőre kísérletkép — a postahivatalokat hatalmazták fel az adó beszedésére. Megállapították ugyanis, hogy az adóhivatalok számát — azok állítólagos túlterheltségére tekintettel, — utóbbi időben sokkal nagyobb mértékben szaporította a pénzügyi kormány, mint amely mértékben a népesség számának emelkedése azt kívánatosá tette volna, állítólag arra való tekintettel, hogy az adóbefizetők apró részletekben tettek eleget ebbeli kötelezettségeiknek. Különösen nehézkesnek találta a holland adózók nagy része is azt a berendezkedést, hogy adófizetés céljából rendszerint személyesen kellett a különböző adóhivataloknál megjelenni s ott aránylag sok időt kellett elvesztegetniök.

A postahivatalok meglévő berendezéseikkel több és bővebb alkalmat adnak az adók befizetésére s emellett az új teendők mellett a posta személyzetének jobb kihasználása is biztosított s így sikerült az adóhivatalok számát lényegesen csök-

kenteni. Ezzel szemben a kísérletek azt mutatták, hogy az adóbeszedés új üzletágának a postára ruházása csak kevés postahivatalnál tett személyzetszaporítást szükségessé.

A holland posta azonban — szemben a magyar postával, amely a befizetőlapokat ezidőszerint díjmentesen kezeli, — az összegre való tekintet nélkül az adóbefizetőktől esetről-esetre, befizetőlaponként 5¹/₂ cent külön díjat szed. (V. B. W. 1930 : 24.)

(k. j.)

A távbeszélgetés nincs korhoz kötve. Svájcban a közelmúltban érdekes távbeszélgetés folyt. Egy újszülött kis leányka, életének második órájában, távbeszélő útján értesítette a tőle néhány száz kilométer távolságra lakó nagypapáját születéséről. A kis kisasszonyka sem a német, sem a francia, sem az olasz nyelvet nem kívánta igénybevenni megérkezésének bejelentésére, néhány jólsikerült „óá“-val is elérte célját s a boldog nagypapa teljesen meg volt elégedve kis unokájának nyelvi készségével. (T. M. 1930. 4.)

A német rádióhírdendő fejlődése. A Reichs-Rundfunk-Gesellschaft fennállásának 5-ik évfordulója alkalmából a társaság „Die Entwicklung des deutschen Rundfunks in Zahlen“ címen statisztikai összefoglalásban ad számot a német rádióhírdendő fejlődéséről, valamint annak a gazdasági és kulturális életre gyakorolt hatásáról.

A kis ismertetésben a nyilvánosságot első ízben kísérelték meg Németországban lehető kimerítően tájékoztatni a német rádióhírdendőről és a vele kapcsolatos kérdésekről. Nem száraz statisztikai táblázatok közzétételéről van azonban szó, sem száraz tudományos elmélkedésekről, avagy grafikonok bemutatásáról, hanem megkapó művészi rajzokkal tették szemléltetővé az érintett tárgyakat. Az ismertetések kiterjeszkednek a leadások, a műsor, a német rádióhírdendő-gazdálkodás, a hallgatók s más egyéb általános kérdésekre. Az összegyűjtött számok a német rádióhírdendő fejlődésének emelkedő tendenciáját bizonyítják. A jelenlegi mammutüzem 1923-ban egy Berlinben felállított kis 0.25 kw-os adóval indult meg; ezidőszerint Németországban a könisgswusternhauseni rövidhullám-rendszerű adóval együtt 28 rádióhírdendő adóállomás működik, kereken 78.25 kw. teljesítménnyel, ami 300-szoros gyarapodásnak felel meg. A rádióhírdendő céljaira Németországban igénybevett vezetékek hossza ezidőszerint 37.600 km-nek felel meg, vagyis már csak 2.400 kilométert kell még e téren feildődniök s az igénybevett német vezetékek hosszával az egész földet át lehet majd érni.

A rádióhírmondó-társaságok szervezeti, adminisztrációs és művészi téren elért fejlődésének szemléltető ismertetésére a rádióhírmondószolgálat céljaira szükséges helyiségek, az adóállomások üzemidejének, a műsoroknak, az alkalmazottak számának és a kifizetett illetményeknek adatait használták fel. Így 1929-ben a nem állandóan foglalkoztatott közreműködők tiszteletdíjai fejében 5,450.000 márkát fizetett ki a német rádióhírmondó. Az üzemórák 1929-ben ke- reken 130.000-re emelkedtek. Az ezidősze- rinti 27 adóállomást alapul véve, ez minden egyes adónál napi $13\frac{1}{4}$ óra üzemidőnek fele- l meg. Az egyes rádióhírmondó-társasá- gok műsorának tagozata az 1929. évben a korábbi évekhez viszonyítva változatlan. E tagozódás szerint a zenei számokra ke- reken 65%, a szóbeli előadásokra 20%, az iro- domra 13%, az aktuális átvitelekre 2% ju- tott, e számokban azonban a tulajdonkép- peni hírszolgálat nincs beleszámítva. Hogy az alkalmi átvitelek százalékszámá az arány- lag magas összóraszám mellett mégis ki- csiny, az abban találja magyarázatát, hogy az átvitelekre alkalmas előadások nem min- dennap adódnak. A német rádióhírmondó hírszolgálati állomásának (Drahtloser Dienst A. G.) tevékenységét illetőleg köz- lik, hogy az 1929-ben összesen 12.315 hír közlésére rúgott. A német rádióhírmondó- társaságok adminisztrációs tevékenységének jellemzésére közlik, hogy a 10 társaság napi postája a Reichs-Rundfunk-Gesell- schaftét és beleszámítva, 15.000 levélre emelkedett.

Németország a maga 3,250.000 rádióelő- fizetőjével még mindig első helyen áll az európai kontinensen. Az előfizetők számá- nak szaporodása az utolsó évben ugyanazt az emelkedő irányzatot mutatta, mint a ko- rábbi években. Az egész világ összes rádió- előfizetői közül Németországra ezidőszerint ke- reken 15% jut. A német rádió- és ama- teur-egyesületek száma az 1924. évi 328-al szemben 1929-ben már 850-re emelkedett.

A német rádióhírmondó gazdálkodásá- nak évi pénzforgalmát hozzávetőlegesen 400 millió márkára teszik. Ebből az összeg- ből a rádióiparra ke- reken 185 millió (115 millió belföldi forgalom, 70 millió kivitel), a rádiókereskedelemre 110 millió, a be- vitelre 12 millió, a rádióelőfizetési díjakkól származó bevételre 68 millió, a rádió-szak- sajtóra és egyebekre 25 millió jut. A német rádióipar teljesítményének értéke tehát 1924-hez viszonyítva 130-szorosára emelke- dett. Ugyanilyen mértékben emelkedett a német rádiókivitel értéke is. A német rádió- szaklapokhoz intézett kérdésre megállapí- tást nyert, hogy az ezidőszerint megjelenő szaklapok példányszáma 2,500.000 körül

mozog, vagyis a német rádióelőfizetőknek kb. 75%-a szaklapot is olvas.

A rádióhírmondó-zavarok kérdé- sének megvilágítására a Reichs-Rundfunk-Gesell- schaft által közzétett statisztikai broszúrá- nak adatait ismertetik. Ezekből megállapí- tható, hogy a német rádióhírmondóüzem a német elektromos áramfogyasztásban ke- reken 125,000.000 kwh-val vesz részt, ami a legbeszédesebb bizonyítéka annak, hogy az erősáramú szakmát igen erős kölcsönös ér- dekeltség fűzi a rádióhírmondó fejlődéséhez s egyúttal a rádióhírmondó zavarainak ered- ményes leküzdésében való szerepvállaláshoz.

Az érdekes ismertetést a világ-rádióhír- mondó egyesülete, annak tagjaira, Európa ezidőszerinti hullámelosztására, a nemzet- közű műsorsere ezidőszerinti helyzetére vo- natkozó adatközléssel zárják. (T. P. 1930. 15.)

Az angol távbeszélőigazgatás megrefor- málása. Az angol kereskedelmi kamarák ezévi együttes ülésük alkalmával az angol kereskedelem és ipar közös érdekét szol- gáló óhaját nyilvánítottak. Ennek értelmé- ben bizottság alakítását tartják szükséges- nek, mely megvizsgálná, hogy az angol táv- beszélő és távíró ezidőszerinti igazgatási rendszerét nem lehetne-e megjavítani? E- zzel az akcióval egyidejűleg Angliában a „Telephone Development Association” nevű neves egyesület, melynek tagjai sorá- ban a világ távbeszélő kapacitásainak elit- jét találjuk (mint pl. Frank Gill-t, az „In- ternational Telephone and Telegraph Com- pany” alelnökét, Hogo Hirst bárót, a „Ge- neral Electric Company” elnökét, William Noble-t, a Post Office Britanique volt mérnök-főnökét), „The stranglehold of our telephones: a practical remedy” (Távbeszél- őink fojtogatása, gyakorlati orvosság) cí- men broszúrát adott ki s azt ingyen terjesz- teti. A broszúra az angol sajtóban általános feltűnést keltett. A broszúra ugyanazt a célt szolgálja, mint a kereskedelmi kamarák ál- tal javaslatba hozott bizottság, vagyis azok- nak a módozatoknak a keresését és meg- állapítását, melyek az angol távbeszélőigaz- gatás működésének megjavítására alkalma- sak. Mindenekelőtt azonban hangsúlyozni kell, hogy a broszúra szerkesztői egyálta- lán nem akarták az angol Post Office-t és annak személyzetét támadni. Sőt ellenkező- leg, dicsérettel ismerik el a személyzet am- bícióját s annak a szolgáltatnak az értékét, melyet a közönségnek nyújtanak.

Az egyesület elismeri, hogy a Post Offi- ce főtisztviselői nem feleltek meg a fenn- forgó nehéz körülmények közt jobban a reájuk bízott feladatnak. Egyenesen rámu- tatnak azonban a broszúrában arra, hogy a rendszer beteg. A fennálló rendszer mellett

ugyanis egy oly szolgálati ágat, mely kifejezetten kereskedelmi jellegű s mellette a nemzet szempontjából feletten fontos, kereskedelmi szellem nélküli feltételek mellett akarják vezetni és igazgatni.

Miben áll tehát ez az ú. n. fojtogatás (stranglehold), s mi volna ellene az orvosság? Két szóval meg lehet mondani. A fojtogatás nem más, mint a politikai ellenőrzés. Az ellene való orvosság az ellenőrzés megszüntetése. Ennek helyébe, bizonyos fókig, pénzügyi és igazgatási autonómiát terveznek. Ez az autonómia csak részleges volna s nyilvános ellenőrzés alatt állana; ez az ellenőrzés azonban másként működne, mint jelenleg. A „Telephone Development Association” véleménye szerint a jelenlegi rendszer sokat szenved azáltal, hogy ezidőszent a távbeszélő-igazgatást csak az állam igazgatás másodrendű ágazatának tekintik a postáé mellett, mely utóbbinak a övételei 18-szorosát teszik a távbeszélőének; így aztán annak igazgatása nélkülözi a szabadságot. A távbeszélő-szolgálat kezeit olyan elgondolásokkal kötik meg, melyeknek semmi közük sincs a teljes egészében ipari és kereskedelmi természetű üzlethez. Az egyesület megalapítása szerint feletten gyászos következményeket von maga után a távbeszélő-igazgatás szempontjából az állam kormányzatát intéző s egymásétól erősen eltérő felfogású politikai pártoknak elkerülhetetlen gyakori változása. Ez az irányzat folytonosságában erős rázkódtatásokkal jár. Különben is megállapítható, hogy a p. t. t. miniszter, úgy mint általában a többi miniszter, rendesen politikai és parlamentáris képességei alapján kerül a kormányba s nem szakmiseretei alapján. (Különben is nem éreketlen annak megemlítése, hogy az utolsó 50 évben Nagybritanniának 25 Postmaster General-ja volt.)

Pénzügyi szempontból szintén fennáll annak a veszélye, hogy az angol pénzügyminisztérium a távbeszélőnek engedélyezendő hiteleknel nem lesz mindig tárgyilagos, vagyis a távbeszélő-üzemen kívül álló sőt a Post Office felfogásától is távol álló szempontok által fogja magát vezéreltetni. Anglia jelenlegi pénzügyi és gazdasági helyzetében a kincstári kancellár szükségszerűen csak arra fog törekedni, hogy minden jelentkező bevételt költségvetésének egyensúlyá érdekében felhasználjon. Annak a lehetősége, hogy a távbeszélő-üzem személyzete által kemény munkával biztosított eredmény a pénzügy feneketlen szakadékaiban eltűnhessen, annak a reménye nélkül, illetőleg kevés reménnyel, hogy annak legalább egy részét a távbeszélő-szolgálat megjavítására, avagy terheinek csökkentésére felhasználni lehessen, kétségekívül nem lehet

alkalmas sem a távbeszélő-üzem főtisztviselőinek, sem a kezelési személyzet munkakedvének és kezdeményező tevékenységének fokozására.

Az egyesület meg van győződve, hogy a távbeszélő szolgálatot sohasem fog sikerülni megfelelő bázisra hozni, ha a jelenlegi állapotnak legfőbb baját meg nem szüntetik s ha folytatják az igazgatás felelősségének és a pénzügyi kötelezettségek egymástól való elválasztásának eddigi rendszerét.

A brit igazgatás feltűnő zsugoriságának kritizálása után, mellyel az amerikaiaknak pl. a műszaki kutatások terén gyakorolt liberalizmusát állítják szembe, a brosurá szerzői a különböző közhasznú szolgálatok igazgatási módjainak bírálatára és vizsgálatára tértek át. E tekintetben főleg a Brit rádióhírdemó-társaság, a központi villamosági bizottság (mely Angliában az elektromos energia szétosztásával foglalkozik), valamint a londoni kikötő igazgatásának vizsgálatára terjeszkedtek ki. E vizsgálat során véglegesen állást foglaltak a távbeszélő üzemnek magántársasági kezelésébe való átadása ellen.

A megállapított baj orvosszerűen a következőket ajánlják:

1. Távbeszélő-ellenőrzőbizottság alakítását, melyre az egész távbeszélőt rábízják annak összes személyzetével együtt (bár nincs kimondva, a távbeszélőhöz a távirót is hozzászámítják).

2. A bizottságot teljes pénzügyi felelősséggel ruháznák fel, beleértve az üzem fejlesztése érdekében felveendő kölcsönök felletti döntés jogát is.

3. A bizottság bevételeinek egyrészét az általános költségvetés céljaira átengedni volna köteles. Az átengedendő összeget azonban úgy kellene megállapítani, hogy az az előfizetők terheinek könnyítését meg ne akadályozhassa.

4. A bizottság élén megfelelően fizetett elnök állna, aki kb. hat munkatársával minden idejét az intézménynek szentelné. A bizottság összes tagjait a Postmaster General (posta-miniszter) javaslatára az állam nevezné ki.

5. Ezzel egyidejűleg távbeszélő-tanácsot létesítenének, mely mindig a bizottság rendelkezésére állna. A tanács közvetítésével a tisztviselők, a különböző államigazgatási ágak, a távbeszélőt igénybevevők, az ipari érdekeltségek, mindig képviselhetnék magukat a bizottság előtt.

Mindezekből megállapítható, hogy a felvetett kérdések nem tulzottak, s hogy azok nemcsak a brit igazgatásnak tapintanak az elevenjére, hanem az összes távbeszélő-igazgatásoknak. Tekintettel arra a körül-

ményre, hogy e kérdések, úgyszintén az orvoslási módzatok a távbeszélő terén nagy befolyással bíró személyiségek támogatása mellett kerültek a nyilvánosság elé, csak természetes, hogy ezeket agyonhallgatni nem lehet. Meg van tehát az anyaga a további végnélküli vitatkozásoknak. (I. T. 1930. 8.)

Távíró koncesszió. A németalföldi kormány a curaçaoi gyarmati-kormányzó útján koncessziót adott az „All America” kábel-társaságnak 600 mértőldes távírókábel fektetésére, mely kábel a Curaçao, Aruba és Bonaire nyugatindiai szigeteknek az All America-társaság délamerikai és nyugatindiai kábelvonalával való összekötésére szolgál. Ez a koncesszió mintegy kiegészítést képezi az All America-társasággal az elmúlt évben kötött egyezménynek, mely a társaság számára különböző könnyítéseket biztosított közlekedési téren. (J. T. 1930. 8.)

A francia gyarmatokkal való távíróforgalom megkönnyítése érdekében a francia p. t. tb. igazgatás a következő francia gyarmatokkal való forgalomban rendszeresítette a díjkedvezményes tengerentúli távíratokat (L C); Francia Nyugatafrikával, Francia Equatoriális Afrikával, Madagaszkár és Comores szigetekkel, valamint a francia fennhatóság alatt álló Togoval és Kamerunnal. (J. T. 1930. 8.)

Új kábelrakó hajót építettett a francia kormány. Az új gőzöst, mely 3915 tonnás, s melyet „Ampère” névre kereszteltek, Ciota-ban, a provençei hajóépítő társaság telepén már vízre is bocsátották. (J. T. 1930. 8.)

Új távbeszélőkábel Anglia és a kontinens közt. Anglia és a kontinens közti távbeszélőforgalom állandó emelkedése új távbeszélő-kábel fektetését tette szükségessé. Az új 28 áramkörös kábel a La-Manche csatornát Seabrook (Folkestone mellett) és Boulogne közt szeli át. (J. T. 1930. 8.)

New-Yorkban a naponta folytatott távbeszélgetések száma a legújabb statisztikai adatok szerint, három és fél millió. A new-yorki távbeszélő-előfizetők száma ezidőszereint 1,812,000, vagyis a lakosságnak 27%-a. Az előfizetők száma naponta 350-nel szaporodik. A távbeszélő fenntartása és az üzem kiszolgálása évente 47.000 alkalmazottat foglalkoztat. (J. T. 1930. 8.)

A rádió és a napfogyatkozás. A folyó évi október hó 22-én a Csendes Óceánon a Fidzsi- és az Union-szigetek vidékén teljes napfogyatkozás lesz megfigyelhető.

A multban már megállapítást nyert, hogy a rádió terén a napfogyatkozásokkal kapcsolatban különleges elváltozásokkal kell számolni. A legújabb napfogyatkozással kapcsolatban ezért a kínálózó alkalmat

újabb megfigyelésekre és kísérletekre fogják felhasználni. Mivel az említett két szigetcsoporthoz már vannak rádióállomások, a tervezett kísérletek költségei nem lesznek túlságosan magasak. A kísérleteket az új-zélandi asztronómiai társaság rendezi. (J. T. 1930. 8.)

A délamerikai rádióhírdő zavarai. Az argentinai, uruguay-i, brazilai és csilei rádióhírdő-leadások zavarai miatt állandó a panasz az ottani előfizetők körében. Mivel ott a rádióhírdőnél semmiféle rendelet vagy szabályzat nem korlátozza, a jelen kor e feletti népszerű üzeme az ottani vállalkozóknál és magánosoknál igen nagy érdeklődésnek örvend, különösen Buenos-Airesben és Monte-Videóban. Mivel az egyes leadó-állomások által használt hullámok közti közöket túlságosan kicsinyre szabták, Buenos-Airesben és környékén nem kevesebb, mint 20 adóállomás, a tőle 200 kilométernyi távolságra fekvő Monte-Videóban pedig 19 adóállomás kezdte meg a működését, melyeknek a hullámhosszait 40 kilocycclus választja el csak egymástól, s melyek a nemzetközi szabályzatra sincsenek tekintettel. Így csak természetes, hogy az állomások adásai kölcsönösen zavarják egymást, ha ugyanabba az időbe esnek. Ugyanez a helyzet Mendoza-ban és Santiago de Csile-ben is, jóllehet ott az adóállomások száma kisebb. Erősen szükségét érzik egy Argentina és Uruguay közt kötendő radioelektromos megállapodásnak, hogy a jelzett súlyos zavarok végre kiküszöbölhető legyenek. A közeljövőben azonban ki kellene dolgozni a délamerikai rádióhírdő külön szabályzatát is. A prágai radioelektromos konferencia által kidolgozott hullámelosztási tervezet e tekintetben Délamerikának mintául szolgálhatna. (J. T. 1930. 8.)

Törökország elektromos hírszolgálatára címen E. Meyer, német posta-műszaki igazgató a Deutsche Verkehrszeitung f. é. 36. számában érdekes cikkben számol be három hónapos tanulmányútjának eredményeiről s azokról a tapasztalatokról, melyeket a napkeleti országban szerzett. A cikkben a többi között a következőket olvassuk:

Aki a török távíró-, távbeszélő- és építkezési részortról véleményt akar nyilvánítani, annak mindenképp el kell feleltetnie az európai államok távíró- és távbeszélő-technikájának ezidőszereinti állapotát s azokba az időkbe kell magát az üzem és technika terén visszaképzeltetnie, melyek a világon 30 évvel ezelőtt uralkodtak. Ez azonban nem könnyű dolog. Először is figyelembe kell venni, hogy a modern idők távbeszélő-technikájának előretörése a legújabb idők elektromos hírszolgálatában milyen eltéréseket eredményezett. Aztán képzeljünk

magunk elé egy nagy országot, melynek azonban csak 14 millió lakosa van, területe ellenben másfélszer akkora, mint Németországé. Ebben az országban tulajdonképpen csak három városban találunk említésre érdemes távbeszélő-hálózatot s csak két város közt van egyetlen hosszabb interurbán távbeszélő vonal. Nem könnyű a török földrajzi viszonyokba való beilleszkedés sem. Istambul (Konstantinápoly) és Izmir (Szmirna) az iskola padjairól mindenki előtt ismeretesebbek, egy csomó más török városnévvel a forgalmi tisztviselők bizonyára közelebbi ismeretségben vannak, kinék vannak azonban közelebbi ismeretei az egész Anatóliát, vagyis a mai Törökország kilenczted részét elborító óriási hegláncokról? Ki tudja azt, hogy Kisázsiaiban a hegyek közel 4000 méter magasságig emelkednek; ki sejtí, hogy Kisázsia igen sok helyén igen szigorú a tél? Én a magam részéről szégyenkezve kell, hogy bevalljam, nagyon meg voltam lepődve, mikor a török kollégák a megbeszéléseken értésemre adták, hogy a távíróvonal-építésnél különös tekintettel kell lenniök a hegyi-hágók hóviharaira s a hegyi-vonalaknak téli időben való járhatatlan terepére. Az olvasók között bizonyára újdonságként fog hatni, ha megemlítem, hogy Törökország fővárosa, Ankara, a tenger színe fölött 900 méternyire, Kayseri városa 1000 méternyire, Sivas 1200 méternyire, Erzerum 2000 méternyi magasságban fekszik. Alig fogja valaki elhinni, hogy Ankarában sok európai barátunk, a mi ottléttünkkel kapcsolatban erősen törődött a jó kályha és a tüzelőanyag beszerzésével. Általában megfélekedzünk arról, hogy Ankara nem a trópusokon, hanem ugyanazon a szélességi fokon fekszik, mint Apulia vagy Kalábria, s hogy a magaslati fekvés, valamint az erős keleti szelek éghajlatát igen kedvezőtlenül befolyásolják. Junius havában Ankarában alaposan izzadtunk, este azonban felrisszítóan hűvös volt a levegő. A harmadik momentum, mellyel Törökországban számolni kell, a keleti psziché, a mi fogalmaink szerint az idő értékének hiánya, a lelki nyugalom, mellyel a keleti ember a tényeket fogadja. Bármennyire irigylésre méltónak is tartjuk ezt a nyugalmat tisztára egyéni szempontból, annyira megfoghatalan az az örökké siető európai életre berendezkedett modern ember számára. Végül nem szabad a keleti bizalmatlanságról sem megfélekedni, mely az összes hivatali berendezésekben kifejezésre jut s gyakran igen furcsán ható virágokat hajt. Ha tehát a török távíró- és távbeszélő-berendezésekről kritikát akarunk mondani, akkor ezeket a momentumokat mindig szem előtt kell tartanunk.

A távbeszélő, amint már említettem, Tö-

rökországban még teljesen fejletlen. Stambulban és Izmirben van mindazonáltal modern távbeszélő-hálózat. Stambulban több CB központ működik kb. 15.000 előfizetővel, melyeket egy angol társaság rendezett be s tart üzemben. Maga a hálózat mindazonáltal igen fogyatékos. Az automatikus üzemre való áttérés tervbe van véve. Izmirben a svéd Ericson-cég által épített automatikus távbeszélő-központ működik, mely teljesen modern s melynek a külső hálózata is a legpompásabb. Ankarában ugyancsak az Ericson-cég által épített automatikus központ működik, melyet azonban benn születt török alkalmazottak tartanak igen jól üzemben s azt igen jól adminisztrálják is. Találunk azonkívül Törökországban még 20 kisebb helyen LB központokat a háborúban zsákmanóvált berendezésekkel felszerelve, melyeknek hálózati felszerelése ugyancsak háborús emlékeket támaszt az emberben. Ezekben a kis központokban az orosz, francia, angol és német kapcsolószekrények eredeti összevisszaságban sorakoznak egymás mellett. A törökök becsületére legyen mondva, hogy a török műszaki tisztviselők ezekről a hálózatokról csak mosolyogva beszélnek s egy török tisztviselő sem állította, hogy ezek rendesen megépített hálózatok volnának.

Az interurbán-forgalom céljaira néhány rövidebb áramkörön kívül Stambul és Ankara közt egy 3 mm bronzáramkör áll rendelkezésre, melynek hossza 400 kilométer, 1—1 km. távolságon keresztezve van s Eskisehirben Ericson-rendszerű zsinórerősítővel van felszerelve. Hogy Törökországban is mekkora a gyors hírszolgálat iránti szükséglet, azt legjobban az bizonyítja, hogy az új vonal közvetlenül az üzembehelyezését követő napokon (1929 június közepén) már napi 80 beszélgetéssel volt megterhelve. Ám másfelé is nagy az érdeklődés a távbeszélő iránt s bárhol is voltunk, a nagyobb városokban mindenütt biztosítottak bennünket afelől, hogy 200—300 távbeszélő-előfizetőt játszi könnyűséggel össze lehetne hozni.

Azt kérdezhetné tehát az ember, hogy a török postaigazgatás miért nem építi ki távbeszélő-hálózatát s miért nem szerez magának ily módon oly bevételi forrást, mely a világon mindenütt bőséges bevételeket nyújt. Erre a kérdésre igen nehéz felelni. Törökország mindenekelőtt igen szegény ország, mely nem tud egykönnyen évente több milliót a forgalmi vállalatokba befektetni. Azután itt is, miként másutt, először éveken át be kellene fektetni a pénzt s a bevételek csak később jelentkeznének. Törökországban továbbá nincsenek meg a távbeszélő-építési munkákban járatos tisztviselők és műszerészek. A kevésszámú vezető

főtisztviselő meg tudna felelni e téren feladatának, ám a jól kiképzett középtisztviselők hiányoznak, jól kiképzett távíromunkások pedig egyáltalában nincsenek is. Először tehát nevelni kellene a távbeszélő-építési munkákhoz értő s a távbeszélő szolgálatban járatos tisztviselőket és munkásokat. Végül újból itt vannak az igen nagy geográfiai távolságok. A nyugatról keletre vezető vasuti fővonal, a Bosporus ázsiai partján fekvő Haindar Pasától kiindulva, 600 kilométer mélységig hatol be a török birodomba és Kayseri-nél végződik. Ezzel vége is van a vasutnak s a perzsa határig a még hátralévő 400 kilométert autóval kell megtenni, feltéve, hogy az utak és a rendelkezésre álló autók ezt kibírja, ha nem, akkor lóháton, teveháton, esetleg gyalog kell ezzel az útszakasszal megbirkózni. Az Ankara és Istanbul közti távolság légvonalban 360 km, Ankarától a perzsa határig 1000 km, észak-déli irányban a Fekete-tengertől a Földközi-tengerig terjedő út hossza pedig 500—600 km. A vasuti hálózat igen gyér, az utak rosszak, sok község közt csak gyalogösvényeken lehet közlekedni, sőt igen gyakran az utat csak bizonyos kocscsapásokból lehet sejteni. A nagyobb helyek, melyek közé már a kb. 5.000 lakosú városok is számítandók, egymástól átlag 80—100 km távolságra fekszenek. Így már bizonyára könnyebben meg tudjuk érteni, milyen nehézségekkel kellene annak megküzdnie, aki Törökországban távbeszélő vonalak építésére, vonalfelügyeleti szolgálat berendezésére s kifosztalan üzem megszervezésére vállalkozna. Ilven körülmények közt még Európában is sokan visszarettentének ettől a nehéz feladattól. Mennyivel inkább érthető ez tehát a törököknél, kiktől a műszaki ismeretek, bizonyos hadi üzemektől eltekintve, még meglehetősen távol állanak.

Törökországban a távbeszélő-üzemnél sokkalta fontosabb a távíró-üzem. Európában hozzászoktunk ahhoz, hogy a távírót mint haldokló üzletágat tekintsük. Az európai távíróforgalom évről évre kisebb lesz, mivel a forgalom mindjobban áttolódik a távbeszélőre. Törökországban egészen más a helyzet. Itt a távíró nemcsak politikai, hanem üzleti szempontból is a legfontosabb közlekedési eszköz. Törökország ezért nagy erőfeszítéseket is tesz ennek az üzletágak megfelelő magas színvonalú tartására. A vezető távírótisztviselők kiképzése ezért elsősorú. Érettségi vizsgájuk van s Istanbulban 2 éven át jól vezetett szakiskolát látogatnak, ahol elméleti és gyakorlati kiképzésben részesülnek. A legjobbak külföldi utazási ösztöndíjakat kapnak. Ennek segítségével többnyire Párisba utaznak, ahol az ottani posta- és távíró-iskolán továbbképzik

magukat s egyesek még a mérnöki oklevelet is megszerzik. Egyeseket már Németországba is küldöttek, ahol Berlinben folytatják tanulmányaikat. Vizsgáik letétele után e fiatal tisztviselők fontos hivataloknál, ú. n. műszaki felügyelői állásokat töltenek be. Előhaladásuk a legmagasabb állásokig lehetséges s az ezidőszerinti török vezérigazgató valamikor szintén műszaki felügyelő volt. A távírótisztviselőket az üzemnél képzik ki s ezek munkateljesítménye igen jó. Ezzel ellentétben a műszerészek kiképzése igen gyenge. Ezeket a posta saját maga képzik ki oly módon, hogy az istambuli gyárban egyes munkásokat a műszerészi munkákra megtanítják. Ez a gyár tulajdonképpen olyan készülék-műhely féle, melyben még a postaszolgálathoz szükséges felszerelési tárgyakat is készítenek, mint pl. pénzszekrényeket, pecsétnyomókat, olomplombákat, betűzőket, stb. Ilven helyen természetesen a távíró és távbeszélő műszerészi szolgálatra alig lehet valakit alaposan kiképezni.

A török postaigazgatás a távíróhálózatra aránylag igen sok pénzt áldoz és pedig úgy az új berendezésekre, mint a karbantartásra. A távíróvonalak hossza 1928-ban 31.000 km. volt. A készülékek terén Törökország szintén nagy erőfeszítéseket tesz arra, hogy a felszínen maradjon; így például Morse-írógéppel ott már nem dolgoznak, hanem kizárólag kopogóval s hozzá igen gyakran duplex üzemben. A forgalmi gócpontokon Hughes rendszeren dolgoznak. Istanbul Bukaresttel és Berlinnel Siemenssen dolgozik.

Maga a távíróhálózat igen gyér. Az erős forgalom csak igen lassan bonyolódik le. Alig lehet ott szó arról, hogy valamely hivatal az anyagát teljesen feldolgozná, jöllehet minden, csak említésre érdemes hivatal = N = szolgálatot tart. A távíróhivatalokban rendszeren a reggeli órákban még százával ott hevernek a továbbított táviratok. Egyes táviratoknál még 5 napos késéseket is meg lehetett állapítani. Még sürgős táviratokat is közvetlen vonalon alig lehetett 2—3 óra alatt továbbítani. Ennek oka azonban semmiesetre sem a távírárszok munkakészségén, avagy a készülékek elégtelen beültetésén múlott, hanem annak okát kizárólag az igen erős forgalomban és a gyér hálózatban kellett keresni. Az általában igen szorgalmas török távírárszok közt pompás kopogók vannak, kik az európai távíróversenyeken is bizonyára helyt állának. A távírárszok idegrendszere egyenesen irígylésreméltó. A jobb hallás előmozdítása kedvéért majdnem az összes török távírárszok a koposó készülék alá bádogdarabokat, konzervdo-

hozokat raknak. A géptermekekben ennek következtében egyenesen pokoli láрма van. Európai tisztviselő itt még 14 napig sem bírta a munkát.

A táviróvezetékek megszámozását és a vezetékajstromot a törökök nem ismerik, ellenben van igen jól használható hálózati térképük, melybe az összes vezetékek bele vannak rajzolva.

A török táviróforgalomra igen káros hatással van az erősen kiterjesztett táviró-díjmentesség. A táviróforgalomnak csak a felét számíthatjuk díjkötelesnek, a másik feléért nem fizetnek. Az összes kormány-táviratok díjmentesek. Ez aztán oda vezet, hogy úgyszólván az összes kormány-intézkedéseket, melyeket a váliknak és a kaimakámoknak küldenek, mind távirati úton továbbítják. Az összes hivatalos újságközleményeket szintén díjmentesen kezelik. Az ilyen díjmentes táviratok közt nem ritkán 3000 szavas táviratokat is lehet találni. Gyakran 20—30 címre szóló díjmentes táviratokat is hoznak feladásra, melyeket aztán csak nagy ügyvel-bajjal lehet a különböző vonalakra irányítani és továbbítani. Törökországban a táviró-díjmentességet már egyszer megszüntették, ezt az intézkedést azonban később ismét visszavonták. A felvételnél szintén vannak nehézségek, amennyiben a sok felesleges adat előjegyzése számos hiábavaló munkacérő foglalkoztatásával jár. A felvevő ablakokat éjjel túl erősen ültetik be. A táviratoknak távbeszélő útján való feladása ugyan rendszerezítve van, a valóságban azonban ez a könnyítés csak Istambulban van életbeléptetve. A kézbesítőknek nincsenek kerékpárjaik, Ankarában azonban van lovasított táviratkézbesítő. Minden reformnak pedig állandó akadályozója a pénziánya. A török üzleti körök azonban nem elégedetlenek a távirójukkal. Keleten ráérnek az emberek, ott egy nap ide vagy oda, utóvégre is nem számít. Boldog Kelet!

Törökországban ezidőszert két nagy rádiótáviró-állomással bonyolítják le a forgalmat. Az egyik Istambul mellett van, a másik Ankara közelében, Osmanje-ben. Az istambuli állomás Berlinnel, Wiennel, Londonnal, Ankara New-Yorkkal, Moszkvával és Teheránnal dolgozik. Mindkét állomás adó- és vevőállomásai egymástól elkülönítve vannak elhelyezve, távbillentyűzéssel dolgoznak s kifogástalan a berendezésük és az üzemük. Erős konkurrenciát folytatnak az angol Eastern távirótársasággal, mely az ő keleti kábelhálózatát Istambul s néhány más végponttól táplálja s angol alkalmazottaival természetesen kifogástalan munkateljesítményt produkál.

A rádióhírdomóval azonban a törökök igen rossz tapasztalatokra tettek szert. A műsort a 6 kw.-os istambuli adóállomás szórja az egész Törökország számára. A műsor szegényes és alig van benne változatosság. Az előfizetőként való jelentkezést bürokratikus rendszabályokkal erősen megnehezítették, a vevőkészülékek beszerzését pedig vámokkal és az adótársaság javára való 25 százalékos megterheléssel teszik szinte lehetetlenné. Nem csoda tehát, ha a rádióhírdomónak Törökországban csak 2500 előfizetője van s ahelyett, hogy a postának jövedelmet biztosítana, még ráfizetéssel jár. A rádióhírdomó társaság megalakításánál s a berendezéseknél szintén hibákat követtek el. Így aztán az egész világon oly nagyszerűen virágzó rádióhírdomó Törökországban halódik. (D. V. Z. 1930. 36.)

Közvetlen rádiótáviró összeköttetés Sanghai és San Francisco közt. Sanghai-i jelentés szerint a kínai kormány az Egyesült-Államokkal megállapodást létesített a Sanghai és San Francisco közt berendezendő rádiótáviró forgalmat illetően. Ezzel elejét kívánják venni annak, hogy a gyenge kínai rádióállomások az Amerikával való táviróforgalomban a Fülöp-szigetek közvetítésére legyenek utalva. (D. V. Z. 1930. 36.)

Hírszolgálat lövegek útján. Curt Franke német főpostatitkárnak a Verkehrs und Betriebswissenschaft f. é. 35. számában megjelent cikke szerint olyan világban élünk, amikor a használható találmányok szinte torlódnak egymásra. Ezek közül egyesek híreknek tetszés szerinti nagy távolságokra való lehető rövid időn belül való továbbítására szolgálnak. A találmányok egyik legjelentősebbje kétségkívül a rakéta. Ha egyelőre ezzel még nem is sikerült a kívánt eredményeket elérni, mégis biztos, hogy egyszer eljön annak az ideje, mikor a rakéta a hírszolgálat terén domináló szerepet fog játszani.

Azzal a gondolattal különben, hogy bizonyos lövedéket valamely hírnek oly helyre való eljuttatására használjanak fel, hová a küldő nem egy könnyen vagy éppen sehogysem tud eljutni. A gyakorlatban már a legrégebbi korban foglalkoztak. A legrégebb példáját ennek a küldeményfajnak kétségkívül az a nyílvesztő szolgáltatta, mely a Krisztus előtti 353-ban Fülöp macedoniai királynak mindjárt a szemét is kiiütötte. A történelem folyamán az ilyen lövedék-posták aztán különböző alakokban megismétlődtek. Ezek a kísérletek, melyek a nyíl, avagy később a lőpor erejével tovább rönfített vesszőt vagy golyót tettek meg levélhordóvá, úgy a laikusban,

mint a szakemberben nagy érdeklődést váltanak ki s nemcsak az eszme kitalálóinak, hanem az illető idők lövészeinek is örök dicsőségére válnak.

Kétezer év előtt Trója bevételének híret jelző tüzekkel egy éjszaka alatt Kiszíából Görögországba továbbították, később az ágyúgolyó volt az, mely a híreket villámgyorsasággal továbbította, a jövőben pedig a rakéta fogja az óriási távolságokat a Stratoszférában átrepülve, a híreket Európából Amerikába, vagy más távoli világrészekre továbbítani. — Vederemo!

A távbeszélő fejlődése Európában. A „The Telegraph and Telegraph Journal” által végzett statisztikai adatgyűjtés során megállapítást nyert, hogy Európa távbeszélőállomásainak száma az 1928. év folyamán 644.000-rel szaporodott, vagyis a megelőző évi állapothoz viszonyítva, az állomások szaporodása 7.5 százalékot tett ki. Az 1929. évi adatok ugyan meglehetősen későn jutottak a lap birtokába, azokból mégis már megállapították, hogy ez a százalék megjavult. Jóllehet, 6 államra vonatkozó adatokat a lap még nem kapta meg, megállapították, hogy az állomások szaporodása 1929-ben, a meglevő adatok alapján számítva, elérte a 705.000-et, s ha ezt a számot a még esedékes 6 országra vonatkozó hozzávetőleges adatokkal kiegészítik, az 1929. évi szaporulatot 750.000-re lehet tenni, ami az 1928. évvel szembeállítva 8.1 százalékos szaporodásnak felel meg. Ez a legújabb szaporodás Európa távbeszélőállomásainak számát közel hozza a 10 millióhoz. Ez a szám bizonyára nem mondható fényesnek, ha azt Északamerika 20 milliós számával szembeállítjuk, mindazonáltal meg kell állapítani, hogy míg Észak-Amerikában az állomások száma évente csak átlag 4.5 százalékkal emelkedik, Európában az emelkedés 8 százalékos. Megnyugtató érzést kelt az a megállapítás is, hogy amíg Európában az utolsó 10 évben az állomások száma megkétszereződött, addig az északamerikai szám csak alig a felével lett magasabb ezalatt az idő alatt (14-ről 21 millióra ugrott).

Az európai rekord elérésében Németország 230.000 új állomással, Anglia 127.000-rel, Franciaország 90.000-rel, Olaszország kb. 50.000-rel, Oroszország és Spanyolország egyenként 36.000-rel, Németalföld közel 27.000-rel, Svédország 24, Svájc pedig 22 ezerrel vette ki a részét.

Megvan a remény rá, hogy Európában az 1929. évi szaporodási százalékos 1930-ban is meglesz. Legálább is remélni lehet, hogy míg a fejlettebb országok bizonyos esetekben talán kereskedelmi vagy más gazdasági okokból nem fogják elérni az 1929.

évi szaporulatot, a többi ország, ahol még tág tere van a távbeszélő fejlődésének, ellensúlyozni fogja ezt a hiányt s a 8 százalékos szaporulat több éven át biztosítható lesz. (T. T. J. 1930. 186.)

Dr. Havas Ferenc.

Amerikai vezetékvizsgálat. Ch. Stewart ír le módszert földzárlatoknak és érintkezéseknek behatárolására. A vizsgálószemély egy induktort kapcsol a vizsgálandó vezetékre, amely induktor beszédfrekvenciás áramot termel. A bekapcsolás földzárlatnál a hibás szál és a föld közé történik, érintkezésnél pedig a két vezetékcsatlakozás közé. Közvetlenül az induktor után kis ellenállású hallgatót kötnek össze a vezetékkel, vagy párhuzamos kapcsolás útján, vagy pedig indukciósan egy különleges cséve segítségével, amely egyik helyen nyitva van, hogy így a vezetékre legyen tolható. Ha már most a hiba a hallgatón túl van, akkor az induktor hajtásakor a hallgatóban hangot hallunk. Ellenkező esetben a hallgató néma marad. Így anélkül, hogy a vezetékét megszakítanók, megállapíthatjuk, hogy a hiba a vonalon előttünk vagy mögöttünk van-e, elágazásoknál pedig, hogy melyik ágon. Ha az induktor elé kis izzólámpát kapcsolunk, ez az induktor meghajtásakor fölviláglik. A fölvilágítás erősségéből következtethetünk a hiba körülbelüleges távolságára.

(Tel. Engineers. 1929. 3. sz.) Kovács Z.

A világ távbeszélő statisztikája. 1927. év végén az egész világon 30.9 millió távbeszélőállomás volt. 1928. év végére ez a szám 32.6 millióra növekedett. Ezek közül Észak-Amerikában volt 199, illetőleg 20.9 millió, Európában pedig 8.5, illetőleg 9.2 millió távbeszélőállomás. A szaporodás Észak-Amerikában 4.5, Európában pedig 7.5 százalékos az említett év alatt.

Az utolsó nyolc évben 1928-ig Észak-Amerikában 6.5 millióval, azaz 46 százalékkal, Európában 4 millióval, azaz 77 százalékkal nőtt az állomások száma.

Száz lakosra esett többek közt az Egyesült-Államokban 16.5, Canadában 13.8, Dániában 9.2, Svédországban 7.9, Németországban 4.7, Ausztriában 3.1, Franciaországban 2.3 állomás.

Általában Európában 56 lakosra esett egy távbeszélőállomás, Ázsiában 848 lakosra, Afrikában 704-re, Észak-Amerikában 7.5-re, Dél-Amerikában 158-ra, végül Ausztráliában 13-ra.

Ha az 1928. év folyamán beállott gyarapodást tekintjük, ez kitett Németországban 5 százalékos (= 135.000 állomás), Nagybritanniában 7.6 százalékos (=

126.000), Franciaországban 9.3 százalékot (= 82.000), Ausztriában 27 százalékot (= 44.000), Oroszországban 15 százalékot (= 39.000), Olaszországban 7.5 százalékot (= 20.000).

A világ egyes nagy városaiban a távbeszélőállomások száma és a lakosság számához viszonyított százalék száma a következő: New Yorkban van 1.7 millió távbeszélőállomás, azaz 27 százalék, Chicagóban 942.000, azaz 29 százalék, Londonban 614.000, azaz 8.3 százalék, Berlinben 472.000, azaz 11.7 százalék, Párisban 340.000, azaz 11.9 százalék, Hamburgban 163.000, azaz 12.9 százalék, Wienben 140.000, azaz 7.6 százalék, Stockholmban 120.000, azaz 29 százalék. (Tel. & Tel I. 1930. 3.)

Dr. Havas Ferenc.

Az Amerikai Egyesült-Államok nagyforgalmú postahivatalainak postamesterei részére új járandóságot állapít meg az a törvény, melyet Hoover elnök folyó évi június hóban jóváhagyott. Eddig ugyanis annak a postahivatalnak a postamestere, amelynek a bruttó évi bevétele 600.000 D.-nél több és 7 millió D.-nél kevesebb volt, 6.000 D.-t kapott; 7 millió D. és ennél több bevétel esetén 8.000 dollár volt a fizetés. Ezzel szemben az új törvény a következő csoportokat állapította meg:

Ha a bruttó bevétel	A postamester fizetése:
600.000 D.-nél több	6.000 D.
1.500.000 D " "	7.000 D.
3.000.000 D " "	8.000 D.
7.000.000 D " "	9.000 D.
10.000.000 D " "	10.000 D.
20.000.000 D " "	11.000 D.
40.000.000 D és ennél több	12.000 D.

A rendezés következtében 50 postamester évi 1.000—4.000 dollárral kap több fizetést. Ezek közül New-York, N. Y. és Chicago, Ill. a legmagasabb csoportba kerültek, tehát ezeknek a hivataloknak a postamesterei évi 12.000 dollár fizetést kapnak. A második csoportban egy sincsen. A 10.000 dolláros harmadik csoportba 8 hivatal tartozik: Philadelphia, Pa.; Boston, Mass.; St. Louis, Mo.; Detroit, Mich.; Los Angeles, Calif.; Washington, D. C.; Kansas City, Mo. és Cleveland, Ohio. (The Union Postal Clerk.)

A rokkant Charles G. Gonegalt, akit a világháború mindkét karjától megfosztott, az Amerikai Egyesült-Államok elnöke postamesterré nevezte ki. Nyolc pályázó között a három legjobb eredménnyel vizsgázott jelölt egyike volt. A vizsgálóbizottság megállapította róla, hogy — bár csak műkezekkel rendelkezik, — mégis a teljes ember ügyességével végzi munkáját. Ren-

desen ír, automobilt, sőt repülőgépet vezet. Az egyik bizottsági tag megállapítása szerint elképzelhetetlen olyan munka, amit Charles Gonegal kifogástalanul ne tudna elvégezni. Az új postamester már elfoglalta hivatalát, amely évi 2.700 dollár jövedelemhez juttatja. (The Union Postal Clerk.)

Az órabéres kisegítő személyzet az amerikai postaszolgálatban eddig szabadságra nem tarthatott igényt és betegség esetén fizetést nem kapott. A törvényhozás a közelmúltban elfogadta azt a javaslatot, amely ezt a kérdést rendezi. Az a kisegítő alkalmazott, aki a posta szolgálatában 1224 munkaórát eltöltött, költségvetési évenként minden 204 órai szolgálat után 1 $\frac{1}{4}$ napi fizetéses szabadságot kap; betegség címén pedig minden 1224 órai szolgálat után 5 napot lehet távol és erre az időre a fizetését megkapja. (The Union Postal Clerk.)

Dr. Lantos Béla.

Az angol légiközlekedési szolgálati szabályzat rendelkezései szerint rádióval fel nem szerelt légijármű, Anglia egyik légitársaságától nem indulhat útnak. (P. R. 1930. 175.)

Kínában ezidőszent kilenc rádióhíradó állomás van. Ezek közül 3 van Sanghaj-ban és egy-egy: Nankin, Kanton, Yunnanfu, Tintsin, Mukden és Karbin városokban. A nemzeti kormány ezideig nem igen segíthette elő a rádió elterjedését, mert félt, hogy a felkelőknek hírekkel szolgálhatnának és ezért 1929. február hónapig a rádió tiltott dolog volt. sőt közép- és észak Kínában minden rádiókészülék csempészárának tekintettek. Az utóbbi időben azonban már némi enyhítést lehet tapasztalni és számítanak arra, hogy a rádiókereskedelmet érintő tiltó rendelkezéseket rövidesen felfüggesztik. (P. R. 1930. 175.)

Rádió a tudománv szolgálatában. A f. évi július hó 1-én Cherbourg-ban behajózott román északsarki tudományos expedíció a legkülönbözőbb és a legmodernebb rádióberendezésekkel van ellátva, amelyeknek felhasználásával több rádió adóállomást fognak felállítani. Már most közzétették, hogy rövidesen a következő rádióállomásokat fogják üzembe helyezni: az amatőrök részére egy 75 wattos adóállomást, amellyel a kutatásokat és felfedezéseket fogják közvetíteni: ugyanilyen teljesítményű a második állomás. 65 m hullámmal, főként a légiközlekedést fogja szolgálni és üzembehelyeznek még egy 200 wattos rádióállomást, amely 23 m. 40 és 65 m. hullámmal fog közlekedni. (R. We. 1930. 34.)

Az Északamerikai Egyesült-Államokban és Angolországban a vasúti szolgálatban

az optikai jelzőberendezést helyettesítő rádióberendezéssel kísérleteznek. Az új rendszer előnye az, hogy úgy a sötétség beálltával, mint ködös időben használható. A mozdonyra felszerelt hangosan beszélő közli a mozdonyvezetővel a bármelyik központi állomás által adott jelzéseket. (R. SC. 1930. 9.)

Spanyolországban az Észak- és Dél-Amerikával való rádiótávbeszélő forgalom lebonyolítására szolgáló új rövidhullámú adóállomásokat adtak át rendeltetésének. A megnyitási ünnepélyen a spanyol király is jelen volt. (R. SC. 1930. 9.)

Olaszországban a folyó évi szeptember hó 8-án vezették be a vonatokon a rádiót. Egyelőre csak a Milano és Torino között közlekedő két-két vonatpárt szerelték fel rádióval, de a tervek szerint az összes vonatokat fel fogják szerelni. (RM. 1930. 361.)

A hajórádiótávírástörvény jogi és anyagi helyzetének régóta vajdó tisztázását előmozdítandó, a francia parlament kereskedelmi tengerészeti bizottsága törvénytervezetet fogadott el, amely úgy a kereskedelmi hajókon, mint a halász- és luxus-hajókon alkalmazott rádiótávírástörvényre is vonatkozik. Minthogy ez a kérdés nálunk sincs még rendezve, érdemes vele közelebbről is foglalkozni.

Az öt cikkből álló törvénytervezet az első cikkben kimondja, hogy a rádiótávírástörvény a hajószemélyzethez tartoznak és mint ilyeneknek, a tengeri munkaszerződés rájuk is vonatkozik.

A második cikk szerint azok a rádiótávírástörvény, akiknek a posta, táviró és távbeszélő igazgatás által kiállított első- vagy másodosztályú rádióbizonyítványuk van, a hajókon tiszti rangot és előjogokat élveznek. Ezeket a rádiótávírástörvény három csoportba, ú. m. első-, másod- és harmadosztályú rádiótávírástörvény csoportjába osztották. Az első osztályú rádiótávírástörvényhez azok tartoznak, akiknek megvan az elsőosztályú rádióbizonyítványuk, legalább 24 évesek és tengeren mint rádiótávírástörvény összesen 60 hónapot töltöttek. Másodosztályú rádiótávírástörvény azok lehetnek, akik az első- vagy másodosztályú rádióbizonyítvánnyal rendelkeznek, betöltötték 21. életévüket és akik rádiótávírástörvény minőségben 24 hónapi tengeri szolgálatot tudnak igazolni. A harmadik csoportba a rádiótávírástörvény növendékek tartoznak. Ezekről sem korhatárt, sem hajózási időt nem követelnek, csupán a postaigazgatás által részükre kiállított és fedélzeti rádióállomás kezelésére jogosító bizonyítványt.

A harmadik cikk a rádiótávírástörvény kötelező biztosításáról rendelkezik.

A negyedik cikk előírja, hogy a behajó-

zás időperiódusa alatt a rádiószolgálatot az e célból behajózott s bizonyítvánnyal rendelkező rádiótávírástörvény személyzet látja el.

Az ötödik cikk ezzel a törvénnyel ellenkező minden eddigi rendelkezést hatályon kívül helyez. (PR. 1930. 177.)

A rádióelőfizetők száma Kanadában 1930. július 1-én 423.557 volt. Emelkedés az előző évvel szemben 107.589. Legtöbb az előfizető Ontario kerületben, ahol egyedül 211.775 az előfizetők száma. (F. 1930. 38.)

Rádió-elosztók Angliában. A Postmaster General kijelentése szerint f. évi június hó 30-án Angliában 56 rádió-elosztó volt, amelyek együttesen 12.172 előfizetőnek nyújtanak rádióműsort. Ezek az előfizetők aránylag csekély heti díj befizetése ellenében, hangosan beszélőre is alkalmas erősségű rádióműsort kapnak és így vevőkészülék beszerzésére és üzemeltetésére semmi gondjuk sincs. (PR. 1930. 177.)

A németalföldi rádió nehéz helyzetéről a Funk 38. számában A. van Heurn (a holland-indiai rádió vezetője) tollából érdekes intimításokat közöl. Szerinte a politikát — amit a legtöbb európai államban a rádió terén szigorúan ki kell kapcsolni — Hollandiában a rádióval annyira összekeverték, hogy joggal mondhatta a legutóbb is az egyik holland államférfi, hogy a hollandok, úgy látszik, súlyt helyeznek arra, hogy a rádióhírmondó mezején ők legyenek Európa kénaijai. Valóságos szellemi polgárháború csiráit hordja a mai helyzet magában.

Hollandiában a rádióállomásokat nem az állam, hanem iparvállalatok állították fel. Az állomások műsorát állami támogatással különféle egyesületek irányítják, csak hogy nem a köz érdekét tartva szem előtt, hanem pártpolitikai érdekeket.

Ezen egyesületek közül a népszerűbb és a legrégebb az AVRO (Allgemeene Vereniging Radio Omroep) az Általános Rádió Egyesület. Ezt az egyesületet sem politikai, sem vallási célok nem vezetik s csak jó műsor összeállítására törekszik. Pénzalapját a körülbelül 120.000 tag önkéntes tagdíjbefizetése képezi. A tagdíj évi 7 forint és még külön évi 6 forint a rádióújság, az „Avroboten” előfizetési díja. Ez a rádióújság egyben egyesületi lap is, amely lapra a tagokon kívül mintegy 125.000 nem tag is előfizet.

Az utóbbi hónapokban a rádióegyesületek műsorszolgáltatását újra szabályozták és ezidőtől az „AVRO” műsorközvetítési óráinak száma a felére esett. Minthogy az „AVRO”-t a közönség kedveli és az utóbbi időben anyagilag is nagyon meg-

erősödött, a műsorbeosztási harc csak fokozódik.

A második rádióegyesület a „KRO” (Katholische Radio Omroep), magyarul: Katolikus Radio. Itt a cél kimondottan a katolikus kulturpropaganda és a katolikus politika. Sőt politikai párt, az ú. n. katolikus állampárt is hallatja itt szavát. Miután a „KRO” műsora általában nem olyan vonzó, mint az „AVRO” műsora, a katolikusok nagyobb része az „AVRO” közvetítését hallgatja. A „KRO” taglétszáma mintegy 100.000 és egyesületi lapot is adnak ki.

Mint harmadik rádióegyesület említhető az „NCRV” (Nederlandsche Christelijke Radio Vereen), amely egyesület a többnyire evangélikus választók parlamenti pártjaival működik közre. Taglétszáma 80.000.

Végül említendő még a „VARA” (Vereening Arbeiders Radio Amateurs) rádióamatőregyesület, amelyik tulajdonképpen azonos a parlamenti szociáldemokrata munkáspárttal. Ennek a műsora természetesen szintén pártpolitikai érdekeket szolgál. Tagjainak száma 85.000, akik mérsékelt tagdíj befizetése ellenében az egyesületi lapot is kapják.

A felsoroltakon kívül megemlíthető még mintegy 15 kisebb egyesület. Szintén valási, illetőleg politikai célokat szolgálnak, de csak kisebb jelentőségűek. Ezek mind jogot formálnak és kaptak is műsornyújtásra, aminek az egyesületek közötti arányát százalékban állapították meg.

Hollandiában a rádió a vízépítési miniszter hatáskörébe tartozik. Ő állapította meg a rádiótanács előterjesztése alapján azokat a százalékszámokat, amelyek arányában a rádióegyesületeket a rádióműsor-szolgáltatóban részeltetik. Ekkor azután a politikát még jobban belezavarták, a helyzetet még inkább elmérgesítették. A rádiótanácsnak 12 tagja van, akik 9 különböző politikai irányhoz tartoznak. Ennek a tanácsnak működése azt eredményezte, hogy a politikával nem foglalkozó rádióegyesületet teljesen visszaszorították, s műsoridejéből 50 százalékot elvettek. Ez a furcsa helyzet nagy demonstrációkra vezetett, amelyek közül a legutóbbi, a szeptember 6-iki különösen komoly volt.

Hány kilowattal adnak Európában? A legújabb statisztika szerint országoként

az összes rádióállomásokat alapul véve, Németországban összesen 535, Angliában 470, Oroszországban 222, Svédországban 120, Csehszlovákországban 107, Franciaországban összesen 64 kilowattal dolgoznak a rádióadóállomások. (F. 1930. 38.)

Radio-Velthem (Belgium) esténként Bruxelles műsorközvetítése után, 508,5 m hullámmal kísérleti adásokat közvetít. (F. 1930. 38.)

Basel új rádiója, amely állomás az ottani egyetem fizikai intézetében van felállítva, 318,8 m hullámmal a kísérleti adásokat már megkezdte. (F. 1930. 38.)

Németországban 56 olyan rádióállomás van üzemben, amelyek kizárólag a légiforgalmi célokat szolgálják. (A. 1930. 390.)

Az új belga rádiótörvény rendelkezései értelmében a rádióelőfizetési díj kristályvevőkészülék után évi 20 frank, lámpásvevő után évi 60 frank. Az előfizetési díjakat csekk vagy kliring útján lehet csak befizetni. Az évközben bejelentett állomás után az év még hátralévő részével arányos előfizetési díjat kell csak fizetni.

A két francia óceánrepülő, Costes és Bellonte, akik szerencsésen New-Yorkba repültek, elismeréssel nyilatkoztak a rádióról, a hűséges útmutatójukról. A „Kérdőjel” nevű repülőgépük rádióállomása adásra a 600-tól 700-ig és 800-tól 900 méterig terjedő hullámokat, vétele a 450-tól 1.550 méterig terjedő hullámokat használta. Az adóberendezések egyizben zavar miatt nem működtek és emiatt a helymeghatározó méréseket éppen akkor nem tudták elvégezni, amikor a legnagyobb szükségük volt rá; szerencséjükre, ez semmi nagyobb bajt nem okozott. Az útvonal környékén haladó hajók rádióállomásai nagyszerű összeköttetést tudtak a repülőgéppel fenn tartani. Különösen a „Jacques-Cartier” nevű kereskedelmi tengerészeti francia iskolahajó ért el szép eredményeket, amely hajó ugyanakkor, nagyon rövid hullámon az Eiffel-torony rádióállomásával is összeköttetésben volt.

A két francia repülő New-Yorkba érkezését rádiótávbeszélő útján Schenectady amerikai és Rugby angol rádióállomás közreműködésével, a francia rádióállomások és ezek útján a francia nagyközönség részére, helyszínről közvetítették. (Pr. 1930. 179.)

Teész Frigyes.

HIREK

Nouvelles.

Dr. Vass József népjóléti és munkaügyi miniszter munkás élete kettéroppant. Porthüvelye elhagyott bennünket, ideális lelke,

meleg szeretete, páratlan szívjósága azonban itt maradt köztünk. Az ország gyászában a m. kir. posta egész személyzete

résztvett, mert az ő szociális alkotásai új korszakot nyitottak mindannyiunknak. Neki köszönhetjük országos betegségi biztosító intézetünk létesítését és a nyugdíjra nem jogosult személyzet öregségi és rokkantsági biztosítását is.

A halál napjától a requiemig gyászlobogó lengett a m. kir. posta minden épületén. A személyzet részvétét dr. Báró Szalay Gábor vezérigazgatónk előszóval, személyesen is tolmácsolta a népjóléti minisztériumban. Ömlöttága elzarándokolt a kerepesi temető halottsházához is, ahol a koporsónál vett búcsút a nagy halottól.

A temetés napján küldöttség helyezte el a betegségbiztosító intézet vörös rózsákkal díszített hatalmas koszorúját, melyen ez a felírás állt: „Nagy alkotója emlékének a m. kir. posta betegségi biztosító intézete“.

Az országház kupolacsarnokában felállított ravatalnál a temetési szertartáson Vezérigazgatónk vezetése alatt a posta egész vezérkara megjelent s dr. Vass József földi maradványait elkísérték az egyetemi templom pantheonjába.

A 4-ik Nemzetközi Rádiójogi Kongresszus a f. évi szeptember hó 22-én Liegben megkezdette tanácskozásait. A kongresszus tárgysorozatán a folyó évi június havi számunkban már ismertetett fontos kérdések szerepelnek. A kongresszuson a magyar kir. kormányt Dimény Mózes postafőigazgató, a postavezérigazgatóság 5-ik ügyosztályának vezetője képviseli.

Hoheisel Konrád, az osztrák posta és táviró rövid néhány hónap előtt nyugalmába vonult vezérigazgatója, Bécsben elhunyt. Az osztrák postaintézetért 44 éven át oly értékes működést kifejtő főtisztviselőt, kinek nem adatott meg, hogy a nemzetközi forgalomért folytatott hosszú küzdelem fáradalmi után még e földön élvezhesse a jól megérdemelt jutalmat, a magyar postaintézet is őszinte részvétellel és kartársi együttérzéssel kíséri a temetőbe.

A brüsszeli nemzetközi távolbalátó egyesület, mely a múlt évben alakult meg, 1931 július havában, nemzetközi kongresszust tart. A kongresszusra a távolbalátás nevesebb feltalálói, valamint művelői meg fogják hívni.

Posta és Táviró Évkönyv. Az Országos Postás Zene és Kultúr Egyesület kiadásában még ez évben megjelenik a közismert Posta és Táviró Évkönyv XXVI. évfolyama. Ezt is dr. báró Szalay Gábor, a m. kir. posta vezérigazgatója, mint az említett egyesület nélöke, szerkeszti. A mű az idén is, két részben jelenik meg. Az első rész,

amely az idén is kötve készül, a postaszemélyzet szakcikkeit és szépirodalmi munkáit tartalmazza, azonkívül a posta, táviró, távbeszélő és rádió igénybevételére vonatkozó tudnivalókat ismerteti. A szakcikkeket mindig a postaintézet kiváló szakírói írják s azok tárgyai legtöbbször a posta működésének legújabb fejlődése köréből valók, úgyhogy e cikkek eleven képet nyújtanak a posta jelenlegi állapotáról s esetleg fejlődésének jövőbeli irányairól is tájékoztatnak. A második rész pedig a postaszemélyzet címtárát és a személyzetre vonatkozó egyéb adatokat és tudnivalókat tartalmazza.

Nagyon kívánatos volna, hogyha szakíróink az intézettel szemben tartozó kötelességüknek tekintenek és minél számosabban sorakoznának szaktudásukkal és különleges szaktanulmányaik révén az Évkönyv munkatársai közé. Így az Évkönyv valóban hű tükrö lenne évről-évre a postás kultúrának és a postaintézet céltudatos törekvéseinek a jövő fejlődése érdekében.

E helyen is felhívjuk kartársainkat, hogy siessenek az Évkönyv szellemi tartalmának gazdagítására és a munkakörükben fölmerülő értékes gondolataiknak a nyilvánosság részére való közrebocsátásával járuljanak hozzá a posta intézményének a tökéletesítéséhez. A szerkesztőségtől vett értesülés szerint, az Évkönyv számára számt minden kéziratot f. évi október hó végéig lehet a szerkesztőség címére: Postaigazgatóság, Bp. 114. elküldeni. Később érkező kéziratok nem vehetők figyelembe, mert a 3000 példányban megjelenő Évkönyvet még karácsony előtt minden rendelőhöz el kell juttatni. Az Évkönyv ára a személyzeti résszel együtt 4 P, egy-egy rész különkülön 2 P. A tavalyihoz képest ezt az olcsóbb árat az tette lehetővé, hogy a nyomdával sikerült kedvezőbb megegyezést kötni.

KÖNYVSZEMLE.

Bibliographie.

A svájci postatörvény. „Das schweizerische Postverkehrs-gesetz“ címen Dr. J. Buser berni főpostaigazgatósági osztályfőnök magyarázataival ellátva s a „Polygraphischer Verlag A.-G. Zürich“ kiadásában megjelent a svájci postatörvény teljes szövegét s a legfontosabb postauzeti szabályokat tartalmazó szakmunka, mely úgy a szakemberek, mint a postát igénybevevők által igen előnyösen lesz majd használható. Ára 9 sv. franc.

Szerkesztői üzenetek.

Communications de la Rédaction.

Kérjük a hátralékos előfizetőinket, hogy az esedékes előfizetési díjakat szíveskedjenek megküldeni.

Rádiós Budapest. A lapunkban közölt adatok helyesek. Május hónapban 292.938, júniusban 293.294, júliusban 292.294 volt a rádióelőfizetők száma. Július havában tehát az ország területén az előfizetők száma 1000-rel csökkent. E jelentős számú csökkenésnek valószínűleg a gazdasági viszonyok romlása és a nyári hónapokban való gyengébb vételi lehetőségek az okai. Augusztus hónapban a rádióelőfizetők szá-

ma 292.664-re emelkedett, a június havi számot tehát még mindig nem érte el. Reméljük, hogy a téli hónapokban az előfizetők száma újból emelkedni fog.

Postamester, Budapest 24., Budapest 87., Budapest III., Dömsöd, Dunakeszi, Nógrád-Verőce, Rákoshegy, Soroksárpéteri, Tápióság, Visegrád, Recsk, Gelse, Gönyü, Szegvár. A P. R. T. 1928. évi 3. számában megjelent 48.898. sz. rendelet értelmében a személyzet szakismereteinek fejlesztésére szolgáló „Magyar Posta”-t 1—1 példányban valamennyi I. osztályú postamesteri hivatal díjmentesen megkapja. Minthogy értesülésünk szerint a gondjaira bízott hivatal július hó 1-étől kezdve I. osztályúvá vált, lapunk díjmentes megküldése iránt egyidejűleg intézkedtem. Kérem a postamester urakat és hölgyeket, hogy személyzetükkel a lap tartalmát ismertessék meg.

Kiadó: Dr. LÖRINCZY GABOR, m. kir. postatitkár.

Ingyen aranytöltőtollat *tizennégy karátos, eredeti amerikai gyártmányút (Parker rendszerű nyomótöltéssel) vagy egy*

Kürschner-féle kézilexikont *900 oldalas, 32 táblázattal vagy egy*

Marken lámpát kap *a RADIOWELT minden éves előfizetője.*

Kérjen még ma mutatványszámot a RADIOWELT kiadóhivatalától, Wien, I. Pestalozzigasse 6. Legrészletesebb rádióműsorok, érdekes olvasmányok, gazdag műszaki rész, utasítások berendezések létesítésére, hangos film, rövid hullámhosszak, nagy-számu rézkarcillusztrációk, nyelvtanfolyamok és érdekfeszítő regények közlése.

SIRIUS MŰVEK **akkumulátor és elemgyár r.-f.**

Budapest, VI., Petneházy-u. 72. Telefon: Aut. 924—02.

a M. kir. Posta, a M. kir. Allamvasutak, a M. kir. Honvédelmi Minisztérium és az összes közüzemek szállítója.

Rádió, telefon, jelző és műszerelemei

elismerően **kitűnőek** és kizárólag **hazai** gyártmányok

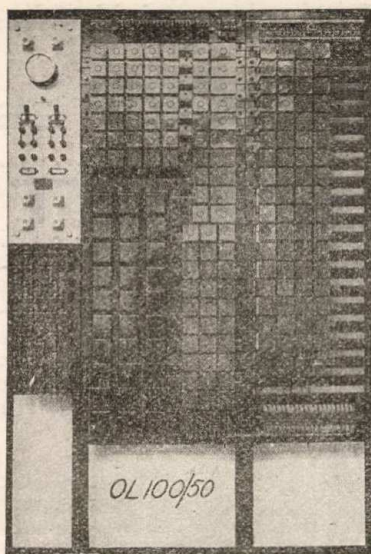
„ERICSSON“

MAGYAR VILIAMOSSÁGI RT.

BUDAPEST

Fehérvári-ut 70.

Tel. : J. 454-55, LÁ. 4-5j.

50 vonalas, 100-ig bővíthető auto-
matikus kapcsoló.

Gyártmányaink mindinkább
közismertté váló sajátosságai:

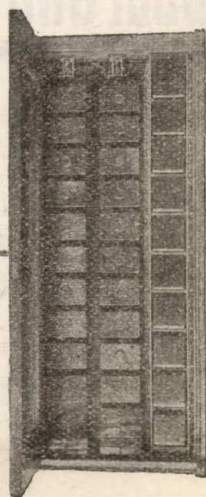
1. Megbízható működés.
2. Minimális karbantartási költség.
3. Tetszetős külső és gondos belső kidolgozás.
4. Versenyképes árak.

Az 1930. év újdonságai:

**Automatikus házi telefonbe-
rendezések 12-1000 vonalig.**

**Állami csatlakozás 4 fővonallal,
billentő gombos készülékekkel.**

Alközpontok 100 vagy 1000 vonalig bővíthető rendszer szerint. Házi és kimenő állami kapcsolások kezelő nélkül. Bejövő hívások fogadására és továbbítására manuális vagy félautomatikus közvetítő be-
rendezés. Teljesen automatikus vidéki központok és hálózatok, interurbán forgalomban is kezelő nélkül, bármely vonalszámra.

24 vonalas kapcsoló.

RÁDIÓ

KÉSZÜLÉKEKET ÉS ALKATRÉSZEKET

VÉDJE GYEL

csak

TELEFONGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

gyárt.

Stabilodyn hálózati készülék

Neutrodyn 5lámpás készülék

Luxor háromlámpás körzet
vevő és gramofon erősítő
készülék

Y forgókondenzátor

Safe transzformátor